

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ma poropoanoa ha'e apóstolo Paulo hirũ raka'e. Jesus Cristo yva re ju oo rire Lucas mokoĩ kuaxia ombopara raka'e. Jypygua ma kova'e, Jesus rekokue oĩa. Ha'e gui amboae ma apóstolo kuery rembiapokue oĩa Atos 'epy va'e ju. Atos omboypya py Lucas aipoe'i: “Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi, yvate heraa ára peve” he'i va'ekue (Atos 1.1-2a).

Lucas ma heta ombopara Jesus mba'emo re ombojoja reve nhombo'eague. “Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue” (19.10). “Okanhy va'ekue” he'ia py ma nhande kuery re ae ijayvu vy, amboae henda py ipara oinya rami: “Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepe'a va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma Senhor omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty” (Isaías 53.6). Ha'e nunga rupi nhande kuery re ae Jesus ombojoja vy omombe'u raka'e vexa'i okanhy va'e, peráta hatã'i va'e okanhy va'e ha'e ta'y okanhy va'e (capítulo 15). Nhande kuery rekaa rupi Jesus ou raka'e, nhandereko vaiaty gui nhandereraa jepe aguã. Nhanderuede nhanemboaxy ete vy Gua'y Jesus ombou raka'e nhandereraa jepe aguã, mba'eta

Gua'y re nhandereko vaiaty ha'e javi omoĩ raka'e nhanderekovia opaga aguã.

Ijayvu ypyague

¹ Heta ma ikuai ore kuery mbyte rupi mba'emo oiko va'ekue mboparaare.

² Ha'e kuery ombopara jypy'i guive hexaare ha'e ayvu mombe'ua kuery orevy ijayvuague rami vy.

³ Ha'e rami ae avi xeruvixa Teófilo, xee voi jypy'i guive ha'e nunga ha'e javi aikuaa porã rire aỹ ambopara porãve ndevy jorire-rire opyta porã aguã,

⁴ nembo'eague reikuaa aguã anhetẽ etea.*

Zacarias ha'e Isabel re ijayvua

⁵ Ha'e gui Judéia pygua huvixave Herodes oĩ jave oiko peteĩ sacerdote Zacarias hery va'e, Abias ramymino kuery regua. Ta'yxy ma Arão ramymino Isabel hery va'e.

⁶ Ha'e kuery ma Nhanderuede renonde heko porã va'e ikuai, Senhor ijayvua ha'e ojapo uka va'e ha'e javi ojapo vy.

⁷ Ta'y va'e'ỹ guive, mba'eta Isabel imemby va'erã e'ỹ, ha'e mokoĩve ikakuaakue meme.

João Batista itui'i aguã omombe'u ma voiaque

⁸ Ha'e gui Zacarias ma Nhanderuede renonde rupi omba'eapo oikovy sacerdote reko rami vy, xortea oexaa rupi oiporavao rire.

⁹ Ha'e vy sacerdote kuery reko rami vy oike Senhor pegua henda iky'a e'ỹ va'e py heakuã porã va'e oapy aguã.

* **1:4** Atos 1.1,2

¹⁰ Ha'e ramia ja heta va'e kuery ma oka py ikuai onhembo'e okuapya py.

¹¹ Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua, altar heakuã va'e rapyaty oiporu kuaa regua re.

¹² Zacarias oexa vy onhemondyi vaipa, okyje guive.

¹³ Ha'e rã anjo aipoe'i ixupe:

— Zacarias, ekyje eme. Oendua ma rejerurea. Ha'e nunga rupi aỹ ndera'yxy Isabel oikuavã'i 'rã ndera'y, ha'e rã remboery 'rã João.

¹⁴ Ha'e va'e ma rerovy'a vaipa 'rã, ha'e heta 'rã ovy'a oiko'iague oendu vy.

¹⁵ Ha'e ma omboyvatepy 'rã oiko Senhor renonde, ndoy'ui 'rã vinho, neĩ iro va'e. Hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho 'rã oĩ, ixy oguereko'ia ára guive.

¹⁶ Ha'e ojapo 'rã Israel kuery heta ojeko rerova aguã rami Senhor Nguete re.

¹⁷ Ha'e oo 'rã Senhor renonderã, Elias rami inhe'ẽ ha'e ipo'aka va'e vy, ojapo aguã tuu kuery opy'a py gua'y kuery oayvu, ha'e onhe'ẽ rendu e'ỹ va'ekue heko porã va'e ju ikuai aguã rami, ha'e rami vy peteĩ regua oguereko katu aguã Senhor peguarã — he'i.

¹⁸ Ha'e gui Zacarias oporandu anjo pe:

— Mba'exa tu aikuaa ta ha'e nunga? Mba'eta xee ma xetuja'i ma, ha'e xera'yxy voi guaimi'i ma.

¹⁹ Anjo ombovai:

— Xee ma Gabriel, Nhanderuete renonde aiko va'e. Ha'e ae xembou ndevy mba'emo porã amombe'u aguã.

²⁰ Ha'e rami teĩ xeayvua ndereroviai rire nandeyvuẽvei 'rã, nda'evevei 'rã ndeayvu aguã

ha'e nunga ojeupity e'ÿa ja, mba'eta ojeupity 'rã oa'angaague py ae – he'i.

²¹ Ha'e ramia ja heta va'e kuery oarõ okuapy Zacarias. Ha'e kuery onhemondyipa, henda iky'a e'ÿ va'e py oiko are rã.

²² Ha'e gui ha'e oẽ vy nda'evevei ijayvu aguã. Ha'e ramo oikuaa okuapy henda iky'a e'ÿ va'e py mba'emo oexa ra'eague. Okuã py rive omombe'u, nda'ijayvuẽvei vy.

²³ Ha'e gui guembiaporã va'ekue ojaopapa ma vy oo ju ngoo katy.

Isabel ovy'a vaipa oikovyague

²⁴ Ha'e rire ma ta'yxy Isabel oguereko'i ma vy ndojexa ukavei peteĩ nhiruĩ jaxy re. Ha'e vy aipoe'i:

²⁵ – Ha'e rami Senhor ojapo xevy, xere oma'ẽ vy, amboae kuery ndaxejou vaivei aguã.

Jesus oiko aguã omombe'u ma voiaque

²⁶ Mboapy meme jaxya py ma Galiléia yvy re Nhanderuete ombou anjo Gabriel Nazaré tetã py.

²⁷ Ha'e py oiko peteĩ kunhataĩ omenda va'erã peteĩ ava Davi ramymino José hery va'e re. Kunhataĩ rery ma Maria.*

²⁸ Ha'e va'e oĩa py anjo oike vy aipoe'i:

– Temimboaxy ete evy'a ke, ndereve Senhor oĩ ramo – he'i.

²⁹ Pova'e ayvu Maria oendu vy onhemondyi vy opẽxa rei: “Mba'e he'i vy nda'u po rami oxarura xevy?” he'i.

³⁰ Ha'e rã anjo aipoe'i:

* **1:27** Mateus 1.18-21

– Maria, ekyje eme, mba'eta Nhanderuete nemboaxy.

³¹ Ha'e rã rereko'i 'rã, reikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus.

³² Ha'e va'e ma yvate 'rã, ha'e ixupe “Yvate ete va'e Ra'y”, 'ea 'rã. Senhor Nhanderuete omoĩ 'rã huvixarã, tamoĩ Davi rekovia.

³³ Jacó ramymino kuery re opena riae 'rã, ipo'akaa ndopai 'rã guive – he'i.

³⁴ Ha'e ramo Maria aipoe'i anjo pe:

– Mba'exa 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'eta xee peteĩguevo ma avakue pe ndajekuaa ukai teri va'eri.

³⁵ Anjo ombovai:

– Ndere oguejy 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ, ha'e Yvate ete va'e po'akaa ndeao'i 'rã okuaray'ã py. Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e oiko ramo ixupe “Nhanderuete Ra'y” 'ea 'rã.

³⁶ Neretarã Isabel voi oguereko'i ma oikovy, guaimi'i ma teĩ. Kova'e re mboapy meme jaxya ma oguereko'iague, imemby 'rã e'ỹ va'ekue ri.

³⁷ Mba'eta Nhanderuete pe ma nda'ipoi haxy va'e ijayvuague ha'e javi py – he'i.

³⁸ Ha'e ramo Maria aipoe'i:

– Apy ma aĩ Senhor rembiguai. Tove toiko xevy ndeayvuague – he'i. Ha'e gui anjo ojepe'a ju oĩa gui.

Maria oipouague Isabel

³⁹ Ha'e va'e jave ma Maria oiko katu vy oo pojava yvy'ã ikuai va'e katy, peteĩ tetã Judá regua py.

⁴⁰ Zacarias ro py oike vy oxarura Isabel pe.

41 Maria oxaruraa ha'e oendu rã kyrĩ va'e omyĩ guyru'i py. Ha'e ramo Isabel re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo

42 ijayvu atã:

— Kunhague ikuai va'e gui ndere ima'endu'a porãave, ha'e rereko'i va'e voi ima'endu'a porãmbý ete 'rã.

43 Marã ramigua nda'u aiko ndee xe-Senhor xy xepou vy reju aguã?

44 Mba'eta rexaruraa aendu ramove kyrĩ va'e ovy'a vy omyĩ guyru'i py.

45 Revy'a ete 'rã rerovia rire, mba'eta ojeupity 'rã Senhor ndevy ijayvuague — he'i.

Maria oporaeiague

46 Ha'e ramo Maria aipoe'i:

— Xepy'a py amboete Senhor,

47 ha'e xenhe'ẽ ovy'a Nhanderuede xereraa je-peare re.

48 Mba'eta oma'ẽ xee hembiguai yvyĩ'i va'e aikoa re.

Ha'e ramo aỹ guive xevy “Ovy'a ete” he'i pavẽ 'rã,

49 mba'eta Ipo'akapa va'e ojapo porã xevy, Iky'a e'ỹ va'e hery va'e.

50 Ha'e ma omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e, raka'eve rã ikuai jevy-jevý va'e kuery voi.

51 Ipo'akapaa rupi oiko vy omoaĩmba opy'a py on-hemboyvate rei va'e kuery.

52 Oipe'a ipo'akakueve, ha'e rã yvyĩgueve'i ma om-boyvateve.

53 Omoevyatãmba inhembyayi va'ekue,

ha'e rã iporiau e'ỹ va'e kuery ma omondoukapa rive.

54 Omboaxya rupi vy oepy guembiguai Israel kuery ijayvuague re ima'endu'a vy,

55 Abraão ha'e hamymino kuery pe ojapo porã riae aguã re,
nhaneramoĩ kuery pe ijayvuague rami vy — he'i.

56 Ha'e gui Maria ma mboapy jaxy re opyta Isabel ro py. Ha'e va'e rire oo ju ngoo katy.

João Batista itui'iague

57 Ha'e gui Isabel oguereko'i aguã ára ovaẽ ramo oikuavã ava'i.

58 Ha'e ramo Senhor omboaxya ha'e katy'i ikuai va'e ha'e heta va'e kuery oikuaa vy ovy'a avi okuapy hexeve.

59 Oito araa py jogueraapa ava'i pire omboi uka aguã. Ha'e rami vy omboeryxe okuapy tuu Zacarias rery rupi.

60 Ha'e ramo ixy aipoe'i:
— Any teve. Ha'e rami 'rãgue py João 'rã hery — he'i.

61 Ha'e ramo hetarã kuery aipoe'i:
— Ha'e gui ha'e rami peneretarã kuery hery va'e ndoikoi va'eri — he'i okuapy.

62 Ha'e rami vy tuu pe ju opo py oporandu marã rami pa omboeryxea re.

63 Ha'e gui tuu ojerure peteĩ yvyra pe'i re, ha'e vy ha'e va'e re ombopara: “Hery ma João” he'ia. Ha'e ramo ha'e javive onhemondyipa okuapy.

64 Ha'e ramove ijuru oipe'aa rã ijayvuẽ ju. Ha'e vy omboete Nhanderuate.

65 Ha'e py ikuai va'e ha'e javi onhemondyipa, ha'e Judéia katy'i yvy'ã reia rupi ikuai va'e kuery pe voi omombe'upaa.

66 Ha'e javive ha'e nunga oendu vy opy'a re omoĩ okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Mba'e nungarã nda'u ha'e va'e avai oiko? — he'i okuapy. Mba'eta hexe Senhor po oĩ.

Zacarias oporaeiague

67 Ha'e gui tuu Zacarias re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo omombe'u ayvu. Ha'e vy aipoe'i:

68 — Ta'ima'endu'a porãa Senhor Israel kuery Ruete re,
mba'eta oikuaa pota ma guembiporavo ikuai va'e re oepy aguã.

69 Ha'e vy ombou peteĩ nhandereraa jepearã ipo'akapa va'e guembiguai Davi ramymino.

70 Ha'e rami ojapo aguã yma guive omombe'u uka profeta iky'a e'ỹ va'e kuery ijayvua rupi,

71 nhanderoaigua kuery gui nhandereraa jepe aguã,
ha'e nhandere ija'e e'ỹ va'e ha'e javi po gui.

72 Ha'e rami vy nhaneramoĩ kuery omboaxyague rami ju oiko aguã,
guexeve guarã iky'a e'ỹ va'e ojapo va'ekue re ima'endu'a vy,

73 nhaneramoĩ Abraão pe ouraague re guive.

74 Mba'eta ijayvu raka'e nhanderoaigua kuery po gui nhandereraa jepe aguã re,
jakyje e'ỹ re nhambojerovia aguã,

75 ha'e jaikoa pukukue re henonde iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã teko porã rupi.

- 76 – Ha'e gui ma ndee ava'i, ndevy pe “Yvate ete va'e pegua profeta” 'ea 'rã.
Mba'eta Senhor renonde rupi reiko 'rã haperã rereko katu aguã.
- 77 Ha'e rami vy ixupegua kuery pe reikuaa uka 'rã ojejavague gui oo jepe aguã,
- 78 Nhanderujete nhanemboaxy etea rupi.
Mba'eta kuaray oẽ ouvya rami avi ojekuaa uka 'rã yva gui
- 79 omoexakã aguã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'e,
nhanderereko aguã tape jaiko porã aguã rupi – he'i.
- 80 Ha'e gui ava'i ma tuja pojava ha'e imbaraeteve tema ovy onhe'ẽ re guive. Tekoa e'ÿa rupi oiko Israel kuery pe ojekuaa uka aguã ára peve.

2

Mateus 1.18-25

- ¹ Ha'e va'e jave py ma César Augusto omombe'u uka pavẽ oje'oi aguã guery ombopara uka vy.
- ² Ha'e va'e ma tery mbopara uka ppy'ia, Síria pygua huvixa Quirino oĩ jave py oiko va'e.
- ³ Ha'e rami rã ha'e javive oo guery ombopara uka vy, peteĩ-teĩ guekoa py ae.
- ⁴ Ha'e rami vy José voi oo. Davi ramymino oiko vy oguata Galiléia regua Nazaré tetã gui, Judéia regua tetã Davi rekoague Belém tetã katy oo vy.
- ⁵ Guery ombopara uka vy oo gua'yxy Maria hye guaxu'i va'e reve.
- ⁶ Ha'e gui Belém py ikuai jave py ma ovaẽ oikuavã aguã ára.

⁷ Ha'e ramo oikuavã omemby ypy'i, ava'i. Ha'e vy onhovãmba vy onhono inony mymba karua'i py, mba'eta okeaty py jipovei ma ha'e kuery avi oke aguã.

Vexa'i re opena va'e kuery pe anjo kuery ojexa ukaague

⁸ Ha'e katy rai ikuai vexa'i re opena va'e kuery. Pyávy nhuũndy re ikuai guymba kuery re openaa rupi.

⁹ Ha'e gui ha'e kuery ikuaia py oguejy peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e kuery yvýry rupi Senhor omoexakãmba xapy'a. Ha'e ramo onhemondyipa okuapy.

¹⁰ Ha'e kuery pe anjo aipoe'i:

— Penhemondyi eme, mba'eta xee aju pẽvy amombe'u aguã mba'emo porã nhombovy'a ete va'erã, heta va'e kuery ha'e javi peguarã.

¹¹ Mba'eta ange Davi rekoague py itui'i ma pendereraa jepearã Cristo Senhor.

¹² Po rami oiko peẽ kuery peikuaa aguã: Ava'i pejou 'rã mymba karua'i py, ajukue py onhovã ha'e onhonoa inony va'e — he'i.

¹³ Ha'e gui anjo reve heta ju ojexa uka xapy'a irũ yva pygua xondaro kuery. Ha'e kuery ma Nhanderujete oguerovy'aa rupi aipoe'i okuapy:

¹⁴ — Yvate etea py toporaeia Nhanderujete pe, ha'e yvy re voi toĩ avakue hemimboaxy ikuai porã aguã — he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e gui ma vexa'i re opena va'e kuerya gui anjo kuery yva re ojepe'apa ramove aipoe'i joupeupe:

– Jaje'oi Belém tetã katy jaexa aguã nhandevy Senhor oikuaa uka va'ekue – he'i okuapy.

¹⁶ Ha'e rami vy ha'e kuery oje'oi pojava, ha'e vy ojou Maria ha'e José, kyrĩ'i va'e guive ojou mymba karua'i py itui'i rã.

¹⁷ Ha'e kuery oexa vy omombe'u ava'i oikoa ha'e kuery pe oikuaa ukaa ague.

¹⁸ Ha'e rami vexa'i re opena va'e kuery omombe'u rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa.

¹⁹ Ha'e rã Maria ma pova'e ayvu ha'e javi opy'a re omoĩ porã ima'endu'a riae aguã.

²⁰ Ha'e gui vexa'i re opena va'e kuery ojevypa ju. Oporaei jogueravy Nhanderuede oguerovy'aa rupi, omombe'uague rami ae oendu ha'e oexa rire.

Jesus pire omboiaague

²¹ Oito araa py ovaẽ ava'i pire omboia aguã. Ha'e gui ma omboerya Jesus, oguereko'i e'ỹ mbove ma voi anjo omboery ukaague rami vy.*

Templo py Jesus oexa ukaague

²² Ha'e gui Moisés lei omboparaague rami vy ha'e kuery ojeky'a'o uka aguã ára oaxapa ma ramo ogueraa ju Jerusalém tetã py Senhor pe oexa uka aguã,

²³ Senhor guigua lei re ipara oĩa rami vy: “Ava jypy'i oiko va'e ha'e javi 'rã pemboaxa Senhor peguarã.”*

* **2:21** Mateus 1.21

* **2:23** Êxodo 13.2,12

24 Ha'e kuery ogueraa avi “mokoĩ jeruxi, e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i” Nhanderuete pe ojuka uka aguã, ha'e kuery lei re ipara oĩa rami vy.*

Simeão oporaeiague

25 Jerusalém tetã py oiko peteĩ ava Simeão hery va'e. Ha'e va'e ma heko porã ha'e ojerovia ete va'e, Israel kuery repyarã oarõ oikovy va'e. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ hexe oĩ.

26 Ixupe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka ma voi omano e'ỹ mbove Senhor remimbou Cristo oexa 'rãa.

27 Ha'e rami vy Nhe'ẽ ogueraa rã templo py oo. Ha'e va'e jave py tuu kuery ogueru ava'i Jesus ha'e kuery lei re oĩa rami ojapo aguã.

28 Ha'e ramo Simeão ojopy ava'i ojyva áry, ha'e Nhanderuete oguero'v'aa rupi aipoe'i:

29 — Aỹ ma Senhor, ha'eve xee nerembiguai xemondouka porã aguã ndeayvuague rami vy,

30 mba'eta aexa ma orereraa jepearã rembou va'ekue.

31 Ha'e va'e ma ha'e javi regua renonde py rereko katu va'ekue

32 imoexakãarã, judeu e'ỹ va'e kuery oikuaapa aguã, ha'e nerembiporavo Israel kuery voi oguero'v'a aguã — he'i.

33 Ha'e rami ijayvu ma ramo tuu ha'e ava'i xy onhemondyi.

34 Simeão ma ha'e kuery ogueroayvu porã vy ixy Maria pe ju aipoe'i:

* **2:24** Iporiakue'i Senhor peguarã vexa'i ndojoui vy ome'ẽ 'rã mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i (Levítico 5.11, 12.1-8).

— Kova'e ava'i oiko ramo heta okanhy 'rã, ha'e heta avi oo jepe 'rã Israel kuery va'e regua. Ikuai avi 'rã hexe ijayvu rei va'e,

³⁵ heta py'a re oĩ va'e ojekuaa aguã. Ndepy'a re voi rendu 'rã kyxe py oikutu imoiny va'e rami — he'i.

Profeta kunha Ana ovaẽ aviague

³⁶ Oiko avi peteĩ profeta kunha Fanuel rajy, Ana hery va'e, Aser ramymino kuery regua. Kakuaa vaipa ma oiko, omenda rire sete ma'etỹ ete'i ime oiko,

³⁷ ha'e gui oitenta e quatro ma'etỹ re ma oiko imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma templo gui ndooi 'rãe. Ara py ha'e pyávy omboetea rupi oiko. Okaru e'ỹ re jepi 'rã oiko onhembo'ea rupi.

³⁸ Ha'e va'e jave ete'i kunha va'e ovaẽ vy oguero vy'a Nhanderuete. Ha'e vy Jerusalém pygua kuery guepyarã oarõ okuapy va'e ha'e javi pe omombe'u oikovy ava'i oikoa.

Nazaré tetã py ava'i Jesus oiko jave guare

³⁹ Senhor guigua lei re oĩa rami ha'e kuery ojaopopa ma vy ojevuy ju Galiléia regua guekoa Nazaré katy.

⁴⁰ Ava'i ma tuja ha'e imbaraeteve pojava, hi'aranduve guive ovy, Nhanderuete omboaxy ramo.

Porombo'ea kuery mbyte py ava'i Jesus oĩague

⁴¹ Ha'e gui ma'etỹa nhavõ tuu kuery jogueraa 'rã Jerusalém py Páscoa ára ngaru oiko aguã py.

⁴² Doze ma'etỹ ava'i oguereko jave ha'e kuery gueko rami vy oje'oi ju Jerusalém katy ngaru oiko aguã py.

43 Ngaru opa jave ha'e kuery ojevvy ju ngoo katy. Ha'e rã ava'i Jesus ma Jerusalém py teri opyta, tuu kuery oikuaa e'ỹ re.

44 Tuu kuery ma oirũ kuery reve ha'e oua rami oexa'ã vy peteĩ ára re ranhe oguata. Ha'e gui mae ma oeka oje'oivy hetarã ha'e hexaaty kuery mbyte rupi.

45 Ndojoui vy Jerusalém tetã katy ju ojevvy oeka aguã.

46 Mboapy araa py ojou templo py oguapy oiny rã, porombo'ea kuery reve ijayvua re ojapyxaka ha'e oporandu oinya py.

47 Ijayvu rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa okuapy o'arandua rupi ombovai rã.

48 Ha'e gui tuu kuery oexa vy onhemondyi. Ha'e vy ixy aipoe'i:

– Xepi'a, mba'e re tu evoko rami rejapo orevvy? Nderu reve nda'evei vaipa roiko va'ekue roekaa rupi.

49 Ombovai nguu kuery pe:

– Mba'e re tu xereka ri? Ndapeikuaai va'e ty'y Xeru ro py 'rãe aikoa? – he'i.

50 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaai mba'e he'ia paa.

51 Ha'e gui ma nguu kuery reve oo ju guekoa Nazaré py. Ojapo oikovy ha'e kuery oipota va'e ha'e javi. Ha'e rã ixy ma ha'e nunga ha'e javi omoĩ porã opy'a re.

52 Ha'e gui Jesus ma tuja pojava vy hi'aranduve ovy. Ha'e ramo Nhanderujete ha'e avakue renonde rupi ogueroovy'aa.

3

Mateus 3.1-10; Marcos 1.2-5

¹ Quinze ma'etỹ re ma Tibério César huvixave oĩ jave py, ha'e Judéia pygua huvixa Pôncio Pilatos oĩ jave, Galiléia pygua huvixa Herodes, ha'e gui Ituréia ha'e Traconites pygua huvixa tyvy Filipe oĩ jave, Abilene pygua huvixa Lisânias oĩ,

² ha'e gui sacerdote yvateve va'e Anás ha'e Caifás ikuai, ha'e va'e jave py ma Nhanderuete ombou oayvu Zacarias ra'y João pe, tekoa e'ỹa rupi oikoa py.

³ Ha'e ramo João ma Jordão yakã yvýry ha'e javi rupi oiko. Omombe'u oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojevavyague omboguepaa aguã.

⁴ Mba'eta profeta Isaías kuaxia ombopara vy aipoe'iague rami: “Tekoa e'ỹa py onhendu 'rã aipoe'i va'e: Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã.

⁵ Yvyugua ha'e javi ijojapa 'rã, yvyty ha'e yvy'ã'i ha'e javi guive. Tape ikarẽ va'ekue hi'yvipa 'rã, ha'e ijoja e'ỹague voi ijojapa 'rã.

⁶ Ha'e gui avakue ha'e javi 'rã oexa Nhanderuete guigua jogueraa jepea”, he'iague rami.*

⁷ Ha'e gui heta va'e kuery onhemongarai uka vy ou va'e pe João aipoe'i:

— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe 'rãa rami?

⁸ Peiko ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã. Ha'e pemboypy eme jomeme “Nhande kuery ma Abraão ramymino jaiko” peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pëvy: Kova'e

* **3:6** Isaías 40.3-5

ita gui voi Nhanderuete omoingo kuaa Abraão ramymínorã.

⁹ Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ỹ va'e ma ojayapa 'rã tata py omombo aguã – he'i.

¹⁰ Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu ixupe:

– Mba'e 'rã tu ha'vy rojapo?

¹¹ Ombovai:

– Mokoĩ kamixa oguereko va'e tome'ẽ oguereko e'ỹ va'e pe. Tembi'u oguereko va'e ha'e rami ae tomboja'o – he'i.

¹² Imposto re nhombopagaaty kuery voi jogueru onhemongarai uka aguã. Ha'e vy oporandu:

– Porombo'ea, mba'e tu ore rojapo 'rã?

¹³ Ombovai ha'e kuery pe:

– Nda'evei penhombopaga aguã opaga aguã va'ekue áryve – he'i.

¹⁴ Xondaro kuery voi oporandu ixupe:

– Ha'vy ore, mba'e 'rã tu rojapo?

Aipoe'i ha'e kuery pe:

– Pejoavyky rei eme, joekokue ramigua pemombe'uve eme, neĩ peipotave eme pemba'epoague repy áryve – he'i.

Mateus 3.11,12; Marcos 1.7,8; João 1.19-27

¹⁵ Ha'e jave ma pavẽ rei oarõ okuapy jogueraa jepearã. Ha'e rami vy João re oexa'ã okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i:

– Ha'e'ỹ ri nda'u Cristo oiko?

¹⁶ Ha'e ramo João aipoe'i ha'e javive pe:

– Xee anhetẽ yy py rive romongarai va'e. Ha'e rami teĩ ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui ma xe'yvyĩve ete va'e vy nda'evei ipy regua xã

ajora aguã voi. Ha'e ma penemongarai 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve, tata py guive.

¹⁷ Ojopy ae ma trigo mbovevea oiky'a'o ha'e omboyrupe aguã omoĩ porãaty py. Ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ỹ va'e py – he'i.*

¹⁸ Ha'e rami vy ayvu porã omombe'u oikovy heta va'e kuery pe, opa mba'e ayvu py omongeta reve.

¹⁹ Huvixa Herodes pe voi ijayvu tyvy ra'yxy Herodias káuxa, ha'e Herodes ae ojapo vaiague re.

²⁰ Ha'e ramo huvixa ojapo vaive ju, nhuã py João ombo'a vy.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; João 1.32-34

²¹ Pavẽ onhemongarai uka jave py Jesus voi oo onhemongarai uka vy. Ha'e ramo onhembo'e oiny jave yva ojepe'a ramo

²² hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy ouvy apykaxu'i rami. Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

– Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e – he'i va'e.

Mateus 1.1-17

²³ Jesus ma trinta ma'etỹ rivyvvy oguereko reve omboyppy nhombo'e aguã. Ixupe ma “José ra'y” 'ea.* Ha'e rã José ma Heli ra'y,

²⁴ Heli ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y, Levi ma Malqui ra'y, Malqui ma Janai ra'y, Janai ma José ra'y,

* **3:17** Atos 19.4 * **3:23** Jesus ma José ra'y ete'ỹ raka'e, amboae kuery José ra'y rami rive oikuaa. Jesus ma Nhanderuete ra'y ae oiko, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi Maria oguereko'i va'ekue ava reve'ỹ, Mateus 1.18 ha'e Lucas 1.30-35 py oĩa rami.

25 José ma Matatias ra'y, Matatias ma Amós ra'y, Amós ma Naum ra'y, Naum ma Esli ra'y, Esli ma Nagai ra'y,

26 Nagai ma Maate ra'y, Maate ma Matatias ra'y, Matatias ma Semei ra'y, Semei ma José ra'y, José ma Jodá ra'y,

27 Jodá ma Joanã ra'y, Joanã ma Resa ra'y, Resa ma Zorobabel ra'y, Zorobabel ma Salatiel ra'y, Salatiel ma Neri ra'y,

28 Neri ma Melqui ra'y, Melqui ma Adi ra'y, Adi ma Cosã ra'y, Cosã ma Elmadã ra'y, Elmadã ma Er ra'y,

29 Er ma Josué ra'y, Josué ma Eliézer ra'y, Eliézer ma Jorim ra'y, Jorim ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y,

30 Levi ma Simeão ra'y, Simeão ma Judá ra'y, Judá ma José ra'y, José ma Jonã ra'y, Jonã ma Eliaquim ra'y,

31 Eliaquim ma Meleá ra'y, Meleá ma Mená ra'y, Mená ma Matatá ra'y, Matatá ma Natã ra'y, Natã ma Davi ra'y,

32 Davi ma Jessé ra'y, Jessé ma Obede ra'y, Obede ma Boaz ra'y, Boaz ma Salá ra'y, Salá ma Naassom ra'y,

33 Naassom ma Aminadabe ra'y, Aminadabe ma Admim ra'y, Admim ma Arni ra'y, Arni ma Esrom ra'y, Esrom ma Peres ra'y, Peres ma Judá ra'y,

34 Judá ma Jacó ra'y, Jacó ma Isaque ra'y, Isaque ma Abraão ra'y, Abraão ma Terá ra'y, Terá ma Naor ra'y,

35 Naor ma Serugue ra'y, Serugue ma Ragaú ra'y, Ragaú ma Faleque ra'y, Faleque ma Éber ra'y, Éber ma Salá ra'y,

36 Salá ma Cainã ra'y, Cainã ma Arfaxade ra'y,

Arfaxade ma Sem ra'y, Sem ma Noé ra'y, Noé ma Lameque ra'y,

³⁷ Lameque ma Metusalém ra'y, Metusalém ma Enoque ra'y, Enoque ma Jaredé ra'y, Jaredé ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Cainã ra'y,

³⁸ Cainã ma Enos ra'y, Enos ma Sete ra'y, Sete ma Adão ra'y, ha'e rã Adão ma Nhanderuete ra'y raka'e.

4

Mateus 4.1-11; Marcos 1.12,13

¹ Jesus re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo ojevý ju Jordão yakã gui, ha'e tekoa e'ỹa py ju Nhe'ẽ ae ogueraa.

² Quarenta ára re anha oeko a'ã herekovy. Ha'e jave ma mba'eve ndo'ui. Ha'e rire okaruxe ma.

³ Ha'e ramo ixupe anha aipoe'i:

– Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo mbojape.

⁴ Jesus ombovai:

– Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ỹ 'rã avakue oikove” – he'i.*

⁵ Ha'e gui yvatevea py anha ogueraa vy ixupe oexa ukapa vyvoi ko yvy re tetã ikuai va'e.

⁶ Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Kova'e tetã ame'ẽmba 'rã ndevy, ha'e mba'emo porã ko yvy regua ha'e javi, mba'eta xevy ome'ẽmbaa rire ame'ẽ 'rã ame'ẽxea va'e pe.

⁷ Xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemboete ramo ha'e javi 'rã nemba'e.

⁸ Ha'e ramo Jesus ombovai:

* 4:4 Deuteronomio 8.3

– Ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia” – he'i.*

⁹ Ha'e gui anha ma Jerusalém py ju ogueraa, templo apyte áry omoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

– Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui vvy katy.

¹⁰ Mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã anjo kuery ndere opena aguã.”

¹¹ Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ỹ aguã” – he'i.*

¹² Jesus ombovai:

– Aipoe'i avi: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” – he'i.*

¹³ Opa mba'e py anha oeko a'ãmba ma vy ojepe'a ixugui, ha'eve aguã ára ovaẽ peve.*

Mateus 4.12-17; Marcos 4.14,15

¹⁴ Ha'e gui Nhe'ẽ po'akaa rupi Jesus oo ju Galiléia vvy katy. Ha'e ramo ha'e katy rai-rai ikuai va'e oendupa mba'emo ojapo oikovya.

¹⁵ Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e oikovy ramo omboete pavẽ.

Mateus 13.54-58; Marcos 6.1-4

¹⁶ Nazaré tetã py ombokakuaague py oo vy sábado ára py oike onhembo'eaty py gueko rami vy. Ha'e vy opu'ã ho'amy kuaxia ogueroayvu aguã.

¹⁷ Ha'e ramo ixupe ome'ẽa profeta Isaías ombopara va'ekue. Kuaxia oipe'a vy ojou po rami ipara va'e:

¹⁸ “Senhor-a guigua Nhe'ẽ xere oĩ vy xemoĩ ipori-aukue'i pe amombe'u aguã ayvu porã. Xembou

* **4:8** Deuteronomio 6.13

* **4:11** Salmo 91.11-12

* **4:12**

Deuteronomio 6.16

* **4:13** Hebreus 2.18; 4.15

nhuã py ikuai va'e pe amombe'u aguã oẽmba ju aguã, ára revegua e'ỹ'i ikuai va'e pe amombe'u aguã oma'ẽmba ju aguã, ha'e omoingo axy reipy apoi ju aguã,

¹⁹ ha'e gui amombe'u aguã Senhor nhomboaxy aguã ma'etỹa” – he'i.*

²⁰ Ha'e gui kuaxia omboty vy ome'ẽ ju kuaxia re opena va'ety pe. Ha'e vy uguapy. Ha'e ramo ha'e py ikuai va'e ha'e javive hexe anho oma'ẽ okuapy.

²¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Kova'e ára ojeupity ma kuaxia para re oĩ va'e penduague – he'i.

²² Ha'e rami rã ha'e javive hexe ima'endu'a porã, mba'eta ayvu porã rupi ijayvu rã oendu vy onhemondyi. Ha'e vy oporandu okuapy:

– Peva'e nda'u José ra'y e'ỹ ri?

²³ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xevy pe aipopeje 'rã: “Poropoanoa, enhemonguera ndee ae. Apy nderekoa py ae ejapo avi roendu rã Cafarnaum py rejapo va'ekue ramigua ha'e javi”, peje 'rã xevy.

²⁴ Aipoe'ive ju:

– Anhetẽ aipoa'e pendeivy: Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaẽ porã va'erã.

²⁵ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Elias oiko jave heta ikuai raka'e Israel kuery regua imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e jave mboapy ma'etỹ rire mboapy meme jaxy re nda'okyvei ramo yvy jave re karuai oiko.

²⁶ Ha'e rami teĩ ha'e pygua kuery neĩ peteĩvea py ma Elias nombouai, peteĩ imeve'ỹ va'e Sidom katy'i Sarepta tetã pygaa py e'ỹ vy.

* **4:19** Isaías 61.1-2

27 Ha'e gui profeta Eliseu ju oiko jave ma heta avi ikuai raka'e Israel kuery regua lepra revegua. Ha'e rami avi neĩ peteĩve ma ixupe ndoiky'a'o ukaai, Síria pygua Naamã e'ỹ vy – he'i.*

28 Ha'e ramo ha'e javive onhembo'eaty py ikuai va'e pova'e ayvu oendu vy ipoxypa.*

29 Ha'e vyve opu'ãmba vy tetã gui oguenoẽ vy ogueraa peteĩ itaova áry peve, mba'eta ha'e va'e áry tetã oĩ ramo, ha'e gui yvy'ã guy katy oity agua.

30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbyte rupi Jesus oaxa vy ojepe'a ovy.

Marcos 1.21-28

31 Ha'e gui ma Galiléia regua Cafarnaum tetã py ju oo. Sábado ára py nhombo'e oiny.

32 Ha'e nhombo'e rã oendu va'e onhemondyipa okuapy, opo'akaa rupi ijayvu ramo.

33 Onhembo'eaty py oĩ avi peteĩ ava hexe anha iky'a va'e onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:

34 — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu orereve ndee rereko? Oremomba aguañ teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua iky'a e'ỹ va'e reikoa — he'i.

35 Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:

— Ekyrirĩ, ha'e ejepe'a peva'e ava gui — he'i. Ha'e ramo pavẽ renonde yvy rupi anha oity ma vy ojepe'a ava gui, ojapo vai e'ỹ re.

36 Ha'e javive onhemondyipa vy aipoe'i joupeupe:

* **4:27** Profeta kuery pe Nhanderuete oipytyvõ uka raka'e amboae yvy pygua kuery, hekoa py ae nomboeteai ramo. * **4:28** João 1.11

– Mba'e nunga ayvu tu pova'e? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai kuery voi ojepe'a 'rã – he'i okuapy.

³⁷ Ha'e ramo ha'e nungakue ha'e katy rai-rai'i rupi ikuai va'e oendupa.

Mateus 8.14,15; Marcos 1.29-31

³⁸ Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Simão ro py ju ovaẽ. Simão raixo ma imba'eaxy oupy, ipire raku vaipa vy. Ha'e ramo Jesus pe ojerure okuapy kunha va'e re.

³⁹ Ha'e ramo ituia katy ojero'a vy ipire raku pe ijayvu atã ramove oaxapa vyvoi. Ha'e rire'ive opuã vy ojapo mba'emo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Marcos 1.32-34

⁴⁰ Kuaray oike jave ma oĩa py ogueru okuapy opa marãgua mba'eaxy gui imba'eaxy va'e. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re opoko vy omonguerapa.

⁴¹ Heta gui anha kuery ojavukai reve ojepe'a vy aipoe'i:

– Ndee ma Nhanderujete Ra'y – he'i ramo ha'e kuery pe ijayvu atã okyrirĩ aguã re, Cristo oikoa oikuaa ramo.

Marcos 1.35-39

⁴² Ko'ẽmba'i ramove ojepe'a vy oo tekoe e'ỹa katy. Ha'e rã heta va'e kuery oeka vy jogueraa oĩa peve. Ha'e vy ixupe ojerure okuapy oeja e'ỹ aguã.

⁴³ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

– Xee ma amboae tetã rupi voi ayvu porã Nhanderujete po'akaa regua amombe'u aguã rami aiko, ha'e rami aguã ae xemboua rire – he'i.

⁴⁴ Ha'e rami vy ayvu omombe'u oikovy Judéia regua onhembo'eaty ikuai va'e rupi.

5

Pira ombo'a retaague

¹ Ha'e gui ma Genesaré yupa yvýry rupi ju oiko. Ha'e jave heta va'e kuery omboty rei okuapy Nhanderujete ayvu oenduxe vy.

² Ha'e rã oexa mokoĩ kanoã yy rembe re oĩ va'e. Pira mbo'aa kuery ma oẽmba ra'e pira mbo'aa ojoi aguã.

³ Peteĩ kanoã Simão mba'e py oike vy ojerure yy rembe gui ogueraave'i aguã. Ha'e gui kanoã py uguapy vy ombo'e oiny heta va'e kuery.

⁴ Ijayvupa ma vy aipoe'i Simão pe:

— Eraa kanoã typyvea py, ha'e pemombo pira mbo'aa pembo'a aguã.

⁵ Simão ombovai:

— Orembo'ea, pytũ mbukukue re romba'eapo teĩ norombo'ai mba'eve. Teĩ ndeayvua rupi vy amombo ju rã pira mbo'aa — he'i.

⁶ Ha'e rami ojapo vy ombo'a reta pira, pira mbo'aa voi oxopa rai.

⁷ Ha'e ramo opo py oenoĩ oirũ kuery kanoã mboae py ikuai va'e ou aguã oipytyvõ vy. Ha'e vy mokoĩve kanoã omonyẽ pira ramo yy py ogueroike rai-rai'i heravy.

⁸ Ha'e nunga Simão Pedro oexa vy guenapyã re oĩ Jesus renonde. Aipoe'i:

— Senhor, ejepe'a ke xea gui, mba'eta xee ma ajejavypa va'e — he'i.

⁹ Mba'eta heta ete pira ho'a rã oexa vy on-hemondyi, irũ kuery ha'e javive reve.

¹⁰ Irũ kuery Zebedeu ra'y Tiago ha'e João voi on-hemondyi.

Jesus aipoe'i Simão pe:

— Enhemondyi eme, aỹ gui ma avakue jouarã 'rã reiko — he'i.

¹¹ Ha'e ramo ha'e kuery yy rembe re kanoã omboja vy oejapa oje'oivy hupive.

Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45

¹² Peteĩ tetã py Jesus oiko jave ou peteĩ ava hete ha'e javi rupi lepra oĩ va'e. Ha'e va'e ma oexa Jesus vy guenapy'ã re oĩ henonde, ngova yvy re omovaẽ. Ha'e vy ojerure ixupe:

— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.

¹³ Ha'e ramo okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra okanhymba.

¹⁴ Ixupe Jesus aipoe'ive ju avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã.

— Va'eri tereo, sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami vy, heta va'e kuery oikuaa avi aguã — he'i.

¹⁵ Jesus aipoe'iague rami e'ỹ ava va'e oo vyve omombe'upa. Ha'e ramo heta-etave ma ou Jesus oĩa py ijayvua oendu aguã, omba'eaxy gui okueraxe vy guive.

¹⁶ Ha'e rã Jesus ma ojepe'a jepi 'rã ha'e ae'ia py onhembo'e aguã.

Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12

¹⁷ Peteĩ ára Jesus nhombo'e oiny jave fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oguapy okuapy ha'e py, opa rupi gui ou va'ekue, Galiléia, Judéia

ha'e Jerusalém gui. Senhor po'akaa hexe oĩ nhomonguera aguã.

¹⁸ Ha'e gui ou avi amongue avakue peteĩ oguata e'ỹ va'e hupa reve ogueru va'e. Ogueroikexe teĩ Jesus renonde py onhono aguã.

¹⁹ Heta va'e kuery gui nda'evei ogueroike aguã. Ha'e ramo oguerojeupi oo áry, ha'e oipe'ague rupi hupa reve omboguejy ikuai va'e mbyte py, Jesus renonde.

²⁰ Avakue ojerovia etea Jesus oikuaa vy aipoe'i oguata e'ỹ va'e pe:

– Ava, rejavyague omboguepaa ma – he'i.

²¹ Ha'e rami rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ndojou porãi vy aipoe'i:

– Marã ramigua tu po rami ijayvu vai va'e? Avave rei nombogue kuaai 'rã joeko vaiague, Nhanderuate e'ỹ vy – he'i okuapy.

²² Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:

– Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendeapy'a py?

²³ Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: “Rejavyague omboguepaa ma”, tyrã pa “Epu'ã, ha'e eguata” ha'e 'rã?

²⁴ Va'eri peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko vy joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea –

Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:

– Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy – he'i.*

²⁵ Ha'e ramove opu'ã pavẽ oexaa gui, oupi ngupa ituiaty, ha'e oo ngoo katy. Nhanderuate pe oporaei ovy.

* 5:24 João 10.37,38

26 Ha'e javive onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Okyjepa reve aipoe'i:

— Ange ma jaexa mba'emo porã — he'i okuapy.

Mateus 9.9; Marcos 2.13,14

27 Ha'e va'e rire Jesus oo jevy vy oexa peteĩ imposto re nhombopaga va'ety Levi hery va'e, imposto opagaaty py uguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Eju ke xerupive — he'i.

28 Ha'e ramo opu'ã vy oejapa ovy hupive oo aguã.

Mateus 9.10-13; Marcos 2.15-17

29 Ha'e rire Jesus pe Levi ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e ngoo py. Heta avi ikuai ha'e py, imposto re nhombopaga va'ety ha'e amboae kuery hexeve okaru aguã.

30 Fariseu ha'e irũ kuery lei re nhombo'e va'ety ijayvu okuapy Jesus remimbo'e kuery re. Ha'e vy oporandu:

— Mba'e re tu pekaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojevavypa va'e kuery reve?

31 Jesus ombovai:

— Hexaĩ va'e kuery ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e kuery anho 'rã oipota.

32 Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã ojeko rerova aguã — he'i.

Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22

33 Ha'e kuery aipoe'i ixupe:

— João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery ma okaru e'ỹ re ikuai jepi 'rã onhembo'e vy. Ha'e rã neremimbo'e kuery ma any, okaru ha'e oy'u 'rã.

34 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

– Omendaa py pejapo 'rã ri ty'y oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai aguã rami, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja?

³⁵ Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae 'rã ha'e kuery ikuai okaru e'ỹ re – he'i.

³⁶ Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

– Avave rei ao pyau gui nomboi 'rã ha'ykue ao ymague re omboja aguã. Ha'e rami vy omondoro 'rã ipyau, ha'e ipyau ra'ykue voi ndoja porãi 'rã inhymague re.

³⁷ Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyru 'rã vinho pyau, mba'eta vinho pyau ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, hyru voi ivaipa 'rã.

³⁸ Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau ma hyru pyau py 'rã omboyru. [Ha'e ramo 'rãe mokoĩve oĩ porã.]

³⁹ – Ha'e rami avi avave rei vinho ymague oy'u rire ndoy'uxei 'rã ipyau va'e, mba'eta aipoe'i 'rã: “Inhymague ma iporãve.”

6

Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28

¹ Peteĩ sábado py trigoty rupi Jesus kuery oaxa jogueravy jave hemimbo'e kuery hi'a oipo'o vy ho'u heravy oipokyty va'ekue.

² Ha'e ramo amongue fariseu kuery aipoe'i:

– Mba'e re tu evoko rami pejapo sábado ára py nda'evei va'eri?

³ Jesus ombovai:

– Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?

⁴ Ha'e ma Nhanderuete ro py oike vy ojou mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e ho'u. Ome'ẽ avi ngupive ikuai va'e pe, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote kuery pe anho ha'eve — he'i.*

⁵ Ha'e aipoe'ive ju ha'e kuery pe:

— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6

⁶ Sábado jevy py onhembo'eaty py ju oike vy nhombo'e oiny. Ha'e py oĩ avi peteĩ ava ipo oiporu kuaa regua re ipiru va'e.

⁷ Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e oexa pota okuapy sábado ára py pa nhomonguera 'rãa re, hexe ijayvu reixe vy.

⁸ Ha'e rã ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i ava ipo piru va'e pe:

— Epu'ã ejuvy mbyte katy — he'i ramo opu'ã ouvvy.

⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i amboae kuery pe:

— Mba'exa tu peikuaa? Ha'eve ri nda'u sábado ára py jajapo porã, tyrã pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? — he'i.

¹⁰ Ha'e gui ovyvry ikuai va'e ha'e javive re oma'ẽ reve aipoe'i ava va'e pe:

— Embo'yvi ndepo.

Ha'e rami opo ombo'yvi ramo okuera.

¹¹ Ha'e rami rã amboae kuery ma ipoxypa, ha'e joupe-upe oporandu mba'e pa Jesus re ojapo aguã re.

Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19

* 6:4 1 Samuel 21.1-6

12 Ha'e va'e jave py oo vvyty áry onhembo'e aguã. Ha'e vy pytũ mbukukue re onhembo'e oiny Nhanderuate pe.

13 Ko'ẽmba jave ojea py oenoĩ guemimbo'e kuery ha'e javi, ha'e vy oiporavo doze. Ha'e va'e kuery pe ma "Apóstolo" he'i:*

14 Simão hery mboærã Pedro omoĩ va'ekue ha'e tyvy André, Tiago ha'e João, Filipe ha'e Bartolomeu,

15 Mateus ha'e Tomé, Alfeu ra'y Tiago ha'e Simão "Zelote" 'ea va'e,

16 Tiago ra'y Judas ha'e Judas Iscariotes Jesus jopy uka nhemiarã va'e avi.

Mateus 4.23-25

17 Ha'e kuery reve oguejy vy yvy joja reia py ju ovaẽ, hemimbo'e kuery mboae ha'e heta rei va'e ikuaia py. Judéia ha'e javi gui, Jerusalém, Tiro ha'e Sidom ha'e ye'ẽ rembe katy gui ou va'ekue.

18 Ha'e kuery ma ayvu oenduxe vy ou va'ekue, omba'eaxy gui okueraxe vy guive. Nhe'ẽ vai omoangeko va'e guive ou rã omonguerapa.

19 Heta va'e kuery ha'e javive opokoxe hexe, mba'eta ixugui ipo'akaa oẽ va'e py nhomonguerapa ramo.

Mateus 5.1-12

20 Ha'e gui guemimbo'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Iporiaukue'i pendekuai va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta Nhanderuate po'akaa pendeivy guarã oĩ.

21 — Pevy'a ete 'rã aỹ pekaruxe va'e, mba'eta perekopa 'rã.

* **6:13** "Apóstolo" 'ea ma Cristo rembiporavo guery rupi omondouka va'e ayvu omombe'u ha'e nhomonguera aguã.

— Aỹ pejae'o va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta penderory riae 'rã.

²² — Pevy'a ete 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue káuxa avakue pendere nda'ija'ei vy penemoxẽ, pendere ijayvu rei ha'e penderery vaikue va'e rami oikuaa ramo.

²³ Ha'e nunga oiko rã pevy'a ha'e peporaei, mba'eta heta mba'e yva re oĩ pendevy guarã. Mba'eta yma rupi ha'e rami ae tamoi kuery oguereko axy raka'e profeta kuery.

Nda'evei ete 'rã re ijayvuague

²⁴ — Ha'e rã aỹ perekopa va'e pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta perekopa ma penembovy'aarã.

²⁵ — Nda'evei ete 'rã pekaru porã va'e pe, mba'eta pendu 'rã karuai.

— Nda'evei ete 'rã pevy'a rei va'e pe, mba'eta pendepy'a vai ha'e pejae'o 'rã.

²⁶ — Nda'evei ete 'rã pendejou porã va'e ha'e javi pe, mba'eta ha'e rami ae peneramoĩ kuery ojou porã rei raka'e profeta ramigua kuery.

Mateus 5.38-42

²⁷ — Ha'e rã xeayvua re pejapyxaka va'e pe ma aipoa'e: Peayvu 'rã pendovaigua kuery, pejapo porã 'rã pendere ija'e e'ỹ va'e pe.

²⁸ Peroayvu porã 'rã pendere inhe'ẽ vai va'e, ha'e pejerure 'rã pendere ijayvu rei va'e re.*

²⁹ Amongue pendova pete rã perova hovai re ju oipete aguã. Amongue pendeparito oipe'a rã penekamixa avi 'rã peraa uka.

* **6:28** Lucas 23.34; Romanos 12.14

30 Peme'ẽ 'rã pẽvy ojerure va'e ha'e javi pe. Amongue penemba'e ogueraa ramo nda'evei "Eme'ẽ ju" peje aguã.

31 Pẽvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery pe.

Mateus 5.43-48

32 — Xapy'a rei penderayvu va'e anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi oayvu 'rã guayvua kuery.

33 Pendevy ojapo porã va'e pe anho ri pejapo porã vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi ha'e rami ikuai.

34 Pendevy omboekovia va'erã pe anho ri mba'emo peiporuka vy mba'e 'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi joupe oiporuka 'rã mba'emo ha'ekue rami ju ojopy aguã.

35 — Ha'e rã peẽ ma peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e pejapo porã joupe, mba'emo peiporuka 'rã hekovia re'ỹ. Ha'e rami rã 'rãe heta omoĩ porãa pendevy guarã, ha'e Yvate ete va'e ra'y pendekuai. Mba'eta ha'e ma ojapo porã 'rã hexe ima'endu'a e'ỹ va'e ha'e heko vai va'e kuery pe voi.

36 Penhomboaxy kuaa 'rã Penderu nhomboaxya rami.

Mateus 7.1-5

37 — Peikuaa pota rei eme joe, pendere oikuaa potaa e'ỹ aguã. Penhombopaga eme penembopaga e'ỹ aguã. Pejoperdoa 'rã penderperdoaa aguã.*

38 Joupe mba'emo peme'ẽ ri ramo pendevy ju ome'ẽa 'rã mba'emo. Omboyru porã'i, omomy-momyĩ, ojapete ramo tynyẽ vaipa vy onheẽmba rei

* 6:37 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12

va'e 'rã ome'êa pendevy. Mba'eta joupe pejapoa rami avi pendevy ju ojapoa 'rã.

Ára revegua e'ỹ meme jogueraa va'e re ijayvuague

³⁹ Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

— Ha'eve ri nda'u ára revegua e'ỹ ogueraa aguaã amboae ára revegua e'ỹ? Ha'e rami vy nda'u mokoĩve ndo'ai 'rã ri hugua katy?

⁴⁰ Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ. Imbo'e porã mbyre ma imbo'eare rami avi 'rã ikuai.*

⁴¹ — Mba'e re tu nderyvvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã yvyra nderexa py oĩ va'e re ma ndereikuaa potai?

⁴² Mba'e re tu nderyvvy pe “Xeryvy, tove tanoẽ iky'a nderexa gui” 're va'eri nderexa py yvyra oĩ va'e re ma ndereikuaa potai? Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvvy rexa gui iky'a renoẽ aguaã.

Mateus 12.33-37

⁴³ — Jipoi yvyra porã hi'a iporã e'ỹ va'e, neĩ yvyra iporã e'ỹ va'e voi jipoi hi'a porã va'e.

⁴⁴ Mba'eta yvyra ikuai va'e jaikuaa 'rã hi'a re vy. Figo ma nanhamondoi 'rã juu'y gui, ha'e uva ma nanhamondoi 'rã juu rakuaendy gui.

⁴⁵ Heko porã va'e oexa uka 'rã opy'a re mba'emo porã omoĩ va'ekue, ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ va'ekue 'rã oexa uka. Mba'eta nhandepy'a re oĩ va'e re ae 'rã nhandeayvu.

Mateus 7.24-27

* **6:40** Mateus 10.24; João 13.16

46 — Mba'e re tu xeivy “Senhor, Senhor” peje va'eri ndapejapoi ajapo uka va'e?

47 Ha'e javive xea py ou, xeayvu oendu ha'e ha'ekue rami ikuai va'e ma xee amombe'u ta marã rami pa ikuai.

48 Ha'e kuery ma ikuai peteĩ ava oorã ojapo vy ijyta kuarã yvy ojo'o puku vy ita áry omo'ã va'e rami. Ha'e gui yy tyguaxu vy oo re ojeapi-api teĩ ndoityi, omboyta porã rire.

49 Ha'e rã xeayvu oendu teĩ ha'ekue rami nda'ikuai va'e ma ava oorã ojapo vy omboyta vai-vai va'e rami. Ha'e gui oo re yy ojeapi-api vy oitypa vyvoi, ombovaipa katuĩ'i.*

7

Mateus 8.5-13

1 Ha'e va'e ayvu heta va'e kuery pe Jesus omombe'upa ma vy oo Cafarnaum tetã py.

2 Ha'e py ma peteĩ xondaro ruvixa rembiguai oayvu ete va'e imba'eaxy vy omano rai'i oupy.

3 Jesus re ima'endu'aa ramo huvixa oendu vy oĩa katy omondouka amongue judeu mongetaaty kuery, ha'e kuery ojerure rã ou vy omonguera aguã hembiguai.

4 Ha'e kuery ma Jesus-a py ovaẽ vy ojerure ete okuapy. Ha'e vy aipoe'i:

— Huvixa ma ha'eve reipytyvõ aguã,

5 mba'eta nhande kuery irũ oiko vy ojapo karamboae ronhembo'e atyrã — he'i okuapy.

6 Ha'e ramo Jesus oo ha'e kuery reve.

Oo py ovaẽ rai'i ma ovy jave xondaro ruvixa omondouka ju oirũ kuery regua aipoe'i aguã:

* 6:49 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6

– Senhor, xero py revaẽ e'ỹ teĩ ha'eva, mba'eta xee xe'yvyĩ'i ete xero py romovaẽ aguã.

⁷ Ha'e nunga rupi ndaxepy'a guaxui xee aju aguã ndea py. Peteĩ ayvu ri eruruka xerembigui tokuera.

⁸ Mba'eta xee voi xeruvixa oĩ va'e oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery xeayvua rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo” ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae pe ma “Eju” ha'e rã ou 'rã. Xerembigui kuery pe “Ejapo ha'e nunga” ha'e ramo ojapo 'rã – he'i.

⁹ Pova'e ayvu Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy hupive ou va'e kuerya katy ojere vy aipoe'i:

– Xee ma aipoa'e pẽvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri ha'e rami ojerovia ete va'e – he'i.

¹⁰ Ha'e gui omondouka pyre oo katy ojevvy vy oexa rã tembiguai okuera ma ra'e.

Naim tetã py kunha imeve'ỹ va'e pi'a omboete jevyague

¹¹ Ha'e va'e rire'i Jesus oo peteĩ tetã Naim hery va'e katy. Hupive hemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery oje'oi.

¹² Tetã kora rokẽ py ovaẽ rai ovy jave oẽ jekuaa mba'e guaxu reraa kuery. Ha'e va'e kuery ma peteĩ kunha imeve'ỹ va'e pi'a peteĩ'i va'ekue ogueraa. Ixykue'i reve heta avi oje'oi tetã pygua kuery.

¹³ Ha'e nunga Senhor oexa vy omboaxy kunha va'e. Ha'e vy aipoe'i:

– Ejae'o eme.

¹⁴ Ha'e rami vy onhemboja vy opoko omano va'e rupa re. Heraa kuery omombyta vy aipoe'i:

– Kunumi, xee aipoa'e ndevy: Epu'ã ke – he'i.

15 Ha'e ramo omano va'ekue oguapy oiny vy ijayvu. Ha'e rã ixu pe ju Jesus omboaxa.

16 Ha'e javive onhemondyipa vy Nhanderueete omboetea rupi aipoe'i:

– Profeta ipo'akapa va'e oiko nhande kuery mbyte, Nhanderueete ojekuaa uka ra'e ojeupegua kuery pe – he'i okuapy.

17 Ha'e va'e omombe'ua rã oendupaa Judéia ha'e javi rupi, ha'e gui ha'e katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi.

Mateus 11.2-6

18 Ha'e nungakue ha'e javi João Batista pe hemimbo'e kuery omombe'u. Ha'e rã ha'e kuery regua mokoĩ João oenoĩ vy

19 omondouka Senhor-a katy oporandu aguã: “Ndee teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae?” he'i aguã.

20 Jesus oĩa py avakue ovaẽ vy aipoe'i ixupe:

– João Batista orembou apy ndevy roporandu aguã: Ndee ae pa reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae? – he'i.

21 Ha'e va'e jave Jesus heta omonguera imba'eaxy va'e oiko axyague gui, anha onhemondea va'e guive. Heta avi omoma'ẽ ára revegua e'ỹ.

22 Ha'e gui mae ma Jesus ombovai ha'e kuery pe:

– Tapeo pemombe'u João pe pexa ha'e pendu va'ekue: ára revegua e'ỹ oma'ẽ ju, oguata e'ỹ va'ekue oguata, lepra revegua ojeky'a'o, ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu, omano va'ekue onhemboete, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.

²³ Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e — he'i.

Mateus 11.7-19

²⁴ Oporandu aguã ombou pyre kuery oje'oi ju rire João reko re Jesus ijayvu heta va'e kuery pe: Ha'e vy aipoe'i:

— Marã ramigua pexa aguã tu peo tekoa e'ÿa py? Takua'i yvytu omomy-momyĩ va'e ramigua ri ty'y?

²⁵ Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e? Peteĩ ava ao porã py onhemonde va'e? Ha'e rami avi onhemonde porã ha'e oguerekopa va'e ma huvixa ro py ikuai va'e anho.

²⁶ Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pëvy: João Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

²⁷ Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Xee amon-douka 'rã peteĩ xerembiguai nerenonderã, nder-aperã oguereko katu aguã”, he'i va'ekue.*

²⁸ Xee aipoa'e pëvy: Kunha gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve va'e. Ha'e rã Nhanderuate po'akaa py yvyĩgueve'i va'e ma ixugui yvateve — he'i.

²⁹ Ha'e javive oendu va'e ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery voi Nhanderuate guigua teko porã João omombe'u rã oendu vy ixupe onhemongarai uka va'ekue.

³⁰ Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma Nhanderuate oipotaa rami nda'ikuaixei vy João pe nonhemongarai ukai va'ekue. Ha'e gui aipoe'ive ju:

³¹ — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aÿgua kuery reko? Marã rami nda'u ha'e kuery ikuai?

* 7:27 Malaquias 3.1

³² Ha'e kuery ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi oguapy vy joupe-upe o japukai va'e rami: "Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejerokyi, ha'e gui omanoa pygua romonhendu ramo ma ndapejae'oi", he'i va'e kuery rami.

³³ Mba'eta João Batista ou vy mbojape ho'u e'ỹ re oiko, vinho ndoy'ui guive. Ha'e rami rã ixupe peẽ kuery "Anha reve rima oiko", peje.

³⁴ Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe "Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety heko vai va'e kuery re onhemoirũ va'e", peje.

³⁵ Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ha'e javi ma ojou porã 'rã 'arandu rupi ikuai va'e – he'i.

Kunha heko vai va'ekue Jesus py re heakuã porã va'e oikytyague

³⁶ Peteĩ fariseu oenoĩ Jesus hexeve oo vy okaru aguã. Ha'e rã fariseu ro py Jesus ovaẽ ma vy mesa py oĩ.

³⁷ Peteĩ kunha heko vai va'ekue ha'e va'e tetã pygua ae oikuaa fariseu ro py okaru oinya. Ha'e rami vy oĩa py peteĩ heakuã porã va'e ryrũ oguerũ, ita xiĩ va'e guigua.

³⁸ Hakykue gui onhemboja vy ojae'o reve omoakỹ ipy guexay py, ha'e o'a py ju omombiru. Ipy rupi oayvu reve oikyty heakuã porã va'e.

³⁹ Ha'e nunga fariseu henoĩare oexa vy aipoe'i ojeupe ae:

– Peva'e ma profeta ete va'e rire oikuaa 'rãgue mba'e nunga kunha pa hexe opoko va'ea, mba'eta heko vai va'e – he'i.

⁴⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'i fariseu pe:

— Simão, peteĩ mba'e areko amombe'u va'erã ndevy.

Ombovai:

— Emombe'u ha'vy, porombo'ea — he'i.

⁴¹ Aipoe'i:

— Oiko peteĩ nhomboreve va'ety. Ha'e va'e pe mokoĩ oreve. Peteĩ oreve quinhentos ára repy, ha'e rã amboae ma cingüenta oreve.

⁴² Neĩ peteĩve ma ndoguerekoi omboekovia aguã. Ha'e ramo imboreveare omboguepa mokoĩve orevea. Mokoĩve gui mava'e nda'u oayvuve?

⁴³ Simão ombovai:

— Xee aikuaa rã oreve retave va'ekue — he'i.

Ha'e ramo aipoe'i ixupe:

— Ha'evea rami rembovai — he'i.

⁴⁴ Ha'e gui kunha va'e re ranhe oma'ẽ vy aipoe'ive ju Simão pe:

— Rexa pa kova'e kunha? Ndero py xee avaẽ ramo ndee ndererui yy xepy ajoi aguã. Ha'e rã peva'e kunha ma guexay py ae ojoi xepy, ha'e gui o'a py ju omombiru.*

⁴⁵ Ndee ma xerova rupi ndereayvui. Ha'e rã peva'e ma avaẽ guive xepy rupi oayvupa.

⁴⁶ Ndee ma azeite ndereikytyi xeakã re. Ha'e rã peva'e ma xepy re oikyty oiny heakuã porã va'e.

⁴⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy: Peva'e ojevavy eteague omboguepaa ma, mba'eta xerayvu ete. Ha'e rã ojevavyague nombogueaive va'e ma ndaxerayvuive 'rã — he'i.

* **7:44** Ha'e kuery reko rami vy oo py ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru ruka 'rã yy ipoua kuery ojepyeyi aguã, tape rupi yvy ku'i heta va'e gui (Gênesis 19.2, 24.32, 43.24, Juízes 19.21, João 13.1-14).

48 Ha'e gui ma kunha va'e pe aipoe'i:

— Rejejavyague omboguepaa ma.

49 Ha'e ramo hexeve okaru va'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Mava'e nda'u peva'e ava jejavya voi ombogue va'e? — he'i okuapy.

50 Ha'e ramo Jesus aipoe'i kunha va'e pe:

— Rejeroviaa ndereraa jepe ma. Tereo porã ke.

8

Kunhague Jesus pytyvõa kuery rery oĩa

1 Ha'e rire Jesus oguata oikovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Omombe'u ovy ayvu porã Nhan-deruete po'akaa regua. Hupive hemimbo'e kuery doze va'e oje'oi,

2 ha'e amongue kunhague anha gui ha'e mba'eaxy gui ogueraa jepe va'ekue avi: Maria Madalena hery va'e sete anha gui oepy va'ekue,

3 huvixa Herodes rembiguai Cuza ra'yxy Joana, ha'e gui Suzana. Heta avi kunhague mboae oje'oi mba'emo py oipytyvõ va'ety kuery.

Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9

4 Jesus oĩa py heta ou opa rupi tetã ikuai va'e gui. Ha'e ramo omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

5 — Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy. Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga re opyrõmbaa, guyra'i ho'upa guive.

6 Amboae ma itaty reia rupi ho'a. Ha'e nungakue yvate'i vyve ipiru, na'inhakỹi ramo.

7 Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e nungakue jojavi yvate vy ojukapa.

⁸ Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvate ha'e hi'a porã. Cem ra'yĩ peteĩ-teĩ gui oiko.

Ha'e rami ijayvupa ma vy aipoe'i:

— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20

⁹ Hemimbo'e kuery oikuaa porãvexe vy opo-randu ixupe:

— Mba'e nunga re tu pova'e rembojoja?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Pendevy ma Nhanderuate oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery pe ma mba'emo re ambojojaa rupi rive amombe'u ayvu, ha'e kuery oexa teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã.*

¹¹ — Pova'e nunga re ma ambojoja kuri. Ha'yĩgue'i ma Nhanderuate ayvu.

¹² Tape yvýry ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ anha ou vy ipy'a gui oiipe'a 'rã, oguerovia e'ỹ ha'e oo jepe e'ỹ aguã.

¹³ Itaty reia rupi ho'a va'ekue rami ikuai ayvu oendu vy ojou porã ha'e oguerovy'a va'e. Ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy xapy'a'i anho 'rã ojerovia. Ha'e gui mba'emo oiko rã ojepe'a 'rã.

¹⁴ Juu mbyte rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ mba'emo yvy regua re, omba'e rei-reirã ha'e mba'emo imbovy'aarã re openave vy hexaraipa. Ha'e rami vy ndai'ai.

* **8:10** *Isaías 6.9-10*

¹⁵ Ha'e rã yvy porãa rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy opy'a re omoĩ. Ha'e kuery ma ojepe'a e'ỹ vy hi'a porã.

Marcos 4.21-25

¹⁶ — Avave rei tataendy nhamoendy vy ndajajao'i 'rã mba'emo ryru py, neĩ tupa guýry nanhamoĩ. Ha'e rami 'rãgue py imoiny oĩaty py ae 'rã jaupi, oike va'e kuery oexa aguã hendy va'e.

¹⁷ Ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa 'rã.

¹⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke marã rami pa pendua re. Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue — he'i.*

Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35

¹⁹ Jesus oĩa py ixy ha'e tyvy kuery ovaẽxe teĩ heta va'e kuery ikuai va'e gui nda'evei ovaẽ ete aguã.

²⁰ Ha'e ramo omombe'ua ixupe:

— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai nderexaxe vy — he'i.

²¹ Ombovai:

— Ha'i ha'e xeryvy kuery ma Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami ae ikuai va'e.*

Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41

²² Peteĩ ára oĩ kanoã py guemimbo'e kuery reve. Ha'e vy ha'e kuery pe

— Jaaxa yupa rovai re — he'i. Ha'e vy oje'oi.

²³ Yy rupi ooa ja ha'e oke oupy.

Ha'e gui yupa áry rupi ou yvytu atã. Ha'e ramo kanoã oike rai-rai'i yy py.

* **8:18** Marcos 4.24, Tiago 1.22-25 * **8:21** Hebreus 2.11,12

24 Ha'e ramo ha'e kuery ovaẽ Jesus ituia py. Omomyĩ vy aipoe'i:

— Orembo'ea, orembo'ea, nhamanomba ta rima! — he'i okuapy. Ha'e ramo Jesus omyĩ vy ijayvu atã yvytu ha'e yai pe. Ha'e ramove opytu'upa, nda'yvytuvei.

25 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mamo tu oĩ pejeroviaa?

Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa, okyje guive. Ha'e vy aipoe'i joupe-upe:

— Marã ramigua tu peva'e, yvytu ha'e yai pe ijayvu ramo voi onhe'ẽ rendu aguã?

Mateus 8.28-33; Marcos 5.1-14

26 Ha'e gui geraseno kuery yvy katy ju oje'oi Galiléia yupa rovaigua re.

27 Kanoã gui oguejypa ramove ou peteĩ ava tetã gui. Ha'e va'e re ma anha onhemonde ramo yma rei ma ao nomoĩvei, neĩ ngoo rupi ndopytavei va'e. Yvyra rupa rupi rive tema oiko.

28 Ha'e va'e oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i oja pukai atã reve:

— Jesus Nhanderujete Yvate ete va'e Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Xee ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã — he'i.

29 Mba'eta anha pe Jesus ijayvu ae ma ava gui oẽmba aguã, mba'eta mbovykue rei e'ỹ ma oguereko axy. Ipy ha'e ipo corrente py ojokuapaa teĩ omondopa kuerei. Ha'e ramo anha kuery ogueraa 'rã tekoa e'ỹa rupi.

30 Ha'e gui ma Jesus oporandu ixupe:

— Mba'exa tu nderery?

Ombovai vy

— Heta va'e — he'i, hexe heta anha onhemonde ramo.

³¹ Ha'e vy ojerure yvykua vaikue py omondouka e'ỹ aguã.

³² Ha'e katy'i ma heta ikuai poryko okarua py yvyty re. Anha kuery ojerure omondouka aguã poryko re ju onhemonde aguã. Ha'e ramo Jesus omondouka.

³³ Ha'e ramo ava gui anha kuery oẽmba vy poryko re ju onhemonde. Ha'e ramo yvy'ã guy katy onhamba jogueravy. Yy py ho'apa vy oy'upa.

³⁴ Ha'e gui ma poryko re opena va'e kuery mba'emo oiko va'e oexa vy onhamba jogueravy, omombe'u tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi.

Mateus 8.34; Marcos 5.14-20

³⁵ Ha'e pygua kuery ou oiko va'ekue oexaxe vy. Jesus oĩa py ovaẽ vy oexa ava anha kuery oẽmbaague va'e. Ha'e va'e ma onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porã ju ma. Jesus yvy'iry oguapy oiny. Ha'e rã ha'e kuery ndaekorãvei rei okuapy.

³⁶ Ha'e kuery pe hexaare regua omombe'u marã rami vy pa anha gui oepyague.

³⁷ Geraseno kuery opa rupi gui ou va'ekue okyje vy ixupe ojerure ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã. Ha'e ramo kanoã py Jesus ojeupi vy oo ju.

³⁸ Ha'e rã ava anha kuery oẽmbaague va'e ma ojerure hupive oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus omondouka vy aipoe'i:

³⁹ — Tereo ndero pygua kuery pe emombe'u Nhanderujete ndevy ojapo va'ekue — he'i. Ha'e ramo tetã jave rupi oo vy omombe'u hexe Jesus ojapo va'ekue ha'e javi.

Mateus 9.18,19; Marcos 5.21-24

⁴⁰ Ha'e gui Jesus ojevvy ramo heta va'e kuery oarõ okuapy va'e omovaẽ porã ovy'a reve.

⁴¹ Ha'e jave py ma ou peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua huvixa. Ha'e va'e ma Jesus renonde guenapy'ã re oĩ vy ojerure hoo py ovaẽ aguã,

⁴² mba'eta tajy peteĩ'i va'e doze ma'etỹ oguereko va'e omano rai'i oupy ramo.

Mateus 9.20-22; Marcos 5.24-34

Jesus ooa rupi heta va'e kuery omboty rei oje'oivy.

⁴³ Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Avave rei nomongueravei ma, [ha'e oguereko va'ekue ha'e javi ome'ẽ ma poropoanoa kuery pe.]

⁴⁴ Ha'e va'e ma Jesus rakykue gui ovaẽ vy opoko ijao apy re. Ha'e ramove opytu'u vyvoi hekoaxy.

⁴⁵ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Mava'e tu xere opoko?

Ha'e javive nomombe'uxei ramo Pedro [oirũ kuery reve] aipoe'i:

— Orembo'ea, heta nderakykue ou va'e ndejopy rei heravy nemboty rei vy, [va'eri ndee “Mava'e tu xere opoko?” 're.]

⁴⁶ Ha'e rami teĩ Jesus aipoe'ive tema:

— Amongue ta'vy xere opoko teve, mba'eta aendu xegui xepo'akaa oẽ rã — he'i.

⁴⁷ Ha'e ramo kunha va'e onhenhomi aguã nda'evei ramo ou oryryipa reve, guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy pavẽ oendua py onhemombe'u mba'e re pa hexe opokoa, ha'e opoko vyve okueraague.

⁴⁸ Ha'e ramo ixupe aipoe'i:

– Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke.

Mateus 9.23-26; Marcos 5.35-43

⁴⁹ Jesus ijayvu teri ho'amy reve peteĩ ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Nderajy omano ma. Nda'evevei ma porombo'ea remoangekove aguã – he'i.

⁵⁰ Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i tuu pe:

– Enhemondyi eme, ejerovia tema. Ha'e ramo oo jepe 'rã – he'i.

⁵¹ Ha'e gui oo py ovaẽ vy avave rei ndogueroi kei, Pedro, João, Tiago, ha'e kunha'i ru ha'e ixu e'ỹ vy.

⁵² Ha'e javive ipy'a vai vy ojae'o okuapy rã oexa vy aipoe'i:

– Pejae'o eme. Kunha'i va'e nomanoi, oke rima – he'i.

⁵³ Ha'e ramo ojojai rei okuapy, omano maa oikuaa vy.

⁵⁴ Ha'e rã kunha'i va'e po re Jesus ojopy vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:

– Kunha'i, evy ke.

⁵⁵ Ha'e ramove hexe inhe'ẽ ojevvy ramo opu'ã. Ha'e ramo omongaru uka.

⁵⁶ Tuu kuery onhemondyipa. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã oiko va'ekue.

9

Mateus 10.1,5-15; Marcos 6.7-13

¹ Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka anha kuery ha'e javi re, ha'e nhomonguera aguã re.

² Ha'e vy omondouka Nhanderuete po'akaa regua omombe'u ha'e imba'eaxy va'e omonguera aguã.

³ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'eve rei peraa eme peoa rupi, neĩ popoka, voko, mbojape, peráta ha'e kamixa voi peraa eme mokoĩ.

⁴ Oo py pevaẽa py ae pepyta peove peve.

⁵ Ha'e gui tetã re napenemovaẽai ramo pendepy regua gui peity-ity 'rã peovy yvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.*

⁶ Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma tekoe ha'e javi rupi oje'oi vy ayvu porã omombe'u ha'e nhomonguera opa rupi.

Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29

⁷ Ha'e gui huvixa Herodes oendu omombe'u rã Jesus mba'emo ojapo oikovya. Ha'e vy ndoikuaai rei, mba'eta amongue aipoe'i:

— João omanoague gui onhemboete ju va'ekue.

⁸ Amboae ma — Elias rima oiko — he'i.

Ha'e rã amboae ma — Peteĩ profeta yma oiko va'ekue rima oiko — he'i.

⁹ Ha'e rã Herodes ma aipoe'i:

— João akã ma xee ae ajaya uka va'ekue. Marã ramigua tu ha'vy oiko ha'e nunga apoa omombe'ua rã aendu? — he'i. Ha'e rami vy onhea'ã oexa aguã.

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14

¹⁰ Apóstolo kuery ojevypa ma vy Jesus pe omombe'upa ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo ogueraa Betsaida tetã py ha'e kuery ae'i ikuai aguã.

* 9:5 Atos 13.50,51; 18.6

¹¹ Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa vy oje'oi hakykue. Ha'e ramo omovaẽmba vy ijayvu Nhanderuete po'akaa re, imba'eaxy va'e voi omonguera.

¹² Ka'aru rai jave hemimbo'e kuery doze va'e ou vy aipoe'i ixupe:

– Emondoukapa ju heta va'e kuery, tetã ha'e tekoea kii rai'i ikuai va'e rupi oje'oi vy oke ha'e ho'u va'erã ojou aguã, mba'eta apy ma tekoea e'ÿa py nhandekuai – he'i okuapy.

¹³ Ha'e rã aipoe'i ha'e kuery pe:

– Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.

Ha'e kuery ombovai:

– Mba'eve ndoroguerkoi, peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ÿ vy. Tyrã pa ore ae toroo tembi'u rojogua aguã ha'e javive peguarã? – he'i.

¹⁴ Ha'e py rãnda'u ikuai cinco mil avakue.

Ha'e gui ma aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Pemboguapy peteĩ-teĩ henda py cinqüenta ikuai aguã rami – he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ha'e kuery ha'e rami ojapo vy om-boguapypa.

¹⁶ Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira ojopy vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nguuete. Ha'e vy oipe'ãmba'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

¹⁷ Ha'e javive okaru vy hevayatãmba. Ha'e ramo hembyrekue omono'õ vy doze varai ju omonyẽ.

Mateus 16.13-21; Marcos 8.27-31

¹⁸ Ha'e ae'i onhembo'e oinya py hemimbo'e kuery ou ramo oporandu ha'e kuery pe:

– Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?

¹⁹ Ha'e kuery ombovai:

– João Batista. Amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae kuery ma peteĩ profeta ymave guare renhemboete ju va'ekue reikoa rami oikuaa – he'i.

²⁰ Ha'e gui ma oporanduve ju:

– Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?

Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:

– Ndee ma Cristo Nhanderuete remimbou – he'i.

²¹ Ha'e rami rã aipoe'i omombe'u e'ỹ aguã avave rei pe.

²² Ha'e vy aipoe'i:

– Ava ra'y ojeapo va'ekue ma oiko axy 'rãe. Mba'eta nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery nda'ija'ei 'rã hexe. Ha'e gui ojukaa rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 16.24-28; Marcos 8.34-9.1

²³ Ha'e gui ma aipoe'i pavẽ pe:

– Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, ko'ẽ nhavõ togueraa ojeupegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.

²⁴ Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.*

²⁵ Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerekopa va'eri guekove ae omokanhy vy, e'ỹ vy ha'e ae onhemoingo axy uka rire?

* **9:24** João 12.24-26; Apocalipse 2.10, 12.11

²⁶ Mba'eta amongue xee ha'e xeayvua ogueroxĩ rire, ha'e kuery ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã guexakã rupi ou jevy ma vy, Nguu rexakã ha'e anjo iky'a e'ỹ va'e kuery rexakã rupi.

²⁷ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvvy rã pexa e'ỹa ja.

Mateus 17.1-8; Marcos 9.2-8

²⁸ Ha'e rami ijayvu rire oito araa py ma ngupive Pedro, João ha'e Tiago ogueraa vy peteĩ vyty áry oẽ onhembo'e aguã.

²⁹ Onhembo'e oiny jave hova guexakã py ojekuaa, ha'e ijao ma xiĩmba rei hexakãmba vy.

³⁰ Ha'e jave mokoĩ avakue ijayvu jekuaa hexeve, Moisés ha'e Elias.

³¹ Ha'e va'e kuery ma hexakã rupi ojekuaa vy hexeve ijayvu okuapy Jerusalém tetã py Jesus oo vy ojexavai ranhe aguã oiko va'erãa re.

³² Ha'e rã Pedro ha'e oirũ kuery ma hopeyi vaipa okuapya ramive ndoke etei'i vy oexa hexakã ha'e mokoĩ avakue hexeve hi'aĩ va'e.

³³ Jesus-a gui ha'e kuery ojepe'a ta ma ramo Pedro aipoe'i ixupe:

— Orembo'ea, ha'eve apy nhaĩve aguã. Ha'e ramo rojapo 'rã mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma Elias peguarã — he'i. Oikuaa vy e'ỹ ha'e rami ijayvu.

³⁴ Ha'e rami ijayvu teria ja peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Arai ojao'i rã ha'e kuery okyjepa.

³⁵ Ha'e va'e mbyte gui ou nhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:

– Peva'e ma Xera'y xerembiporavo. Pejapyxaka ijayvua re – he'i.*

³⁶ Ha'e va'e nonhenduvei rire Jesus ha'e ae'i ju hi'aĩ. Ha'e va'e rire ma hemimbo'e kuery okyrirĩ okuapy, ha'e va'e jave avave rei pe nomombe'ui oexa va'ekue.

Mateus 17.14-18; Marcos 9.14-27

³⁷ Ko'ẽ jevy vvyty gui oguejy jogueruvy ramo heta ou Jesus ovaexĩ vy.

³⁸ Teta mbyte gui peteĩ ava ojapukai nhendu vy aipoe'i:

– Porombo'ea, ajerure rema'ẽ aguã xera'y re, peteĩ'i va'e ramo.

³⁹ Hexe ma nhe'ẽ vai onhemonde ramo ojapukai xapy'a vy ho'a 'rã yvy rupi. Anha oguereko axy rei vy ombojuru ryjuipa ha'e ombojejukapa ma vy mae ma 'rã oeja.

⁴⁰ Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai – he'i.

⁴¹ Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã nda'u xee aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ndera'y – he'i.

⁴² Oguerovaẽ heruvy rã anha oity ju yvy rupi. Opa marã rei oguereko ramo Jesus ijayvu atã anha pe. Ha'e rami vy kunumi va'e omonguera vy omboaxa ju tuu pe.

⁴³ Ha'e ramo pavẽ rei onhemondyipa Nhanderuate po'akaa oexa uka rã oexa vy.

Mateus 17.22,23; Marcos 9.30-32

Jesus ojapo va'e pavẽ oexa vy onhemondyipa ramo aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

* 9:35 2 Pedro 1.16-18

44 – Penema'endu'a riae ke pova'e ayvu re: Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py – he'i.

45 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu kuaai, ndoikuaa uka porãvei ramo. Nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37

46 Ha'e kuery joupe-upe ijayvu mava'e ete pa joegui yvateve va'e omoĩa 'rãa re.

47 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery py'a re oĩ va'e oikuaa vy ojee omonhemboja peteĩ kyrĩ va'e, ha'e omoĩ oyvy'iry.

48 Ha'e vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

– Amongue xerery rupi kova'e kyrĩ va'e omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xem-bouare avi omovaẽ. Mba'eta peẽ kuery va'e regua pavẽ gui yvyĩve va'e ma yvateve va'e oiko.

Marcos 9.38-40

49 João aipoe'i:

– Orembo'ea, peteĩ ava roexa kuri nderery rupi anha oipe'a rã. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, mba'eta nhanderupivegua e'ỹ ramo – he'i.

50 Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta penderovaigua e'ỹ va'e ma penderupivegua ae.

Samaria pygua kuery Jesus nomovaẽiague

51 Yva re ju heraa aguã ovaẽ rai'i ma ramo, hova re ojekuaa Jerusalém katy oo aguã opy'a re omoĩ va'ekue.

52 Ha'e vy guenonderã omondouka imombe'uarã. Ha'e ramo ha'e kuery oo vy peteĩ Samaria pygua kuery rekoa py ovaẽ oguereko katu aguã oke aguã.

⁵³ Ha'e rã ha'e pygua kuery ma nomovaẽxei, Jerusalém katy ooa oikuaa vy.*

⁵⁴ Ha'e nunga hemimbo'e kuery Tiago ha'e João oexa vy oporandu ixupe:

— Senhor, reipota pa rombou uka tata yva gui ha'e kuery omomba aguã?

⁵⁵ Ha'e ramo Jesus ojere vy ijayvu atã ha'e kuery pe. [Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery ndapeikuaai mba'e nunga nhe'ẽ gui pa peikoa.

⁵⁶ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma avakue nhe'ẽ omomba aguã e'ỹ ou, ha'e rã ogueraa jepe aguã — he'i.]

Ha'e gui amboae tekoa katy ju oje'oi.

Mateus 8.18-22

⁵⁷ Ha'e kuery oje'oi rupi amongue aipoe'i:

— Xee aa ta nderupive reoa katy rei.

⁵⁸ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Aguara'i oguereko 'rã okua, guyra'i oveve va'e voi oguereko guaity. Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakã omboguejyaty ndoguerekoi — he'i.

⁵⁹ Amboae pe Jesus aipoe'i:

— Eju katu xerupive.

Ha'e va'e ombovai:

— Taa ranhe xeru tanhono porã.

⁶⁰ Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:

— Tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue. Ha'e rã ndee ma tereo emombe'u Nhan-deruete po'akaa — he'i.

⁶¹ Amboae ju aipoe'i ixupe:

* **9:53** Samaria pygua kuery nomovaẽxei, mba'eta judeu kuery reve joe ija'e e'ỹ va'e vy (João 4.9).

— Senhor, xee aa ta nderupive. Ha'e rami teĩ taa ranhe tamombe'u xero pygua kuery pe.

⁶² Ha'e rã Jesus ombovai:

— Avave rei yvy karaña re ojopy heravy reve guakykue re oma'ẽ va'e nda'evei Nhanderujete po'akaa pyguarã — he'i.

10

Setenta guemimbo'e kuery omondoukaague

¹ Ha'e va'e rire Senhor ma setenta ju oiporavo, ha'e vy guenonderã mokõ-mokoĩ omondouka tetã ha'e tekoa nhavõ ha'e oo aguã rupi.

² Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

— Mba'ety ma tuvixa, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i. Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja pe ombou retave aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

³ Tapeo. Xee romondouka vexa'i rami aguara mbyte rupi.

⁴ Peraa eme voko, popoka, neĩ py regua. Tape rupi pexarura eme guive avave pe.

⁵ Joo py pevaẽ vy aipopeje 'rã: “Kova'e oo pygua kuery ta'ikuai porã”, peje.

⁶ Xapy'a rei ha'e py oiko porãxe va'e oĩ ramo hexe oiko 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã jipoi ramo pendere ae 'rã ojeapa peroayvu porãague.

⁷ Oo pevaẽague py ae 'rã pepyta. Pe'u ha'e pey'u 'rã ha'e kuery ome'ẽ va'e rei. Mba'eta omba'eapo va'e kuery ma ha'eve ojopy aguã omba'eapoague repy. Peva eme oo mboae-ae rupi.

⁸ Tetã pevaẽa py penemovaẽ porã ri ramo pe'u 'rã ome'ẽ va'e rei.

⁹ Ha'e py pemonguera 'rã imba'eaxy va'e, ha'e aipopeje ha'e kuery pe: “Pendeivy namombyryvei ma Nhanderujete po'akaa ojekuaa aguã”, peje.

¹⁰ Ha'e rã tetã pevaêa py napenemhemojaai ramo tape rupi peo vy aipopeje 'rã:

¹¹ “Peneretã guigua yvy ku'i orepy re oja va'ekue voi roitypa, penderovai roikuaa uka aguã roeja ma rovya. Ha'e rami teĩ peikuaa pota povae re: Namombyryvei ma Nhanderujete po'akaa ojekuaa aguã”, peje.*

¹² Aipoa'e peẽ kuery pe: Opaa ára ha'e va'e tetã pygua kuery gui Sodoma pygua kuery nombopagaaive 'rã.

Mateus 11.20-24

¹³ — Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã.* Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom tetã py ajapo va'e rire, ha'e kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue py onhemonde vy oguapy 'rãgue tanhimbu py.

¹⁴ Ha'e nunga rupi nhombopagaa ára peẽ kuery gui omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.

¹⁵ Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, pe'a 'rã tata ogue e'ỹ va'e py.

¹⁶ — Pendeayvu oendu va'e ma xeayvu avi oendu, ha'e rã napenenhe'ẽ rendui va'e ma xee avi naxenhe'ẽ rendui. Ha'e rã naxenhe'ẽ rendui va'e ma xembouare avi nonhe'ẽ rendui.

Setenta oo va'ekue ojevypaague

* **10:11** Lucas 9.5 * **10:13** Tiro ha'e Sidom tetã ma yma heko vai ete va'e ikuaiaague (Isaías 23.1-18).

17 Ha'e gui setenta omondouka va'ekue ovy'a reve ojevvy aipoe'i okuapy:

— Senhor, nderery rupi oreayvu ramo anha kuery voi orenhe'ẽ rendu karamboae! — he'i okuapy.

18 Ha'e rã ombovai:

— Xee ma Satanás aexa karamboae overa va'e rami yva gui ho'a rã.

19 Ha'e gui peẽ kuery rombopo'aka mboi ha'e japeuxa re pepyrõ aguã, nhanderoaigua po'akaa ha'e javi re guive, penderere mba'eve rei oiko e'ỹ re.

20 Ha'e rami teĩ perovy'a eme anha kuery re pen-depo'akaa rive, ha'e rã yva re penderery omboparaa ma imoinyague.*

Mateus 11.25-27

21 Ha'e va'e jave ae Jesus ovy'a Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui. Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e nunga ma hi'arandukue pe ndereikuaa ukai, neĩ ombo'e pyre pe'ỹ guive. Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka. Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.

22 — Opa mba'e Xeru ome'ẽmba xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'ỹ vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa ukaxea va'e ete'i — he'i.

23 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i ha'e kuery ae'ia py:

— Ovy'a ete 'rã mba'emo peẽ kuery pexa va'e rexa kuery.

24 Mba'eta xee aipoa'e porãve pẽvy: Heta ikuai raka'e profeta ha'e huvixave peẽ kuery pexa va'e

* **10:20** Apocalipse 3.5

oexaxe teĩ ndoexai, ha'e pendu va'e oenduxe avi teĩ noendui raka'e.

Samaria pygua porayvu va'e omombe'uague

²⁵ Peteĩ ava lei re nhombo'e va'ety opu'ã ho'amy Jesus oeko a'ã vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

²⁶ Ha'e ramo ixupe ju Jesus oporandu:

— Mba'e tu ipara oiny lei re? Mba'exa tu reikuaa?

²⁷ Ava va'e ombovai:

— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, nembaraetea ha'e ne'arandua ha'e javi py guive.” Ha'e “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua rami” — he'i.*

²⁸ Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:

— Ha'evea rami rembovai. Ha'e rami rejapo vy reupity 'rã tekove — he'i.

²⁹ Ha'e rami teĩ ava va'e onhemboeko porãxe vy oporandu Jesus pe:

— Marã ramigua tu xeirũ kuery?

³⁰ Ha'e rã Jesus ombovai:

— Peteĩ ava ma Jerusalém tetã gui oguejy ovy Jericó katy oo vy. Ha'e gui ha'e va'e ma jojuka va'ety kuery po py oĩ vai ramo ixugui oipe'apa, oinupãmba guive. Ha'e vy oeja oje'oivy omano rai'i va'e.

³¹ — Ha'e jave py tape rupi ou peteĩ sacerdote. Ha'e va'e oexa teĩ ojepekuavo ovy.

³² — Ha'e rami ae avi peteĩ levita ha'e rupi ou vy oexa teĩ ojepekuavo avi ovy.

* **10:27** Levítico 19.18, Deuteronomio 6.5

³³ – Ha'e gui ma peteĩ Samaria pygua oguata ouvy vy oaxa avi ha'e rupi. Ha'e va'e ma oexa vy omboaxy.

³⁴ Ha'e vy onhemboja vy ojokuapa ijai, azeite ha'e vinho oikyty reve. Guymba áry ae oupi vy ogueraa peteĩ okea aty py opena aguã.

³⁵ – Ko'ẽ ju mokoĩ ára repy oguenoẽ vy ome'ẽ hoo va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: “Epena porã tema kova'e ava re. Ha'e gui xapy'a rei repenaa rupi regatave ri ramo ajevvy vy amboekovia 'rã”, he'i.

³⁶ – Ha'e va'e mboapy va'e regua, ndee reikuaa rã mava'e nda'u jojuka va'ety kuery po py oĩ vai va'ekue irũ oiko?

³⁷ Ha'e rã lei re nhombo'e va'ety ombovai:

– Omboaxy va'ekue rima.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Tereo ha'vy, ndee voi ha'ekue rami eiko.*

Maria ha'e Marta ro py oĩ jave guare

³⁸ Ha'e kuery oovea rupi Jesus ovaẽ peteĩ tetã'i py. Ha'e ramo peteĩ kunha Marta hery va'e omovaẽ ngoo py.

³⁹ Ha'e py oiko avi ikypy'y Maria hery va'e. Ha'e va'e ma uguapy oiny Senhor yvýry ombo'e rã oendu aguã.

⁴⁰ Marta ma ha'e ramia ja opy rupi mba'emo ojapo vy ojapura rei oikovvy. Ha'e vy Jesus-a py ou vy aipoe'i:

– Senhor, rexa rive va'e ty'y xekypy'y xee ae'i mba'emo ajapo aguã oeja rã? Aipo'ere na tou taxepytyvõ.

⁴¹ Ha'e rã Senhor ombovai:

* **10:37** 1 João 3.17,18

– Marta, Marta, ndereguapyi rei ndepy'a eta reia rupi.

⁴² Mbovy'i jajapo teĩ ha'eve va'e, ha'e rami e'ỹ vy peteĩ'i anho. Ha'e rã Maria ma oiporavo iporãve va'e. Ha'e ramo ha'e nunga ndoipe'aai 'rã ixugui.

11

Mateus 6.9-13

¹ Peteĩ ára Jesus onhembo'e oiny peteĩ henda py. Ijayvupa ma jave peteĩ hemimbo'e ojerure ixupe:

– Senhor, orembo'e na ronhembo'e kuaa aguã re, João guemimbo'e kuery ombo'eague rami avi.

² Ha'e ramo ombo'e. Ha'e vy aipoe'i:

– Penhembo'e vy aipopeje 'rã: “Xeruete, tove nderery tomboetea. Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã.

³ Ha'e ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.

⁴ Emboguepa rojejavyague, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi. Orereity uka eme guive poromoangekoa pe”, peje 'rã.

Irũ mba'emo re ojerure anho rei va'e omombe'uague

⁵ Jesus aipoe'i avi:

– Amongue peẽ kuery va'e regua pytũ mbyte jave peneirũ ovaẽ 'rã pendero py. Ha'e vy aipoe'i 'rã pẽvy: “Xeirũ, eiporuka xevy mboapy mbojape.

⁶ Mba'eta peteĩ xeirũ oguataague gui ovaẽ teĩ mba'eve ndarekoi ixupe ame'ẽ va'erã”, he'i 'rã.

⁷ Ha'e rã penderopy gui pembovai 'rã: “Xemoangeko eme, mba'eta okẽ onhemboty ma, ha'e xera'y kuery onhenomba ma xereve. Ndavy reguavei ame'ẽ aguã ndevy”, peje 'rã.

⁸ Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pẽvy: Peneirũ ae teĩ xapy'a rei napepu'ãxei 'rã mba'emo peme'ẽ aguã. Ha'e ramia gui onhea'ãve tema ramo peme'ẽ nho 'rã oikotevẽ va'e ha'e javi.*

Mateus 7.7-11

⁹ – Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Pejerure, ha'e ramo ome'ẽa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oipe'aa 'rã pẽvy.

¹⁰ Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e onhendu uka va'e pe oipe'aa 'rã.

¹¹ Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y [mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'rã ita? Xapy'a rei rã] pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã pira rekovia?

¹² Ha'e rami e'ỹ vy uru rupi'a re ojerure rã japeuxa ri nda'u peme'ẽ 'rã?

¹³ Pendu ke, peẽ kuery pendereko vai va'eri mba'emo porã peme'ẽ kuaa va'e pendera'y kuery pe. Ha'e gui Nhanderu yva pygua katuve nda'u nome'ẽi 'rã ri Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ojerure va'e pe?

Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27

¹⁴ Amboae py Jesus oipe'a anha nhomboayvu e'ỹ va'e. Anha ojepe'a rire ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu ju ma. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa.

¹⁵ Ha'e rami teĩ ha'e kuery va'e regua amongue aipoe'i:

– Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha kuery – he'i.

¹⁶ Ha'e ramo amboae kuery oeko a'ã vy ixupe ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.

¹⁷ Ha'e rami rã ha'e kuery py'a re oĩ va'e ha'e oikuaapa vy aipoe'i:

* **11:8** Lucas 18.1; Efésios 6.18

— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opuã vy nhomomba 'rã, ha'e peteĩ-teĩ oo pygua kuery joguero'a 'rã.

18 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri joe opuã va'e rire mba'exa tu ipo'akave ta? Po rami xeayvu mba'eta aipopeje Belzebu po'akaa rupi anha kuery aipe'aa rami.

19 Anhetẽ ri xee Belzebu po'akaa rupi anha aipe'a ramo, mba'e xagua po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

20 Ha'e rã Nhanderuete po rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetẽ ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peẽ kuery pe.

21 — Ha'e gui peteĩ ava ojerovia vaipa va'e ngoo oarõ oikovy ramo opa mba'e oguereko va'e oĩ porã 'rã.

22 Ha'e gui ma peteĩ ixugui ojeroviave va'e ou vy oity 'rã. Ha'e vy hembiporu ojeroviaague oipe'apa vy joupe omboja'opa 'rã oguereko va'ekue.

23 — Xerevegua e'ỹ va'e ma xeroaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e ma xegui nhomon-heguaẽmba 'rã.

Mateus 12.43-45

24 — Ha'e rami avi peteĩ ava gui nhe'ẽ vai ojepe'a vy oo 'rã tekoa e'ỹa rupi oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'aague py”, he'i 'rã.

25 Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã ngopy oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

26 Ha'e gui ma oo vy sete irũrã ju ogueru 'rã nhe'ẽ ixugui nda'eveive va'e, ha'e py ovaẽ vy ikuai

va'erã. Ha'e rami rire ava va'e pe ma opaa py jypy guare gui nda'eveive 'rã.

Peteĩ kunha ijayvu nhenduague

²⁷ Ha'e rami Jesus ijayvupa ma ramo teta mbyte gui peteĩ kunha ijayvu nhendu. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

– Ovy'a ete 'rã nekuavãare, nemokambuare.

²⁸ Ha'e rã ombovai:

– Ha'e rami 'rãgue py ovy'a ete 'rã Nhanderujete ayvu oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e – he'i.*

Mateus 12.38-42

²⁹ Heta va'e kuery ijatypa ramo Jesus aipoe'i:

– Kova'e kuery ma heko vai va'e vy ojerure mba'emo kuaa ukaarã ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteĩve ndojapoai 'rã, Jonas re oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.

³⁰ Mba'eta Nínive pygua kuery oikuaa aguã Jonas oikoague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko 'rã aỹgua kuery oikuaa aguã.

³¹ Nhomboayvua ára py huvixave kunha kuaray puku-a katygua opu'ã ho'amy vy ijayvu 'rã aỹgua kuery re, mba'eta yvy apy gui kunha va'e ou rire Salomão 'arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

³² Nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery voi opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy aỹgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

Mateus 6.22,23

* **11:28** Lucas 8.19-21

33 – Avave rei tataendy omoendy vy nomoi 'rã hi'ã py, neĩ ajaka guýry guive. Oĩaty py ae 'rã omoĩa, oike va'e kuery hendy va'e oexa porã aguã.

34 Ha'e rami ae avi nhanderexa ma nhanderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei nderexa iporã vy omoexakã 'rã nderete ha'e javi rupi. Ha'e rã nderexa na'iporãi ramo ma nderete ha'e javi pytũmba 'rã.

35 Ha'e nunga rupi eikuaa pota ke nemoexakãarã oĩ va'e pytũ e'ỹ aguã.

36 Ha'e rã xapy'a rei nderete ha'e javi omoexakãa, neĩ peteĩ henda py pytũa noĩ ri ramo tataendy rami 'rã omoexakã opa rupi.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

37 Opa ma Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvupa ramo peteĩ fariseu aipoe'i hupive oo aguã okaru vy. Ha'e ramo hoo py ovaẽ vy oguapy okaru aguã py.

38 Ha'e gui fariseu ma Jesus ojepoei e'ỹ re okaru ta ramo oexa vy onhemondyi.

39 Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

– Peẽ fariseu kuery ma karo ha'e hy'a pejoi 'rã hi'árykue rupi rive. Ha'e rã pendepy'apy rupi ma pejokore ha'e pejejoko e'ỹa anho oĩ.*

40 Pene'arandu e'ỹ va'e, penderete apoare e'ỹ ri nda'u pendepy'a apoare avi oiko?

41 Ha'e rami 'rãgue py iporiaukue'i pe mba'emo pereko va'e peme'ẽ vy 'rãe opa marãgua gui ha'eve va'e ju 'rã peiko.

42 – Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta dízimo peme'ẽ 'rã hortelã, arruda ha'e

* 11:39 Mateus 23.5-7,23-28; Marcos 7.1-5

mba'emo rogue'i ha'e javi regua gui. Ha'e rã ha'evea rami pejoguereko ha'e Nhanderuede peayvua rupi ma napendekuaixei. Ha'e nunga voi pejapo 'rãgue amboae ramigua pejapoa rami avi.

⁴³ — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta penhembo'eaty py peĩxe 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho. Tetã mbyte rupi voi peipota 'rã pendevy oxaruraa porã'i.

⁴⁴ — Nda'evei ete 'rã pẽvy. Yvyra rupa ndojekuaavei va'e rami pendekuai, mba'eta ha'e va'e áry rupi avakue oaxa 'rã oikuaa e'ỹ vy.*

Lei re nhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rãa re ijayvuague

⁴⁵ Ha'e ramo peteĩ lei re nhombo'e va'ety ombovai vy aipoe'i Jesus pe:

— Porombo'ea, ha'e rami ndeayvu vy ore kuery re voi rima ndeayvu ra'e.

⁴⁶ Ha'e ramo ombovai:

— Peẽ kuery lei re penhombo'e va'ety pe voi nda'evei ete 'rã, mba'eta avakue pembovoyi 'rã ndogueropo'akai va'erã py. Ha'e rã peẽ ma neĩ penekuã py voi napeipytyvõi 'rã.*

⁴⁷ — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta pejapo 'rã oo ra'angaa'i penamoĩ kuery profeta kuery jukaare rupa áry guarã.

⁴⁸ Ha'e nunga rupi peikuaa uka penamoĩ kuery jojukaague pejou porãa, mba'eta ha'e kuery ma

* **11:44** Ha'e kuery reko rami vy yvyra rupa áry rupi oaxa vy onhemongy'a 'rã. Ha'e nunga rupi omoxiĩ 'rã pavẽ oexa vy oikuaa aguã (Mateus 23.27). * **11:46** Mateus 23.1-4,13,29-36

profeta kuery ojuka rire peẽ ju pejapo hupa áry guarã.

⁴⁹ Ha'e nunga rupi Nhanderuete o'arandua rupi aipoe'i va'ekue: “Ha'e kuerya py xee ambou 'rã profeta ha'e apóstolo kuery. Ha'e va'e kuery regua amongue ojuka 'rã, ha'e rã amboae kuery ma oguereko axy 'rã”, he'i va'ekue.

⁵⁰ Ha'e rami aỹgua kuery ikuai yvy itui ypy guive profeta ruguy omoẽague re opaga aguã rami,

⁵¹ Abel ruguy omoẽague guive'i Zacarias ruguy omoẽa peve. Ha'e va'e ma Nhanderuete ropy altar oĩ va'e yvýry ojukaa va'ekue. Ha'e nunga rupi xee aipoa'e porãve pẽvy: Aỹgua kuery ae 'rã opaga ha'e nungakue re.

⁵² — Peẽ kuery lei re penhombó'e va'ety pe nda'evei ete 'rã, mba'eta peipe'a mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e. Peẽ ae voi ndapeikuaa pota etei, ha'e oikuaaxe va'e kuery pe ma ndapeikuaa ukai guive.

Jesus ojuka aguã re onhembopy'a okuapyague

⁵³ Jesus ojepe'a ta ma ovy rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ipoxypa vy ijayvu ete okuapy ixupe. Opa mba'e re oporandu omoĩ vaixe vy,

⁵⁴ ijayvuague py ae ojopy vaixe vy.

12

Trigo mbovua re fariseu kuery reko ombojoja reve nhomongetague

¹ Heta va'e kuery ono'õmba vy joe ojeapi-api rei okuapy ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe anho'i:

— Penheangu ke fariseu kuery regua trigo mbovua gui. Ha'e va'e ma heko porã merami rivea.

² Mba'eta onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa uka e'ÿ pyre oikuaapaa 'rã.

³ Ha'e rami vy opa mba'e pytũ py pemombe'u va'ekue hexakãa py ju oendupaa 'rã, ha'e opy joapyxa py pendeayvuague oo apyte áry gui ju omombe'ua 'rã.

⁴ — Xeirũ kuery, xee aipoa'e porãve pẽvy: Pekyje eme penderete jukaarã kuery gui, mba'eta ha'e va'e rire mba'eve ndojapo kuaavei ma 'rã penderere.

⁵ Xee amombe'u ta mava'e renonde pa ha'eve pejererokyje aguã: Pejererokyje 'rã jójuka rire tata ogue e'ÿ va'e py nhomombo aguã ipo'aka va'e renonde. Tá, aipoa'e pẽvy, ha'e va'e renonde ae ha'eve pejererokyje aguã.*

⁶ Peteĩ nhiruĩ guyra'i nda'u mokoĩ hatã'i va'e repy rive e'ÿ ri? Ha'e rami va'eri neĩ peteĩve re Nhanderuete ndaexarai.

⁷ Pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa ma. Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui voi peẽ pevareve.

⁸ — Aipoa'e avi: Avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u porã va'ekue ha'e javi ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi omombe'u 'rã Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

⁹ Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi namombe'ui 'rã Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

* 12:5 Mateus 10.26-33

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue omboguepaa 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã.*

¹¹ — Onhembo'eaty py pendereraa ramo, ha'e rami e'ỹ vy huvixa ha'e nhomboayvu va'ety kuery renonde teĩ pendepey'a eta rei eme pembovai ha'e pendeayvu aguã re.

¹² Mba'eta ha'e jave py Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka 'rã pendeayvu aguã.

Mba'e rakãte'ỹa re ijayvuague

¹³ Ha'e va'e jave peteĩ ava teta mbyte gui aipoe'i ixupe:

— Porombo'ea, aipo're ke'y pe tomboja'o orevy peguare xeivy.

¹⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

— Ava, mava'e tu xemoĩ penderuvixarã, penemba'e amboja'o uka aguã? — he'i.

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peiko kuaa ke, penheangu opa mba'e re penerakãte'ỹa gui, mba'eta avakue rekove ma mba'emo oguerekopaa re'ỹ.*

¹⁶ Ha'e gui ma ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:

— Peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e onhotỹ va'ekue oiko porã.

¹⁷ Ha'e rami vy ojeupe ae aipoe'i: “Mba'e nda'u ajapo 'rã, mba'eta ndarekovei amono'õ va'ekue amoĩ porã aguã.”

* **12:10** Mateus 12.31,32; Marcos 3.28-30

* **12:15** 1 Timóteo 6.9,10

18 Aipoe'ive ju: “Po rami ajapo ta: Ambovaipa ta mba'emo amoĩ porãaty, ha'e gui tuvixave va'e ju 'rã ajapo, ha'e va'e py amoĩ porã aguã amono'õ va'ekue ha'e areko va'e ha'e javi.

19 Ha'e gui ma aipoa'e 'rã xejeupe: ‘Heta mba'e porã areko heta ma'etỹa reguarã. Aỹ ma apytu'u 'rã, akaru, ay'u ha'e avy'a 'rã aikovy', ha'e 'rã”, he'i.

20 — Ha'e rã ixupe Nhanderuetete aipoe'i: “Mba'e 'arandu e'ỹ, kova'e pyavyve oipe'aa 'rã nenhe'ẽ. Ha'vy mba'emo remoĩ porã va'ekue, mava'e pe 'rã tu opyta?” he'i.

21 — Ha'e rami ae 'rã oiko ojeupe guarã mba'emo omoĩ porã teĩ Nhanderuetetea py ma mba'eve ndoguerekoi va'e re.

Mateus 6.25-34

22 Ha'e gui Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pẽvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove re, neĩ pe'u va'erã ha'e penderete re pemoĩ va'erã re guive.

23 Mba'eta penderekove ma tembi'u gui ovareve, ha'e penderete ma ao gui ovareve.

24 Peikuaa pota na uruvu kuery re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotỹi, nomono'õi, nomoĩ porãi, neĩ oguy ma voi ndoguerekoi guive. Ha'e rami teĩ Nhanderuetete omongaru herekovy. Peẽ kuery ma guyra'i gui voi pevareve.

25 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rã ruxã'i peikove aguã?

26 Mba'emo ruxã'i va'e ndapejapo kuaai va'eri mba'e re tu mba'emo mboae re rive nda'eveive pendekuai?

27 — Peikuaa pota na yvoty ikuai va'e re. Ha'e va'e ma mba'emo oipopẽ va'e'ỹ, omboyvi kuaa

va'e'ỹ guive. Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pẽvy: Salomão minha opa marãgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.

²⁸ Ha'e gui Nhanderuete ha'e rami omonhemonde 'rã jai rogue aỹ nhuũndy re ikuai, ha'e gui ko'ẽ tata py omombo va'erã va'eri. Peẽ kuery re katuve opena porãve 'rã, ndaperovia porãi va'eri.

²⁹ Ha'e nunga rupi pendekuai eme pe'u ha'e pey'u va'erã pejouxea rupi rive, neĩ pejapura rei eme,

³⁰ mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai yvy jave re. Penderu ma oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.

³¹ Ha'e nunga rupi jypy'i peka 'rã ipo'akaa. Ha'e ramo 'rãe opa mba'e ome'ẽ avi pendevy.

³² — Xerymba kuery mbovy'i pendekuai teĩ pekyje eme, mba'eta Penderu pendererovy'a vy pendevy ome'ẽ 'rã opo'akaa.

³³ Ha'e nunga rupi pevendepa ke pereko va'e, ha'e hekoviakue peme'ẽ iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã yva re pejou voko ivaipa e'ỹ va'erã ha'e mba'emo imarã e'ỹ va'e, mba'eta ha'e py ma imonda va'e novaẽi 'rã, neĩ vixo'i ma voi ndo'upa rei 'rã guive.*

³⁴ Mba'eta penembovy'a va'e oĩa py penekuraxõ py peẽ voi peĩxe avi 'rã.

Tembiguai opatõ oarõ kuaa va'e omombe'uague

³⁵ — Pejeku'a jokua ke, tataendy pembogue uka eme guive.

* **12:33** 1 Pedro 1.3-5

³⁶ Pendekuai ke avakue opatō omendaa gui ojevy rã guarã oarō va'e rami, mba'eta okẽ re ombota xapy'a ramo ha'e kuery oi'pe'a vyvoi aguã.*

³⁷ Ha'e rami vy hembiguai kuery ovy'a ete 'rã ipatō ou vy oexa rã oarō okuapy va'e. Anhetẽ aipoa'e pẽvy, ha'e ae oiko katu vy omboguapypa 'rã mesa py, ha'e vy ou vy ojara 'rã ha'e kuery pe.

³⁸ Pytũ mbyte e'ỹ vy pytũ mbyte raxa'i jave ovaẽ xapy'a teĩ oarō okuapy va'e ovy'a ete 'rã ha'e rami ikuaia py ojou ramo.

³⁹ — Ha'e rami avi peikuaa pota ke pova'e re: Peteĩ hoo va'e oikuaa va'e rire mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa, [oarō vy] ndogueraa ukapai 'rãgue ngopy gui.

⁴⁰ Pendekuai kuaa pota ke peẽ voi, mba'eta ndapeikuaa potavei rei jave 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ou — he'i.

⁴¹ Ha'e ramo Pedro oporandu:

— Senhor, pova'e ayvu pa ore kuery pe anho, tyrã pa amboae kuery pe avi remombe'u?

⁴² Senhor ombovai:

— Ha'vy mava'e nda'u peiko tembiguai ojerovi-apy ha'e joe opena kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatō omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py omongaru va'erã.

⁴³ Ovy'a ete 'rã tembiguai kuery ipatō ou ramo ha'e rami ojapo va'e.

⁴⁴ Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.

⁴⁵ Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai ojeupe “Xepatō ndou voi 'rã teve”, he'i vy oinupãmba 'rã

* **12:36** Mateus 24.42-44; Marcos 13.32-37; Lucas 21.34-36

avakue ha'e kunhague hexeve ikuai va'e. Okaru ha'e oy'u 'rã oka'u peve.

⁴⁶ Ha'e gui ma ha'e va'e tembiguai noarõvei vy ndoikuaa potavei rei oikovy jave ipatõ ovaẽ 'rã. Ha'e rami vy ombopaga 'rã heko vai va'e kuery reve.

⁴⁷ — Ha'e gui tembiguai ipatõ oipota va'e ojapo aguã oikuaa va'eri ndoiko katui, neĩ oipotaa rami ndojapoi va'ekue ma oinupãa vaipa 'rã.

⁴⁸ Ha'e rã opatõ oipota va'e ndoikuaai vy ri ha'eve e'ÿa rami ojapo oikovy va'ekue ma noinupãa vaipai 'rã. Mba'eta amongue pe ome'ẽ retaave rire ixugui oipotaa 'rã. Ha'e rami ae avi amongue pe opena uka retaave rire ixupe ojerureave 'rã.

Mateus 10.34-36

⁴⁹ — Xee aju tata amboja aguã ko yvy re. Xevy pe ha'eve 'rãgue hendy ma va'e rire.*

⁵⁰ Ha'e rã xevy peguarã oĩ avi peteĩ nhemongarai ha'e va'e py anhemongarai uka aguã. Ha'e nunga oiko e'ÿa ja xee nda'evei aiko.

⁵¹ Tyrã pa peẽ kuery pexa'ã aju yvy re ikuai va'e peteĩ rami ikuai aguã? Any, xee ma aipoa'e pẽvy: Joo rami e'ÿ-e'ÿ ikuai aguã aju.

⁵² Mba'eta aÿ gui ma peteĩ oo py peteĩ nhiruĩ ikuai va'e oja'o 'rã: mboapy ikuai 'rã mokoĩ rovai, ha'e mokoĩ ikuai 'rã mboapy rovai.

⁵³ Tuu opu'ã 'rã gua'y re, ha'e ta'y opu'ã 'rã nguu re. Ixy opu'ã 'rã omemby re, ha'e imemby opu'ã 'rã oxy re. Ime xy opu'ã 'rã opi'a ra'yxy re, ha'e ipi'a ra'yxy opu'ã 'rã ome xy re.*

Mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e re ijayvuague

* **12:49** Mateus 10.34-36 * **12:53** Miquéias 7.6

⁵⁴ Heta va'e kuery pe aipoe'i avi:

— Ka'arua katy arai ojekuaa rã pexa vy aipopeje 'rã: “Oky ta.” Ha'e gui ma ha'ekue rami ae 'rã oky.

⁵⁵ Ha'e kuaray puku-a katy gui yvytu oipeju ramo “Kuaray haku ta” peje 'rã. Ha'ekue rami ae avi kuaray haku 'rã.

⁵⁶ Pendeko porã merami rive va'e, yvy ha'e yva re pema'ẽ vy peikuaa 'rã mba'emo. Ha'e rami va'eri ndapexa kuaai aỹ oiko va'e.*

⁵⁷ Mba'e re tu ndapeikuaa potai pendejegui ae, ha'evea rami peiko aguã?

⁵⁸ Ha'e rami vy pendovaigua reve huvixaa py peo vy tape rupi ma voi peikuaa pota ipo gui peo jepe aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo penemboaxa 'rã penemboayvuarã pe, ha'e penemboayvua ma jopya pe ju 'rã penemboaxa, ha'e gui jopya ma penembo'a 'rã nhuã py.

⁵⁹ Xee aipoa'e pẽvy: Napeẽi 'rã ha'e gui pepagapa e'ỹa ja.

13

Galiléia pygua kuery omanoague, ha'e Siloé py torre ho'aague re ijayvuague

¹ Ha'e va'e jave py amongue ovaẽ vy Jesus pe omombe'u Galiléia pygua kuery mymba ojuka reve ome'ẽ jave py ha'e kuery ruguy avi huvixa Pilatos omoẽ ukaague, mymba ruguy onheẽague pyve.*

* **12:56** Mateus 16.1-4 * **13:1** Apy ijayvu templo py huvixa Pilatos jojukaague re. Ha'e va'e jave py Galiléia gui ha'e kuery ou va'ekue Nhanderuede pe mymba ojuka uka vy ome'ẽ aguã. Ha'e rã Pilatos ojuka ha'e py.

² Ha'e ramo ha'e aipoe'i:

— Peẽ kuery pexa'ã teve Galiléia pygua kuery mboae gui ha'e va'e kuery heko vaivea, ha'e rami oiko vai aguã?

³ Any, xee aipoa'e porãve pẽvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.

⁴ Ha'e gui Siloé py dezoito ikuai va'ekue áry torre ho'a vy ojukapa raka'e. Ha'e kuery nda'u amboae kuery Jerusalém py ikuai va'e gui ojevavypave ri?

⁵ Any, xee aipoa'e porãve pẽvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba avi 'rã ha'e kuery rami.*

Figoy hi'a eỹ va'e omombe'uague

⁶ Ha'e gui Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja reve:

— Peteĩ ava oguereko peteĩ figoy, uvaty mbyte onhotỹ va'ekue. Hi'a re ija ou teĩ ndojoui.

⁷ Ha'e vy aipoe'i uvaty re opena va'e pe: “Mboapy ma'etỹ re ma apy hi'a re aju teĩ mba'eve ndajoui. Ejaya na. Mba'erã tu hi'a vy e'ỹ vvy re hi'aĩ riae?”

⁸ Ha'e rã ombovai: “Senhor, tove ranhe kova'e ma'etỹ re. Ajo'o 'rã hembypy rupi, yty ru'ũgue amoĩ 'rã guive.

⁹ Ha'e gui hi'a ramo ha'eve ete 'rã. Ha'e rami e'ỹ rã rejaya uka 'rã”, he'i.*

Peteĩ kunha oiko axy va'e omongueraague

¹⁰ Peteĩ sábado py Jesus nhombo'e oiny onhembo'eaty oĩ va'e py.

¹¹ Ha'e py ou peteĩ kunha dezoito ma'etỹ re ma nhe'ẽ vai omoingo axy va'e. Ojero'a rei oikovy, onhembo'yvi aguã nda'evei ramo.

* 13:5 Ezequiel 33.11 * 13:9 Romanos 2.4; 2 Pedro 3.9

¹² Ha'e gui Jesus oexa vy oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i:

— Kunha, rekuera ma nemba'eaxya gui — he'i.

¹³ Hexe opoko ramove hi'yvi vyvoi. Ha'e vy oguerovy'a Nhanderuete.

¹⁴ Ha'e gui ma onhembo'eaty pygua huvixa ma sábadó ára py Jesus nhomonguera rã oexa vy ndo-jou porã ete. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:

— Mboapy meme ára oĩ nhamba'eapo aguã. Ha'e va'e ára py 'rã peju pekuera aguã, sábadó py e'ỹ — he'i.

¹⁵ Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:

— Heko porã merami rive va'e kuery, peteĩ-teĩ nda'u sábadó ára py teĩ ndapejorai 'rã ri penerymba vaka e'ỹ vy mburika okaruaty gui pemboy'u vy peraa aguã?

¹⁶ Mba'e re nda'u nda'evei sábadó py jaraa jepe aguã kova'e kunha Abraão ramymino va'e dezoito ma'etỹ re ma Satanás omoingo axy va'ekue? — he'i.

¹⁷ Ha'e rami ijayvu rã hexe ija'e e'ỹ va'e kuery oendu vy oxĩmba. Ha'e rã heta va'e kuery ma ovy'a okuapy opa mba'e porã Jesus ojapo rã oexa vy.

Mateus 13.31,32; Marcos 4.30-32

¹⁸ Ha'e gui ma aipoe'i avi:

— Mba'e nunga nda'u Nhanderuete po'akaa reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?

¹⁹ Mostarda ra'yĩ peteĩ ava ngoka py onhotỹ va'e rami ae. Mba'eta yvate vy yvyra rami 'rã hi'aĩ, ha'e hakã re ma guyra'i oveve va'e ojapo 'rã guive guaityrã.

Mateus 13.33

²⁰ Aipoe'ive ju:

— Mba'e nunga re nda'u Nhanderuate po'akaa ambojoja 'rã?

²¹ Trigo mbovua rami avi ha'eve, mba'eta kunhague ojopy vy mboapy ryru trigo re omoirũ 'rã irũmba peve.

Okẽ ipo'i'i va'e re ijayvuague

²² Jesus oaxa ovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Nhombo'e ovy Jerusalém katy oo vy.

²³ Ha'e gui ma amongue ou vy oporandu ixupe:

— Senhor, mbovy'i teve ikuai oo jepe va'erã?

²⁴ Jesus ombovai:

— Penhea'ã ha'vy okẽ ipo'i'i va'e rupi peike aguã. Mba'eta xee aipoa'e pẽvy: Mbovy e'ỹ oikexe teĩ ndoikei 'rã.*

²⁵ Ha'e gui hoo va'e opu'ã vy omboty 'rã ngokẽ. Peẽ kuery ma okẽ re pembota-mbota 'rã oka katy gui. Ha'e vy “Senhor, eipe'a na okẽ orevy” peje 'rã guive.

— Ha'e ramo ombovai vy “Xee ndaikuaai maguigua pa peẽ kuery peikoa”, he'i 'rã.

²⁶ — Ha'e ramo aipopejeve ju 'rã: “Ore ma ndereve rokaru ha'e roy'u va'ekue, orerekoa rupi renhombo'e va'ekue guive.”

²⁷ — Ha'e ramo aipoe'i 'rã pẽvy: “Xee ndaikuaai maguigua pa peẽ kuery peikoa. Pendeko vai va'e, pejepe'apa ke xea gui”, he'i 'rã.

²⁸ — Ha'e py ma pejae'opa ha'e opa marã 'rã penhendu, pexa vy Nhanderuate po'akaa py Abraão, Isaque, Jacó ha'e profeta kuery ha'e javive ikuai ramo, ha'e rã peẽ kuery ma oka py penemombopaa rire.

* **13:24** Mateus 7.13,14; João 10.7-10

²⁹ Heta 'rã ou kuaray oua katy gui, oikea katy gui, ijapu'a'ia katy gui ha'e ipuku-a katy gui, ha'e vy mesa py oguapypa 'rã okuapy Nhanderueete po'akaa py.

³⁰ Ha'e rami teĩ takykue pyguare ma tenonde pyguarã, ha'e tenonde pyguare ma takykue pyguarã ikuai.

Mateus 23.37-39

³¹ Ha'e va'e jave py fariseu kuery ou vy aipoe'i ixupe:

— Ejepe'a na, tereo apy gui, huvixa Herodes ndejukaxe ramo — he'i okuapy.

³² Ombovai:

— Tapeo aipopeje ha'e va'e mbyku pe: “Ko'ẽ rã aipe'a 'rã anha, anhomonguera 'rã guive aikovy. Ko'ẽ mboae ramo mae ma ajapopa 'rã”, peje.†

³³ Mba'eta xee ma aỹ, ko'ẽ rã ha'e ko'ẽ mboae rã peve aguata aguã rami aiko, mba'eta Jerusalém py e'ỹ ndojukaai 'rã profeta.

³⁴ — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ndevy ombou pyre ita py rejapipa va'ety! Mbovykue rei e'ỹ xee aikuavãmbaxe teĩ nememby kuery, opepo py uru gua'y kuery ojao'ipaa rami. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

³⁵ Ha'e rami rire pendo opyta rivepa 'rã. Anhetẽ ae aipoe'e pẽvy: Peẽ kuery ndaxerexavei 'rã ovaẽ e'ỹa ja aipopeje aguã: “Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re.”*

† **13:32** Ha'e kuery “Mbyku” he'i 'rã nhombotavypa rei va'e pe.

* **13:35** Salmo 118.26, Romanos 11.25-27

14

Peteĩ ava ijyke rurupa va'e omongueraague

¹ Peteĩ sábadó ára py Jesus oo peteĩ fariseu ruvíxa ro py okaru aguã. Ha'e ramo hexe ha'e kuery oma'ẽ ngatu okuapy.

² Oĩ avi peteĩ ava ijyke rurupa va'e.

³ Ha'e ramo Jesus oporandu lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e pe:

— Ha'eve pa sábadó ára py nhanhomonguera aguã, tyrã pa any? — he'i.

⁴ Ha'e rã ha'e kuery ma mba'eve nde'i. Ha'e ramo ava va'e po re ojopy vy omonguera, ha'e gui omondouka ju.

⁵ Ha'e ríre oporandu ikuai va'e pe:

— Peẽ kuery nda'u pendera'y e'ỹ vy penerymba vaka yvykua py ho'a ramo napenoẽ potai 'rã ri, sábadó ára py teĩ? — he'i.

⁶ Ha'e ramo ha'e kuery nombovai kuaai.

Tenondeve py ikuai va'e re ijayvuague

⁷ Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy oexa oenoĩ mbyre kuery tenda tenondeve oĩ va'e anho oiporavo rã oĩ aguã. Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁸ — Amongue omendaa py penerenoĩ ramo nda'evei tenda tenondeve oĩ va'e py peĩ aguã. Mba'eta xapy'a rei pendegui yvateve va'e oenoĩ mbyre ou ramo

⁹ penerenoĩare ou vy “Eme'ẽ peva'e pe tenda py oguapy aguã”, he'i 'rã pẽvy. Ha'e ramo pexĩmba reve 'rã peva tenda ijapy'i py oĩ va'e py.

¹⁰ Ha'e rami 'rãgue py amongue penerenoĩ ramo ha'eveve tenda ijapy'i py oĩ va'e py peĩ. Ha'e ramo

penerenoĩare ou vy “Xeirũ, kyvõve ke eguapy”, he'i 'rã pẽvy. Ha'e ramo oenoĩ mbyre kuery ha'e javi oikuaa 'rã penemboetevea.

11 Mba'eta ha'e javive onhemboyvate va'ekue omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã – he'i.*

12 Ha'e gui ma henoĩare pe ju aipoe'i:

– Ngaru rejapo vy nda'evei renoĩ aguã neirũ kuery anho, nderyvy kuery, neretarã kuery, neĩ ndea katy'i iporiau e'ỹ va'e kuery, ndevy pe ha'e kuery ju ha'ekue rami ojapo e'ỹ aguã omboekovia vy.

13 Ha'e rami 'rãgue py ngaru rejapo vy renoĩ 'rã iporiaukue'i, hetyma rovaikue va'e, uguata e'ỹ va'e ha'e ára revegua e'ỹ ikuai va'e.

14 Ha'e rami vy nemoingo porãa 'rã, mba'eta ha'e kuery ndojoui 'rã omboekovia aguã. Ha'e nungakue rekovia rejopy 'rã heko porã va'e kuery omboete jevya ára py.*

Ngaru re ombojojaague

15 Ha'e rami ijayvu rã mesa py hexeve oguapy oiny va'e regua peteĩ oendu vy aipoe'i:

– Ovy'a ete 'rã Nhanderujete po'akaa py okaru okuapy va'e.

16 Ha'e rã ombovai vy aipoe'i:

– Peteĩ ava ojapo ngaru tuvixa va'e, heta oenoĩ uka guive.

17 Okaru aguã ovaẽ ma ramo omondouka guembiguai oenoĩ uka va'ekue pe “Peju, oguereko katupa ma”, he'i aguã.

* 14:11 Mateus 23.6,12; Provérbios 25.6,7
19.17

* 14:14 Provérbios

18 Ha'e rami teĩ ha'e javive omombe'u oo aguã nda'eveia rami. Peteĩ ma aipoe'i: "Xee ma ajogua xeyvyrã, ha'e py ranhe aa ta ama'ẽ vy. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia", he'i.

19 Amboae aipoe'i avi: "Xee ma peteĩ nhiruĩ meme vaka ajogua rire aa ta ha'anga. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia", he'i.

20 Amboae ma "Xee ma amenda ramo vy ndaa reguai", he'i.

21 — Ha'e gui ma tembiguai ojevvy vy omombe'upa opatõ pe. Ha'e ramo hoo va'e ivai reve aipoe'i guembiguai pe: "Tereo pojava tetã rupi tape ikuai va'e rupi. Eru apy iporiaukue'i, oguata e'ỹ va'e, ára revegua e'ỹ ha'e ijyva rovaikue va'e", he'i.

22 — Ha'e va'e rire hembiguai ou vy aipoe'i: "Xepatõ, ajapopa ma rejapo uka va'ekue. Ha'e rami teĩ oĩve teri tenda."

23 — Ha'e ramo ipatõ ombovai: "Tereo ju tape ikuai va'e rupi, ejapo ha'e javive ou vy xeropy omonyẽ aguã.

24 Xee aipoa'e avi pẽvy: Avakue aenoĩ uka ypy va'ekue ma neĩ peteĩve ndokarui 'rã ngaru ajapoa py."

Cristo rupive jaikoxe vy jaejapa aguã re ijayvuague

25 Heta ete va'e hupive oje'oi ramo ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

26 — Amongue xea py ouxe teĩ nguu, oxy, gua'yxy, gua'y kuery, guyvy kuery, gueindy

kuery ha'e guekove ae oayvuve va'e nda'evei xeremimbo'erã.*

²⁷ Amongue xerupive oikoxe teĩ ojeupegua kuruxu ndogueraai va'e ma nda'evei avi xeremimbo'erã.

²⁸ Mba'eta peẽ kuery va'e regua ma torre pejapo ta vy peguapy ranhe 'rã peikuaa pota aguã ha'eve paa pejapopa aguã.

²⁹ Ha'e rami e'ỹ vy pemboypy rire ndapejapopai rã pavẽ oexa vy pendejojai rei 'rã,

³⁰ ha'e vy aipoe'i 'rã: “Peva'e ava omboypy rive, ndojapopai”, he'i 'rã okuapy.

³¹ — Huvixa oiko va'e amboae huvixa re opu'ã aguã oo ta vy ha'e rami ae avi 'rã oiko, oguapy 'rã ranhe oikuaa pota aguã dez mil xondaro reve vy pa vinte mil hovaigua ou va'e re ipo'aka 'rãa re.

³² Ha'e rami aguã nda'evei ramo amboae kuery mombyry teri ou reve ombou 'rã peteĩ guembiguai amboae kuery reve ikuai porã ju aguã re ojerure aguã.

³³ Ha'e rami avi peẽ kuery voi mba'emo pereko va'e pejapa e'ỹ vy nda'evei xeremimbo'e peiko aguã.

Mateus 5.13; Marcos 9.50

³⁴ — Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ẽvei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju?

³⁵ Nda'evei 'rã yvy, neĩ yty reguarã guive. Nhamombo rive 'rã oka py. Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

15

Jesus omovaẽague heko vai va'e kuery

* **14:26** Mateus 10.37-39; Lucas 9.57-62

¹ Ha'e javive imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e kuery ma Jesus ayvu oenduxe vy onhemboja okuapy hexe.

² Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma ha'e nunga oexa vy ijayvu rei vy aipoe'i:

– Peva'e tu omovaẽ rima ojejavypa va'e kuery, ha'e kuery reve okaru guive – he'i okuapy.*

Mateus 18.10-14

³ Ha'e ramo Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy:

⁴ – Mava'e nda'u pereko 'rã cem vexa'i, ha'e gui peteĩ pemokanhy vy noventa e nove ikuai va'e ndapejai 'rã teve tekoa e'ÿa py, ha'e vy pa ndapeoi 'rã teve okanhy va'ekue pejou peve peka aguã?

⁵ Pejou ma vy pejaxe'i 'rã heruvy pevy'a vy.

⁶ Pendo py pevaẽ ma vy pemboatypa 'rã peneirũ ha'e penetarã kuery. Ha'e vy aipopeje 'rã: “Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma xerymba amokanhy va'ekue”, peje 'rã.

⁷ – Xee aipoa'e pẽvy: Ha'ekue rami avi yva re oguerovy'aa ete 'rã peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo, noventa e nove heko porã va'e vy ndojeko rerovai va'e gui oguerovy'ave 'rã.

Hatã'i va'e omokanhy mbyre omombe'uague

⁸ – Mava'e kunha dez hatã'i va'e ogueroko va'e nda'u peteĩ omokanhy vy nomoendyi 'rã tataendy, ha'e ngoguy rupi ndoipei 'rã ri omokanhy va'ekue ojou peve?

⁹ Ojou ma vy omboatypa 'rã oirũ ha'e guetarã kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Javy'a ke xereve,

* **15:2** Lucas 5.29-32

mba'eta ajou ju ma peráta amokanhy va'ekue", he'i 'rã.

¹⁰ — Xee aipoa'e pēvy: Ha'e rami ae avi Nhan-deruete pegua anjo kuery oguero vy'a 'rã okuapy peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo.

Ta'y okanhy ranhe va'ekue omombe'uague

¹¹ Aipoe'ive ju:

— Peteĩ ava oguereko mokoĩ gua'y.

¹² Kunumive va'e aipoe'i ngu pe: “Xeru, eme'ẽ xemba'erã va'ekue rereko va'e”, he'i. Ha'e ramo omboja'o oguereko va'e.

¹³ — Kueve'i ma rire ta'y kunumive va'e omono'õmba oguereko va'e, ha'e oo mombyry amboae yvy re. Ha'e py omokanhymba oguereko va'e, opa marã rei oikoa rupi.

¹⁴ Oguereko va'ekue omomba rire ha'e va'e yvy re oiko karuai. Ha'e ramo oiko axy.

¹⁵ Ha'e rami vy oo omba'eapo peteĩ ava ha'e va'e yvy regua pe. Ha'e va'e omondouka poryko kuery ikuaia rupi opena aguã.

¹⁶ Ha'e rami oiko vy alfarroba rope poryko ho'u va'e ha'e voi ho'uxe teĩ ixupe avave rei nome'ẽi mba'eve.

¹⁷ — Ha'e gui ma onhemboaxy vy ojeupe ae aipoe'i: “Mbovy pa ikuai xerua py omba'eapo vy okaru porã va'e, ha'e rã xee ma apy amano ta ma karuai gui.

¹⁸ Apu'ã ta, ha'e vy aa 'rã xerua py. Ha'e vy aipoa'e 'rã ixupe: ‘Xeru, xee ajejav yva pygua rovai, nderovai guive.

¹⁹ Nda'evevei ma ndera'y aiko aguã. Xerereko omba'eapo va'e rami rive'i', ha'e 'rã.”

20 Ha'e rami vy opu'ã vy oo ju nguua katy.

— Mombyry teri ou jekuua reve tuu oexa vy omboaxy. Ha'e vy onha ovy, oikuavã reve oayvu.

21 Ha'e ramo ta'y aipoe'i: “Xeru, xee ajevavy yva pygua rovai, nderovai voi. Nda'evevei ndera'y aiko aguã”, he'i.

22 — Ha'e rami teĩ tuu aipoe'i guembiguai kuery pe: “Peru pojava ao iporãve va'e, pemonhemonde. Ikuã re ma pemoĩ kuã regua, ha'e gui ipy re ma pemoĩ py regua.

23 Peru avi vaka ra'y ikyra va'e, ha'e pejuka. Jakaru ha'e javy'a,

24 mba'eta kova'e xera'y omano va'ekue ri oikove ju. Okanhya va'ekue ojoua ju”, he'i. Ha'e rami vy ovy'a okuapy.

25 — Ha'e ramia ja ta'y tujave va'e mba'ety rupi oiko. Ha'e gui ojevvy, oo py ovaẽ rai'i oovy vy oendu mba'epu ha'e ojeroky va'e.

26 Ha'e vy peteĩ tembiguai oenoĩ vy oporandu mba'e pa oikoa re.

27 Ombovai: “Nderyvvy ou ramo rima nderu ojuka uka kuri vaka ra'y ikyra va'e, hexaĩ reve ou ramo”, he'i.

28 — Ha'e ramo tyke'y ipoxy vy ndoikexei. Ha'e ramo tuu oẽ ombopy'a porã aguã.

29 Ha'e ramo aipoe'i nguua pe: “Mbovy ma'etỹ re ma pa mba'emo ajapo aikovy ndevvy? Peteĩgueve ma voi noronhe'ẽ apo e'ỹi. Ha'e rami teĩ neĩ peteĩgueve ma kavara'i nereme'ẽi xeirũ kuery reve avy'a aguã.

30 Ha'e rã ndera'y kunhague re nemba'e rei-rei omokanhymba va'ekue ou ramo ma je rejuka uka vaka ra'y ikyra va'e”, he'i.

31 – Ha'e rã tuu ombovai: “Xera'y, ndee ma xea py riae reiko va'e, ha'e mba'emo areko va'e ma nemba'e meme.

32 Ha'e rami avi jarovy'a 'rãe, javy'a 'rã, mba'eta nderyvy omano va'ekue ri oikove ju, okanhya va'ekue ojoua ju.”*

16

Tembiguai ojeroviapy e'ỹ va'e omombe'uague

¹ Guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i avi:

– Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma peteĩ ava omopena omba'e rei-rei re. Ha'e va'e re ayvu oiko imba'e rei-rei re nopena porãia rami.

² – Ha'e ramo ija oenoĩ vy aipoe'i ixupe: “Anhetẽ pa ndere ayvu oiko va'e? Emombe'u rejapo va'ekue ha'e javi, mba'eta nda'evevei ma xevy pe remba'eapove aguã”, he'i.

³ – Ha'e ramo mba'e rei-rei re opena va'ety aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Mba'eta xepatõ xepe'a ta ma amba'eapoa gui. Mba'ety rupi amba'eapo aguã ma nanhanimai, ha'e rã ajerurea rupi aiko aguã ma axĩ.

⁴ Aikuaa ma mba'e pa ajapo 'rãa, amba'eapoa gui xepe'a ramo ngoo py xemovaẽa aguã”, he'i.

⁵ – Ha'e rami vy oenoĩmba ipatõ pe oreve va'e kuery peteĩ-teĩ. Jypygua pe aipoe'i: “Mbovy tu rereve xepatõ pe?”

⁶ Ombovai: “Cem ryru azeite.” Ha'e ramo aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, eguapy, ha'e embopara cingüenta ryru ete'i”, he'i.

* 15:32 Efésios 2.1-10; Tiago 4.8-10

7 — Amboae pe ju oporandu: “Ha'vy ndee, mbovy tu rereve?” Ha'e ombovai: “Cem ryru trigo.” Ixupe aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oña, ha'e embopara oitenta ete'i”, he'i.

8 — Ha'e rami rã ipatõ oguerovy'a guembiguai ojeroviapy e'ỹ teĩ oiko kuaa ramo, mba'eta hendy va'e ra'y kuery gui ma ko yvy regua kuery ikuai kuaave 'rã joguerekoa py.

9 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pëvy: Pereko kuaa pota ke mba'emo ko yvy regua peneirũrã pejouve aguã rami, ha'e nunga opa ramo ha'e kuery ju penemovaẽ aguã oo imarã e'ỹ va'e py.*

10 Mba'eta mbovy'i oguereko kuaa va'e ma heta va'e voi oguereko kuaa 'rã. Ha'e rã mbovy'i va'e ndoguereko kuaai va'e ma heta va'e voi ndoguereko kuaai 'rã.

11 Ha'e nunga rupi mba'emo ko yvy regua ndapereko kuaai rire mava'e tu pendepo py omboaxa ta mba'emo iporã ete va'e?

12 Nhomba'e re napepena porãi rire mava'e tu ome'ẽ ta pendevy guarã va'ekue?

13 — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy. Ha'e rami e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguã, peráta re nda'evei reve.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

14 Fariseu kuery ha'e nunga oendu vy ojojai rei okuapy, peráta re nda'eveive va'e vy.

15 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* **16:9** 1 Timóteo 6.17-19

– Peẽ kuery ma penhemboeko porã amboae kuery oexaa rupi. Ha'e rã Nhanderueete ma oikuaapa pendepy'a re oĩ va'e. Mba'eta avakue ojou porãve va'e ma Nhanderueete pe ha'eve'ỹ va'e.

16 – Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ma João Batista oikoa ára peve'i guarã va'ekue. Ha'e va'e rire ma ayvu porã Nhanderueete po'akaa regua omombe'ua ramo pavẽ onhea'ã oupity aguã.

17 Ha'e rami avi yva ha'e yvy okanhymbaa gui haxyve peteĩ ipara'i lei re oĩ va'ekue oaxa rive.*

Mateus 19.9; Marcos 10.10-12

18 – Gua'yxy gui opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, ha'e kunha oeja pyre re omenda va'e itavy avi.

Oguerekopa va'e ha'e Lázaro omombe'uague

19 – Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e, púrpara ha'e ajukue iporãve va'e py anho onhemonde va'e, ko'ẽ nhavõ ngaru ojapo va'e.

20 Oiko avi peteĩ ava poriaukue'i Lázaro hery va'e, ijaipa'i va'e. Iporiau e'ỹ va'e rokẽ yvy'iry omoĩa.

21 Ha'e va'e ma ho'uxe iporiau e'ỹ va'e mesa gui ikure-kure'i ho'a va'ekue. Ijai re ma jagua kuery ou vy oere guive.

22 – Iporiaukue'i omano ma ramo anjo kuery ogueraa Abraão yvýry opytu'u aguã py. Ha'e rã iporiau e'ỹ va'ekue omano ramo ma onhono porãa.

23 – Haku vaikuea py iporiau e'ỹ va'ekue oiko axy reve oma'ẽ vy oexa mombyry Abraão ha'e Lázaro ijyvýry oĩ rã.

* **16:17** Mateus 11.12,13; 5.17,18

24 Ha'e ramo o japukai vy aipoe'i: "Xeru Abraão, xemboaxy ke, ha'e vy embou Lázaro tomoakỹ okuã yy py xeapekũ omboaku ro'y aguã, mba'eta tataendy raku py aiko axy", he'i.

25 — Ha'e rã Abraão aipoe'i: "Xera'y, nema'endu'a ke reiko teri vy opa mba'e porã rerekoague re. Ha'e rã Lázaro ma oiko axy rei va'ekue. Aỹ ma apy oiko opytu'ua py, ha'e rã ndee ma reiko axya py reĩ.*

26 Oĩ avi nhandekuaia mbyte peteĩ yvykua tuvixa va'e. Ha'e va'e gui nda'evei kyvõ katy gui upe katy oaxaa aguã, neĩ upe katy gui kyvõ katy nda'evei avi", he'i.

27 — Ha'e gui ma aipoe'ive ju: "Xeru, xee ajerure xeru ro py Lázaro remondouka aguã

28 xeryvy kuery peteĩ nhiruĩ areko va'e ikuaia py, ha'e kuery omonheangu aguã, ha'e kuery ou e'ỹ aguã oiko axy aguã py."

29 — Abraão ombovai: "Ha'e rami avi ha'e kuery oguereko ae ma Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue. Toendu ha'e nunga", he'i.

30 — Ha'e rã ojerureve: "Any xeru Abraão, amongue omanoague gui onhemboete vy ha'e kuerya py oo ramo 'rãe ojeko rerova."

31 — Ha'e rami rã Abraão ombovai: "Moisés ha'e profeta kuery ombopara va'ekue re noendu potai ri vy ndogueroviai 'rã amongue omanoague gui onhemboete ramo voi."*

17

Mateus 18.6,7; Marcos 9.42

* 16:25 Lucas 6.20-26 * 16:31 Mateus 28.11-15

¹ Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

— Oiko riae 'rã joityarã. Ha'e rami teĩ nda'evei ete 'rã joityare kuery pe.

² Mba'eta kova'e kyrĩgue va'e regua amongue oity 'rãgue py, ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ py omombo va'e rire.

Mateus 18.21,22

³ — Peiko kuaa pota ke. Ndevy pe nderegua otekoavy ri ramo ndeayvu 'rã ixupe. Ha'e rã ojeko rerova ramo reperdoa 'rã.

⁴ Peteĩ ára pyve sete-kue ndevy otekoavy teĩ sete-kue ae ndea py ou vy “Nda'eveia aendu”, he'i ramo eperdoa ju — he'i.*

⁵ Ha'e ramo apóstolo kuery aipoe'i Senhor pe:

— Emoĩve ke rojerovíaa.

⁶ Senhor ombovai:

— Pejerovíaa ma peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe oĩ va'e rire kova'e amora rembypy pe “Ejeapo'o ha'e enhenhotỹ ye'ẽ py” peje teĩ pendeayvua oiko 'rãgue.

⁷ — Peẽ kuery ma pereko 'rã penembiguai mba'ety rupi e'ỹ vy vaka re openaa rupi omba'eapo va'e. Ha'e va'e ma omba'eapo gui ou ramo “Eju ke ekaru” peje 'rã teve?

⁸ Ha'e rami 'rãgue py aipopeje 'rã: “Ejapo ranhe ke xee ha'u va'erã. Enhemboekovia vy ejara xevy akaru ha'e ay'u peve. Ha'e rire ma ndee ju 'rã rekaru ha'e rey'u”, peje 'rã.

⁹ Penembiguai kuery pendeayvua ojapo teĩ ha'e kuery pe “Ha'eve ete kô” ndapeje riaei 'rã.

* **17:4** Efésios 4.32; Colossenses 3.13

¹⁰ Peẽ kuery voi ha'e rami avi, pendeivy pe ojapo uka pyre pejapopa ma vy ha'eve aipopeje aguã: “Ore ma tembiguai oguerovy'a pyrã e'ỹ, mba'eta rojapo 'rã va'ekue anho rojapo.”

Dez lepra revegua omongueraague

¹¹ Jerusalém tetã katy Jesus oo vy oaxa Samaria ha'e Galiléia mbyte rupi.

¹² Peteĩ tekoa py ovaẽ ramove dez lepra revegua ovaexĩ joguerovy.

¹³ Mombyry jogueroypytaa py ixupe ojapukai reve aipoe'i:

— Jesus, Porombo'ea, oremboaxy ke.

¹⁴ Jesus oexa vy ombovai:

— Tapeo ha'vy pejexa uka sacerdote kuery pe — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ooa rupive okuerapa.

¹⁵ Ha'e kuery dez va'e regua peteĩ ma okuerapaa oexa vy ojevy ju oĩa py. Ijayvu atã reve Nhanderuete pe oporaei ouvvy,

¹⁶ ha'e Jesus renonde guenapy'ã re oĩ, yvy re ngova omovaẽ oguerovy'aa rupi. Ha'e va'e ma Samaria pygua.

¹⁷ Ha'e rami rã Jesus oporandu ixupe:

— Dez e'ỹ teve pekuera ra'e? Mamo tu amboae kuery nove ikuai?

¹⁸ Jipoi ri nda'u Nhanderuete pe oporaei vy ojevy va'erã, kova'e amboae regua e'ỹ vy? — he'i.

¹⁹ Ha'e vy aipoe'ive ju:

— Epu'ã katu, tereo. Rejeroviaa ndereraa jepe.

Nhanderuete po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvuague

20 Fariseu kuery oporandu raka'e pa Nhanderujete po'akaa ojekuaa 'rãa re. Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ombovai:

— Nhanderujete po'akaa ma jaexa va'erã rami e'ỹ ojekuaa va'e.

21 Ha'e nunga pe aipo nda'eai 'rã: “Apy rima”, neĩ “Pe py rima oĩ” nda'eai 'rã, mba'eta Nhanderujete po'akaa ma penembyte ae oĩ — he'i.

22 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i:

— Ovaẽ 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa rã pexaxe rei aguã ára, teĩ ndapexai ranhe 'rã.

23 Pendevy pe “Apy rima” e'ỹ vy “Pe py rima oĩ” 'ea teĩ tapeo eme ha'e kuery rupive.

24 Mba'eta overa vy yva jave re hexakã ouvya rami avi ojekuaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

25 Ha'e rami teĩ ha'e va'e'ỹ mbove hexe aỹgua kuery nda'ija'ei rã oiko axy 'rãe.

26 — Noé oiko jave py oikoague rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ára.

27 Mba'eta okaru ha'e oy'u okuapy, omenda ha'e nhomomenda raka'e Noé kanoã py oikea ára peve. Ha'e gui ma yy ou vy omomba ha'e javive.*

28 Ha'ekue rami avi oiko Ló oiko jave py. Okaru, oy'u, mba'emo ojogua, ovende, onhotỹ ha'e ojapo okuapy.

29 Ha'e gui ma Sodoma tetã gui Ló ojepe'a ramove yva gui ho'a raka'e tata enxofre revegua, omomba ha'e javive.

30 Ha'ekue rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa uka aguã ára.

* 17:27 Mateus 24.37-44

31 Ha'e va'e ára ma amongue ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy oguereko va'e oguenoẽ aguã. Ha'e rami ae omba'eapoa rupi ikuai va'e tojevvy eme guakykue.

32 Penema'endu'a ke Ló ra'yxy re oiko va'ekue re.*

33 Mba'eta nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã ojuka uka va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.

34 Aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pytũ mokoĩ oke 'rã oupy peteĩ tupa py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.

35 Mokoĩ kunhague ikuai 'rã omba'exoa py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae oejaa 'rã.

36 [Mokoĩ ikuai 'rã mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae oejaa 'rã] – he'i.

37 Ha'e ramo ixupe oporandu okuapy:

– Senhor, mamó 'rã tu ha'e nunga oiko?

Ombovai ha'e kuery pe:

– Mamó rã te'õgue ituia py xapirẽ voi onhemboaty 'rã okuapy – he'i.

18

Nhomboayvu va'ety porayvu e'ỹ va'e omombe'uague

1 Ha'e gui Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy, nhandekuerai e'ỹ re nhandembo'e riae aguã.*

* **17:32** Ló ra'yxy ma Sodoma tetã gui oo jepe vy guakykue re oma'ẽ ramo Nhanderuete ojuka raka'e, ha'e ramo juky rive opyta (Gênesis 19.26). * **18:1** Lucas 11.5-10; 1 Tessalonicenses 5.17

² – Peteĩ tetã py oiko peteĩ nhomboayvu va'ety Nhanderujete renonde ojererokyjea rupi e'ỹ oiko va'e, neĩ avakue omboete e'ỹ va'e guive.

³ Ha'e va'e tetã py oiko avi peteĩ imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma huvixa oĩa py ou vy aipoe'i: “Eikuaa pota na xerovaigua kuery xemoangeko reia re”, he'i.

⁴ – Ha'e rã ha'e ma ndoikuaa potaxei ranhe ha'e nunga re. Ha'e rire mae ma aipoe'i ojeupe: “Anhetẽ ae ndajerovia Nhanderujete re, ha'e neĩ avakue namboetei.

⁵ Ha'e gui imeve'ỹ va'e ojerure riae ete ma ramo aikuaa pota nho 'rã, xemoangeko rei riae e'ỹ aguã”, he'i.

⁶ Ha'e ramo Senhor aipoe'i:

– Peikuaa pota ke huvixa porayvu e'ỹ va'e ijayvuague re.

⁷ Ha'e gui Nhanderujete nda'u ndoikuaa pota voi 'rã ri hembiporavo kuery ára pukukue re ha'e pytũ mbukukue re ixupe ojapukai va'e re? Oikuaa pota aguã are merami teĩ

⁸ xee aipoa'e: Oikuaa pota voi 'rã pendere. Ha'e rami teĩ Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ju vy nda'u ojou 'rã ri ojerovia va'e ko yvy re?

Fariseu ha'e imposto re nhombopaga va'ety omombe'uague

⁹ Omombe'u avi pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy, amongue ojee ae ojerovia ha'e onhemboeko porãxe vy jojou vai va'e re ijayvu vy.

¹⁰ – Mokoĩ ava oo templo py onhembo'e aguã. Peteĩ ma fariseu, ha'e rã amboae ma imposto re nhombopaga va'ety.

11 Fariseu va'e opu'ã ho'amy vy ojeupe ae onhembo'e po rami: “Xeruete, xee roguerovy'a, mba'eta avakue mboae rami rami e'ỹ aiko, imonda va'e, jokorepa rei, itavy rei va'e, peva'e imposto re nhombopaga va'ety rami e'ỹ guive.

12 Semana nhavõ re mokoĩgue kuerei 'rã aiko akaru e'ỹ re. Ha'e opa mba'e ajou va'ekue gui ame'ẽ aikovy dízimo”, he'i.

13 — Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety ma mombyry'i hi'aĩ, neĩ yva re oma'ẽ aguã voi nda'ipy'a guaxui. Opexo re oipete-pete reve aipoe'i: “Xeruete, xemboaxy ke, xee ajejavypa va'e aiko”, he'i.

14 — Xee aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e anho om-boeko porã mbyre oo ngoo katy, fariseu ma any. Mba'eta ha'e javive ha'e ae onhemboyvate va'e omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.*

Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16

15 Ha'e oĩa py oguerua kyrĩgue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã hemimbo'e kuery oexa vy ijayvu ete okuapy herua kuery pe.

16 Ha'e rã Jesus ma ojea py kyrĩgue oenoĩ vy aipoe'i:

— Tove tou kyrĩgue, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarã ae Nhanderuete po'akaa.

17 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kyrĩgue'i rami e'ỹ Nhanderuete po'akaa nomovaẽi va'e ma ndoikei 'rãe ha'e py.

Mateus 19.16-22; Marcos 10.17-22

* **18:14** Mateus 6.5-8; João 9.41; 1 Pedro 5.5,6

18 Peteĩ ava omboetevepy oĩ va'e oporandu ixupe:

— Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?

19 Jesus ombovai:

— Mba'e re tu “Ndereko porã va'e”, 're xeivy? Avave rei ndaeko porãi Nhanderuate e'ỹ vy.

20 Reikuaa ae ma ojapo uka pyre: “Ndetavy eme, ejojuka eme, nemonda eme, ndeayvu rive eme joe, emboete nderu ha'e ndexy”, he'í.

21 Ava va'e aipoe'ive ju:

— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrĩ guive.*

22 Jesus oendu vy aipoe'i:

— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'í.

23 Ha'e ramo ha'e va'e ayvu oendu vy ndovy'ai ete, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Marcos 10.23-31

24 Jesus ma ava va'e ndovy'aveia oexa vy aipoe'i:

— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderuate po'akaa py oike aguã — he'í.*

25 Nhanderuate po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi kua rupi camelo oaxa aguã — he'í.

26 Ha'e ramo oendu va'e kuery aipoe'i:

— Mba'e xagua 'rã tu ha'vy oo jepe?

27 Ombovai:

* **18:21** Romanos 3.10,19,20; Tiago 2.10 * **18:24** 1 Timóteo 6.9,10

– Avakue pe haxy va'e ma Nhanderuate pe ndaxyi – he'i.

²⁸ Ha'e ramo Pedro aipoe'i:

– Ore kuery ma orero roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.

²⁹ Ha'e ramo Jesus ombovai ha'e kuery pe:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e javi Nhanderuate po'akaa rupi oiko aguã ngoo oeja va'e, gua'yxy, guyvy kuery, nguu e'ỹ vy gua'y kuery,

³⁰ ha'e kuery ma aỹ voi ojou retave ete 'rã, ha'e gui raka'eve rã oupity 'rã tekove marã e'ỹ.

Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34

³¹ Ngupive doze guemimbo'e kuery Jesus ogueraa vy aipoe'i ha'e kuery pe:

– Ma'ẽ, aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma ojeupity 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã profeta kuery omboparaague ha'e javi.

³² Mba'eta omboaxaa 'rã amboae regua kuery pe, ha'e ramo ojavyky rei, ojojai rei ha'e onyvõmba 'rã okuapy.

³³ Oinupãmba ma rire ojukaa 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã – he'i.

³⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery neĩ peteĩ henda py noendu kuaai pova'e ayvu, mba'e he'ia paa ndoikuaa ukai ramo. Ha'e kuery ndoikuaai ae ijayvua.

Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52

³⁵ Jericó tetã py ovaẽ rai'i ovyã py peteĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny tape yvýry mba'emo re ojerurea py.

³⁶ Ha'e va'e ma heta va'e kuery oaxa nhendua oendu vy oporandu mba'e pa oikoa re.

37 Ha'e ramo ixupe omombe'ua Nazaré pygua Jesus oaxaa.

38 Ha'e ramo o japukai:

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke — he'i.

39 Ha'e ramo tenonde oje'oi va'e aipoe'i okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ o japukaive tema:

— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke.

40 Ha'e ramo Jesus opyta vy ogueru ruka. Ha'e ovaẽ ramo oporandu ixupe:

41 — Mba'e tu reipota ndevy ajapo?

Ombovai:

— Senhor, xee ma aexaxe — he'i.

42 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Exa ha'vy. Rejeroviaa ndereraa jepe ma.

43 Ha'e ramove oexa, ha'e Nhanderuete pe oporaei ovy hupive. Heta va'e kuery ha'e javive ha'e nunga oexa vy oporaei avi jogueravy Nhanderuete pe.

19

Imposto re nhombopaga va'ety Zaqueu oo jepeague

1 Jericó py Jesus oike vy oaxa ovy tetã rupi.

2 Ha'e py oiko peteĩ ava Zaqueu hery va'e, imposto re nhombopaga va'ety ruvixa oguerekopa va'e.

3 Ha'e va'e oexaxe mava'e pa Jesus, teĩ nda'evei heta va'e kuery gui, ikarape'i va'e vy.

4 Ha'e vy onha ovy henonderã, ojeupi peteĩ sicômoro rakã re oexa aguã, ha'e rupi 'rãe oaxa ramo.

5 Ha'e py Jesus ovaẽ vy yvate oma'ẽ reve aipoe'i ixupe:

– Zaqueu, eguejy pojava ke, kova'e ára ma apyta 'rã ndero py – he'i.

⁶ Ha'e ramo oguejy pojava, ovy'a reve oguerovaẽ.

⁷ Ha'e javive ha'e nunga oexa va'e ijayvu rei okuapy, heko vai va'e ro py ovaẽ ramo.

⁸ Ha'e gui ma Zaqueu opu'ã vy aipoe'i Senhor pe:

– Senhor, xee anhenhandu iporiaukue'i pe mba'emo areko va'e ame'ẽ aguã, mbyte rupi peve. Ha'e xapy'a rei amongue mba'emo py akore rire irundykue ju 'rã ame'ẽ hekovia – he'i.*

⁹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:

– Kova'e ára ma oĩ kova'e oo py oo jepe va'e, mba'eta kova'e ava voi Abraão ramymino oiko.*

¹⁰ Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue.

Dez hatã'i va'e ouro guigua omombe'uague

¹¹ Ha'e nunga ha'e kuery oendu ramo Jesus petẽ ayvu ju omombe'u mba'emo re ombojoja vy, mba'eta Jerusalém py ovaẽ rai'i ma ramo oexa'ã teĩ okuapy Nhanderujete po'akaa ojekuaa ta ma aguã re.

¹² Ha'e ramo aipoe'i:

– Peteĩ ava yvatekueve regua oo amboae yvy re onhembopo'aka uka, ha'e gui ojevy ju aguã.

¹³ Ha'e vy dez guembiguai oenoĩ vy ha'e kuery pe oiporuka dez hatã'i va'e ouro guigua ovareve va'e. Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e peráta pemboetave ke ajevy peve”, he'i.

* **19:8** Lucas 3.8,12,13 * **19:9** Gálatas 3.7,29 py oĩa rami, “ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai”, ha'e “Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai.”

14 — Ha'e rã hetarã kuery mboae nda'ija'ei vy hakykue omondouka huvixave oĩ va'e pe aipoe'i va'erã: “Ore kuery ma ndoroipotai ha'e va'e ore-ruvixarã”, he'i va'erã.

15 — Ha'e rami teĩ ombopo'aka ma ramo ou ju, ha'e vy oenoĩ uka guembiguai kuery peráta jopy-are, marã rami pa peteĩ-teĩ oguerekoague oikuaa aguã.

16 — Tenonde ou va'e aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ma dez ju ajouve.”

17 — Ha'e ramo huvixa ombovai: “Ha'eve ete ma tembiguai porã. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire dez tetã re ju ndepo'aka 'rã”, he'i.

18 — Amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ajouve ju peteĩ nhiruĩ.”

19 — Ha'e va'e pe ma aipoe'i: “Ndee ma peteĩ nhiruĩ tetã re 'rã ndepo'aka”, he'i.

20 — Ha'e gui amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, apy ma aru ju ndeperáta ajukue py anhovã vy amoĩ porã va'ekue.

21 Mba'eta ndegui xee akyje, ivai rei va'e reiko ramo. Remoĩ porãaty gui e'ỹ renoẽ, ha'e ren-hotỹague gui e'ỹ 'rã remono'õ va'e”, he'i.

22 — Ha'e ramo ombovai: “Tembiguai heko vai va'e, ndeayvuague rupi ae 'rã rombopaga. Reikuaa ri ty'y xevai rei va'ea, amoĩ porãaty gui e'ỹ teĩ anoẽ, ha'e anhotỹague gui e'ỹ amono'õ 'rãa?”

23 Ha'e rami vy mba'e re tu xeperáta ma peráta renda py neremoĩ, ajevvy vy ajopy retave aguã?” he'i.

24 — Ha'e gui ha'e py ikuai va'e pe ju aipoe'i: “Peipe'a na peráta ixugui, ha'e peme'ẽ dez oguereko va'e pe.”

25 – Ha'e rã ha'e kuery aipoe'i: “Xeruvixa, ha'e tu oguereko ae ma dez.”

26 – Ombovai: “Xee aipoa'e pẽvy: Mba'emo oguereko va'e ha'e javi pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã ndoguerekoi va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.

27 Ha'e gui xerovaigua kuery nguvixarã ndaxepotai va'ekue ma peru, pejukapa aexaa py.”

Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19

28 Po rami ijayvupa rire Jesus oove ju Jerusalém katy.

29 Betfagé ha'e Betânia py ovaẽ rai'i ma ovy vy vyty Oliveiras katy'i, omondouka mokoĩ guemimbo'e.

30 Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:

– Tapeo tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vy pejou 'rã peteĩ mburika'i ixã re hi'áĩ va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy ke peru.

31 Ha'e gui xapy'a rei pẽvy amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e ramo pembovai vy “Senhor ma oipota”, peje 'rã.

32 Ha'e ramo omondouka va'ekue oje'oi vy Jesus aipoe'iaque rami meme ojou.

33 Mburika'i ojora jave ija aipoe'i:

– Mba'e re tu pejora?

34 Ha'e kuery ombovai:

– Senhor ma oipota – he'i.

35 Ha'e vy mymba ogueru vy hi'áry oipyo oao, ha'e oupi Jesus hi'áry.

36 Hi'áry oo oiny ramo tape rupi oipyo okuapy oao.

37 Ha'e gui vyty Oliveiras gui oguejy ovy py ovaẽ rai'i ma jave hemimbo'e kuery ha'e

javi oguero vy'a vy Nhanderuete pe opora ei atã oje'oivy mba'emo porã ojapo rã oexa va'ekue ha'e javi re.

38 – Ta'ima'endu'a porãa Huvixave Senhor rery rupi ou va'e re. Ta'ikuai porãa yva re, topora eia yvatevea py! – he'i oje'oivy.*

39 Ha'e rã amongue fariseu kuery heta va'e kuery mbyte ikuai avi va'e ma aipoe'i ixupe:

– Porombo'ea, ndeayvu na neremimbo'e kuery pe.

40 Ha'e rã ha'e kuery pe ombovai:

– Xee aipoe'e pẽvy: Ha'e kuery okyrirĩ va'e rire ita eteve voi opora ei 'rãgue – he'i.

Jerusalém tetã Jesus oexa vy ojae'oague

41 Jesus ovaẽ ovy vy tetã oexa vy ojae'o.

42 Ha'e vy aipoe'i:

– Kova'e ára rexa kuaa va'e rire nemoingo porãarã ou va'e. Teĩ aỹ ha'e nunga ndoikuaa ukaai ndevy.†

43 Mba'eta ovaẽ 'rã nderovaigua kuery ndejokopa aguã ára, jova-jovai katy gui nemboty heravy aguã.

44 Nerenda ombovaipa vy ojukapa 'rã nememby kuery. Neĩ peteĩ ita ma ndoejai 'rã amboae ita áry, ndea py aju teĩ ndaxerexa kuaai rire.

Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-17

45 Ha'e gui templo py oike vy oipe'apa mba'emo vendea kuery ha'e py ikuai va'ekue.

46 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

* 19:38 Salmo 118.26 † 19:42 “Ndee” he'ia py ma peteĩ'i pe rami ijayvu teĩ tetã pygua kuery ha'e javive pe.

– Ipara oiny “Xero ma onhembo'e atyrã oĩ” 'ea va'eri peẽ ma pejapo imonda va'e onhemiaty rami.*

Templo py nhombo'eague

⁴⁷ Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e heta va'e ruvixa kuery ma ojukaxe okuapy,*

⁴⁸ teĩ ndojuka uka kuaai teri, heta va'e kuery ha'e javi ojapyxaka vy ojou porã okuapy ramo.

20

Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33

¹ Peteĩ ára templo py Jesus ombo'e oiny heta va'e kuery. Ayvu porã omombe'u jave oĩa py jogueru sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery.

² Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

– Emombe'u orevy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga rejapo reikovy. Mava'e tu nembopo'aka?

³ Ha'e ramo ombovai:

– Xee voi aporandu ta pẽvy. Pemombe'u ke:

⁴ João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? – he'i.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe ranhe aipoe'i okuapy:

– “Yva gui”, ja'e ramo “Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviai hexe?” he'i 'rã nhandevy.

⁶ Ha'e rã “Avakue gui”, ja'e ramo ma heta va'e kuery nhandeapipa 'rã ita py, mba'eta ha'e kuery oikuaa João profeta oikoa – he'i okuapy.

* **19:46** Isaías 56.7, Jeremias 7.11 * **19:47** Mateus 21.14-17

⁷ Ha'e rami vy ombovai:

— Ore ma ndoroikuaai.

⁸ Ha'e rã Jesus ju ombovai:

— Xee voi peẽ kuery pe namombe'ui 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapo aikovya.

Mateus 21.33-44; Marcos 12.1-11

⁹ Ha'e rire pova'e ayvu ju Jesus omombe'u heta va'e kuery pe, mba'emo re ombojoja vy:

— Peteĩ ava onhotỹ uva, ha'e vy omboaxa opena va'erã kuery po py. Ha'e gui ma guekoa gui oguata oiko are aguã katy.

¹⁰ Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ guembiguai, ixupe uva'a ome'ẽ okuapy aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oinupã ha'e ojavyky rei ma rire ombojevvy rive ju.

¹¹ — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba. Ojavyky rei rire ombojevvy rive ju.

¹² — Ha'e gui mboapya ma ombou. Ha'e va'e re voi ojeaipa ma rire omoxẽ ju avi.

¹³ — Ha'e ramo uvaty ja aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u ajapo 'rã? Amondouka 'rã xera'y ayvu ete va'e. Xapy'a rei rã ko omboetea 'rã”, he'i.

¹⁴ — Ha'e rami teĩ opena va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: “Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã”, he'i okuapy.

¹⁵ Ha'e vy uvaty gui oguenoẽ vy ojuka.

— Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã ha'e kuery re?

¹⁶ Ha'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e amboae kuery pe ju omboaxa 'rã uvaty — he'i.

Ha'e rã ha'e va'e ayvu oendu va'e kuery aipoe'i:

— Ha'e nunga ete ta'vy toiko eme.

17 Ha'e rã Jesus ha'e kuery re oma'ẽ vaipa vy aipoe'i:

— Mba'e he'ia tu ha'vy ipara: “Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã”, he'ia.*

18 Ha'e va'e ita re ho'a va'e ha'e javi opẽmba'rã. Ha'e amongue áry ita ho'a ramo iku'ipa'rã.

Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17

19 Ha'e jave ae lei re nhombo'e va'ety ha'e sacerdote yvatekueve va'e ojopyxe teĩ, ha'e kuery re ri ty ra'e ijayvua oikuaa vy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery gui okyje guive.

20 Ha'e rami vy oikuaa pota okuapy hexe, amongue pe perãta ome'ẽ guive, heko porã va'e rami onhemoingo vy ayvu py omoĩ vai vy huvixa po py omboaxa aguã.

21 Ha'e vy ixupe oporandu vy aipoe'i:

— Porombo'ea, ore roikuaa ndee ndeayvu ha'e renhombo'e porãa. Ndereikuaa pota rei avave re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re.

22 Ha'evea rami ri nda'u César pe nham'e'ẽ imposto repy, tyrã pa any?

23 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery omoĩ vaixea oikuaa vy ombovai:

24 — Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e. Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery ha'vy oĩ?

Aipoe'i okuapy:

— César mba'e ri.

Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* **20:17** Salmo 118.22-23

25 — César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.*

26 Ha'e rami rã heta va'e kuery oendua py ha'e kuery ndojopy reguai ayvu py. Ombovai kuaa rã oendu vy okyrirĩmba guive onhemondyipa vy.

Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27

27 Ovaẽ avi amongue saduceu kuery. Ha'e kuery ma nhandemboete ju 'rãa ndogueroviai va'e.

28 Ha'e vy oporandu okuapy ixupe:

— Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: “Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'yrã va'ekue oguereko aguã”, he'iague.*

29 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri omano ta'y e'ỹ re.

30 Ha'e ramo tyvy mokoĩa va'e, ha'e gui mboapya va'e ju omenda ranhe imeve'ỹ va'e re.

31 Ha'e rami py sete-ve omano ta'y e'ỹ re meme.

32 Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.

33 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e me, kunha va'e re sete-ve omenda rire? — he'i.

34 Ha'e rã Jesus ombovai ha'e kuery pe:

— Ko yvy re ikuai va'e ma omenda ha'e nhomomenda 'rã.

35 Ha'e rã ára pyau onhemboete aguã ára oupity aguã oiporavo pyre ma nomendavei, neĩ nanhomomendavei ma 'rã.

* 20:25 Romanos 13.7 * 20:28 Deuteronomio 25.5

36 Nomanovei ma 'rã guive, mba'eta omboete ju rire anjo kuery rami ma 'rã ikuai Nhanderueete ra'y kuery ikuai vy.

37 Ha'e gui omano va'ekue onhemboete ju aguã regua ma Moisés ae ombopara. Mba'eta yvyra rogue okai va'e omombe'ua py Senhor pe “Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete”, he'i va'ekue.*

38 Ha'e nunga rupi Nhanderueete ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete, ixupe pavẽ oikove ramo – he'i.*

39 Ha'e ramo lei re nhombo'e va'ety regua aipoe'i:

– Porombo'ea, rembovai porã – he'i.

40 Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã.

Mateus 22.41-45; Marcos 12.35-37

41 Ha'e gui ma ha'e kuery pe ju Jesus oporandu:

– Mba'exa nda'u Cristo re pendeayvu vy aipopeje Davi ramymino oikoa rami?

42 Mba'eta Davi eteve voi aipoe'i Salmo py: “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re,

43 ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue.”*

44 Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino avi ri oiko?*

Mateus 23.1-7; Marcos 12.38-40

45 Heta va'e kuery ha'e javi oendua py Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:

* 20:37 Êxodo 3.6 * 20:38 1 Coríntios 6.14 * 20:43 Salmo 110.1

* 20:44 Romanos 1.3,4

⁴⁶ – Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery onhemonde 'rã ao puku py, ha'e tetã mbyte rupi oipota 'rã oxaruraa porã. Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py uguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho.

⁴⁷ Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

21

Marcos 12.41-44

¹ Jesus templo py oma'ẽ oiny vy oexa oguerekopa va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã.

² Oexa avi peteĩ imeve'ỹ va'e omoĩ rã mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i va'e.

³ Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peva'e imeve'ỹ va'e iporiaukue'ia ramive pavẽ gui ome'ẽ retave.

⁴ Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguereko va'ekue ha'e javi'i omoĩ.

Mateus 24.1,2; Marcos 13.1,2

⁵ Amongue ijayvu templo ojou porãa rupi, mba'eta ita porã ha'e ome'ẽ mbyre py ombojeguaa rire.

⁶ Ha'e ramo Jesus ombovai:

– Aỹ pexa pa peva'e nunga? Ovaẽ 'rã oitypaa ára, neĩ peteĩ ita amboae ita áry ndopytai aguã.

Mateus 24.3-13; Marcos 13.3-13

⁷ Oporandu okuapy ixupe:

– Orembo'ea, araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'exa tu roikuaa 'rã ovaẽ rai'i maa?

⁸ Ombovai:

– Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguã. Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi “Xee ae ri”, e'ỹ vy “Ovaẽ ma hora”, he'i rive va'e. Tapeo eme hupive.

⁹ Penhemondyi eme “Joe opu'ã” 'ea rã pendu vy, neĩ “Huvixa kuery re opu'ã”, 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ỹ teri – he'i.

¹⁰ Aipoe'i avi ha'e kuery pe:

– Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã.

¹¹ Yvy oryryi 'rã, oiko 'rã mba'eaxy vaikue ha'e karuai. Oiko 'rã nhomondyipaa, yva re hexa pyrã tuvixa va'e voi.

¹² Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove pendejopya ha'e penemoingo axya 'rã. Xerery rupi pendekuai ramo pendereraa 'rã onhembo'eaty py, nhuã py ha'e huvixa kuerya py.

¹³ Ha'e nunga pendere oiko 'rã ayvu pemombe'u aguã.

¹⁴ Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme pembovai aguã re.

¹⁵ Mba'eta xee ae 'rã ame'ẽ pendeayvurã ha'e pene'arandu aguã, pendere ija'e e'ỹ va'e kuery nda'ipo'akai, neĩ nombovai kuaai aguã rami.

¹⁶ Penderu kuery voi penembo'a uka 'rã, penderegua, penetarã ha'e peneirũ kuery voi, amongue pendejukaa 'rã guive.

¹⁷ Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere.

18 Ha'e rami teĩ neĩ peteĩ pende'a nokanhyi 'rã peneakã guigua.

19 Peĩ atãa py pereko riae 'rã penenhe'ẽ.

Mateus 24.15-22; Marcos 13.14-20

20 — Ha'e gui xondaro kuery Jerusalém tetã ojokopa rã pexa vy peikuaa 'rã ombovaipa ta maa.

21 Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re. Tetã py ikuai va'e voi toopa, mba'ety rupi ikuai va'e voi toike eme tetã py.

22 Ha'e va'e ára ma nhombopagapaa ára, ipara oinya ha'e javi ojeupity aguã.

23 — Ha'e va'e ára ma nda'evei 'rã imemby rryu'i ha'e imemby kambu va'e pe. Mba'eta yvy re oiko 'rã teko axy kova'e kuery mbopagaarã.

24 Ojukaa 'rã kyxe py, ha'e escravo-rã ogueraapaa 'rã yvy jave rupi. Judeu e'ỹ va'e kuery po'akaa ára opa e'ỹa ja ha'e kuery opyrõmba 'rã Jerusalém tetã re.

Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27

25 — Kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata re ojekuaa 'rã hexa pyrã. Ye'ẽ revovo ha'e yai opu'ã-pu'ã va'e gui yvy regua ikuai va'e nda'evei ha'e ndoikuaai rei 'rã okuapy.

26 Yvy re mba'emo vai oiko ta va'e gui avakue onhemondyi vy ho'apa 'rã. Mba'eta yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.

27 Ha'e gui ma oexaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka ha'e guexakãmba reve.*

28 Ha'e nunga oiko aguã ijyppy ramo pevy'a, pemopu'ã peneakã, mba'eta ovaẽ ta ma pendereraa jepea.

Mateus 24.32-44; Marcos 13.28-37

* 21:27 Daniel 7.13-14

²⁹ Peteĩ ayvu omombe'u avi mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Peikuaa pota figo'y ha'e yvyra ikuai va'e re.

³⁰ Mba'eta hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.

³¹ Ha'e rami ae xeayvuague oiko rã pexa vy peikuaa 'rã Nhanderucte po'akaa ojekuaa aguã ovaẽ rai'i maa.

³² Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã.

³³ Yva ha'e yvy opa 'rã. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.

³⁴ — Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota pendepy'a pemonyẽ e'ỹ aguã opa marã rei pendekuaia, peka'ua, neĩ mba'emo ko yvy re ikuai va'e re pepe-naa guive, pendere ha'e va'e ára ou xapy'a e'ỹ aguã nhuã rami.

³⁵ Mba'eta ko yvy re ikuai va'e ha'e javi re ou 'rãe.

³⁶ Peikuaa pota ha'e pejerure riae mba'emo oiko va'erã gui peo jepe aguã, ha'e Ava ra'y ojeapo va'ekue renonde pene'aĩ aguã.*

Jesus ijayvu rã heta va'e kuery ojapyxaka okuapyague

³⁷ Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e gui pyávy ma oo 'rã Oliveiras yvyty re oke aguã.

³⁸ Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi ma aje'ive reve 'rã jogueraa templo py ijayvu rã ojapyxaka aguã.

22

Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2

* **21:36** Lucas 12.35-48

¹ Ovaẽ rai ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ “Páscoa” 'epy va'e ára.

² Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy marã rami vy pa Jesus ojuka aguã, mba'eta heta va'e kuery gui okyje.*

Mateus 26.14-16; Marcos 14.10,11

³ Ha'e gui ma Satanás ipo'aka peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery va'e py'a re.

⁴ Ha'e ramo oo jogueroayvu aguã sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya ruvixa kuery reve, ha'e kuery pe Jesus ojopy uka aguã re.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery oguero vy'ixa vy ixupe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.

⁶ Judas ojou porã vy oikuaa pota ha'e kuery pe ojopy uka aguã pavẽ opu'ã e'ỹ re.

Mateus 26.17-19; Marcos 14.12-16

⁷ Ovaẽ ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ Páscoa ára okaru aguã.

⁸ Ha'e ramo Jesus omondouka Pedro ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:

— Tapeo, pereko katu Páscoa ára jakaru aguã.

⁹ Ha'e rã oporandu ixupe:

— Mamo tu reipotá roguereko katu?

¹⁰ Jesus ombovai:

— Tetã py pevaẽ vy peovaexĩ 'rã peteĩ ava yryru revegua. Tapeo hupive opy oikea peve.

¹¹ Hoo va'e pe ke aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri ndevy: Mamo pa oĩ opy ja'o Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?” he'i uka.

* **22:2** João 11.47-57

¹² Ha'e ramo oexa uka 'rã pẽvy peteĩ opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oĩa. Ha'e py ae 'rã pereko katu — he'i.

¹³ Ha'e rami rã jogueraa vy ojoupa Jesus aipoe'iaque rami. Ha'e vy oguereko katu Páscoa ára okaru okuapy aguã.

Guemimbo'e kuery reve Páscoa ára opa vygua okaru okuapyague

¹⁴ Ha'e gui hora ovaẽ ramo mesa py Jesus oĩ apóstolo kuery reve.*

¹⁵ Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Xee ma kova'e Páscoa ára akaruxe ete pendereve, aiko axy e'ỹ mbove'i.

¹⁶ Mba'eta aipoa'e pẽvy: Nda'uvei ma 'rã kova'e nunga Nhanderujete po'akaa py ojeupity e'ỹa ja — he'i.

¹⁷ Ha'e gui ojopy karo. Oguerovy'a vy aipoe'i:

— Pejopy, pemboja'o jomeme.

¹⁸ Xee aipoa'e pẽvy: Aỹ gui ma nday'uvei ma 'rã uva rykue, Nhanderujete po'akaa ovaẽ e'ỹa ja.

Mateus 26.26-29; Marcos 14.17-26

¹⁹ Peteĩ mbojape ju ojopy. Ha'e vy oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ. Aipoe'i:

— Kova'e ma xerete peẽ kuery re vy ame'ẽ va'erã regua. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'aa rupi — he'i.

²⁰ Ha'ekue rami ju okarupa ma rire karo ojopy vy aipoe'i:

— Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e ajapo va'e regua, peẽ kuery re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi.

* **22:14** Mateus 26.20,27-29

21 Ha'e rami teĩ xejopy uka nhemiarã oĩ avi xereve mesa py.

22 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo. Ha'e rã ijopy uka nhemi-are pe ma nda'evei ete 'rã — he'i.

23 Ha'e ramo joupe-upe oporandu okuapy mava'e ete'i pa ha'e kuery regua ojopy uka 'rãa re.

Yvatekueve va'e yvyĩve va'e rami ikuai aguã re ijayvuague

24 Hemimbo'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy mava'e ete'i pa joegui yvateve va'ea oikuaaxe vy.

25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Yvy regua huvixa kuery ipo'aka 'rã ha'e kuery re, ha'e ipo'akakue pe “Ojapo porã va'e”, 'ea 'rã.

26 Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã. Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua joegui yvatekueve va'e ma yvyĩgueve rami 'rã ikuai. Joguerekoa ma nhoembiguai rami 'rã ikuai.*

27 Mba'eta mava'e nda'u joegui yvateve: mesa py oĩ va'e tyrã pa joupe ojara va'e? Mesa py oĩ va'e'ỹ teve? Ha'e rami teĩ xee ma peẽ kuery mbyte aiko joupe ojara va'e rami.

28 — Peẽ kuery ma xereve pendekuai riae va'ekue xereko a'ãa ha'e javi rupi.

29 Ha'e rami rire xee rombopo'aka Xeru xembopo'akaague rami avi,

30 xepo'akaa py peẽ kuery avi pekaru ha'e pey'u aguã xe-mesa py, ha'e tenda pepenaaty py

* 22:26 Mateus 20.20-28; Marcos 10.35-45; 1 Pedro 5.3

peguapy vy Israel kuery doze regua ikuai va'e re pepena aguã.

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38

³¹ — Simão, Simão, ma'ẽ, Satanás ojerure penderereko aguã trigo ombogua va'e rami.

³² Ha'e rã xee ma ajerure ndere, rejeroviaa gui rejepe'a e'ỹ aguã. Ha'e rire rejeko rerova ju ma vy emombaraete nde-irmão kuery — he'i.

³³ Simão Pedro ombovai:

— Senhor, xevy pe ha'eve ndereve nhuã py aa, ha'e amano aguã voi.

³⁴ Ha'e rã Jesus aipoe'ive ju ixupe:

— Pedro, xee aipoa'e ndevy: Kuri uru ava ojapukai e'ỹ mbove mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹ va'e rami.

Kyxe re ijayvuague

³⁵ Ha'e gui Jesus oporandu ha'e kuery pe:

— Xee romondouka jave peráta ryru reve'ỹ, voko, ha'e pendepy regua reve'ỹ jave pendevy oata teve raka'e mba'emo?

— Any, mba'eve rei — he'i okuapy.

³⁶ Ha'e ramo aipoe'i:

— Ha'e gui aỹ gui ma peráta ryru pereko va'e peraa, voko guive. Ha'e kyxe ndaperekoi va'e ma pendecapa pevende 'rã pejogua aguã.

³⁷ Mba'eta xerekorã ipara oiny va'e ojeupity 'rãe: “Jojuka rive va'ety rami 'rã oguerekoa”, he'iaque rami. Xerekorã ipara oiny va'e ojeupity ta ma — he'i.*

³⁸ Ha'e rami rã ha'e kuery aipoe'i:

— Senhor, apy ma mokoĩ kyxe roguereko.

* **22:37** *Isaías 53.12*

Ombovai:

— Ha'eve ma!

Mateus 26.36-41; Marcos 14.32-38

³⁹ Oliveiras vvyty katy ju oo oikoaty rami vy. Hupive hemimbo'e kuery oje'oi avi.

⁴⁰ Ooxeague py Jesus ovaẽ ma vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Penhembo'e ke pendereko a'ãa py pejeity uka e'ỹ aguã — he'i.

⁴¹ Ha'e rã ha'e ma mombyry'i ojepe'a ovy, ha'e guenapy'ã re oĩ vy onhembo'e.

⁴² Ha'e vy aipoe'i:

— Xeru, reipota ramo xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.

⁴³ [Ha'e jave ou peteĩ anjo yva pygua omombaraete vy.

⁴⁴ Ha'e rã ojexavai vy hatãve tema onhembo'e ramo hy'ai voi huguy rami otyky yvy py.]

⁴⁵ Ha'e gui onhembo'ea gui opu'ã ju vy guemimbo'e kuery ikuaia py oo. Ha'e vy oexa rã okepa okuapy ra'e iporiau vy.

⁴⁶ Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:

— Mba'e re tu pekepa ri? Pepu'ã katu, penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity uka e'ỹ aguã.

Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.1-11

⁴⁷ Ha'e gui ijayvu teri ho'amy reve ovaẽ ma jogueruvy heta va'e. Ha'e kuery renonde ou oiny peteĩ hembiguai kuery doze ikuai va'e regua Judas hery va'e. Ha'e vy Jesus re onhemboja oova rayvu aguã.

⁴⁸ Ha'e rã Jesus aipoe'i ixupe:

— Judas, reayvu vy 'rãe ty'y rejopy uka Ava ra'y ojeapo va'ekue?

⁴⁹ Ha'e ramo hexevegua kuery ma oiko ta va'e oexa vy aipoe'i:

— Senhor, ha'eve pa orekyxe roiporu aguã? — he'i.

⁵⁰ Ha'e vy ha'e kuery va'e regua peteĩ omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua rupi, ha'e vy omboi.

⁵¹ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

— Tove, ha'eve ma! — he'i vyve inambi re opoko vy omonguera.

⁵² Ha'e gui Jesus ijayvu sacerdote yvatekueve va'e pe, templo rarõa ruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery ijopyarã ou va'e kuery pe guive. Ha'e vy aipoe'i:

— Peẽ kuery ma kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami xejopy aguã?

⁵³ Mba'eta ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pen-dekuaia rupi aiko teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi aỹ ma peẽ kuery hora ovaẽ, pytũ ipo'aka aguã.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; João 18.15-18,25-27

⁵⁴ Ha'e kuery ojopy vy sacerdote yvateve va'e ro py ogueraa. Hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi.

⁵⁵ Oka mbyte py ojape'e okuapy aguã ojatapy ramo Pedro voi oguapy ha'e kuery reve.

⁵⁶ Ha'e gui peteĩ tembiguai kunhataĩ ma Pedro tata yvýry oguapy oiny rã oexa vy oma'ẽ ngatu hexe. Ha'e vy aipoe'i:

— Peva'e voi hexeve oiko va'ety.

57 Ha'e ramo Pedro onhemboapu vy aipoe'i:

— Kunha, xee tu aexa va'e'ỹ rima — he'i.

58 Ha'e va'e rire amboae ju oexa vy aipoe'i:

— Ndee voi ta'vy ha'e kuery regua teve.

Ha'e ramo Pedro ombovai:

— Ava, xee tu ha'e kuery regua e'ỹ rima — he'i.

59 Aje'i ma rire amboae ju aipoe'i:

— Peva'e tu anhetẽ rima ha'e kuery regua, mba'eta ha'e voi Galiléia pygua.

60 Ha'e ramo Pedro aipoe'ive ju:

— Ava, xee tu ndaikuaai rima ndeayvua — he'i.

Ha'e ijayvu teri reve uru ava ojapukai nhendu.

61 Ha'e ramove Senhor ojere vy oma'ẽ Pedro re.

Ha'e ramo mae ma Pedro ima'endu'a ma Senhor aipoe'iague re: “Kuri uru ava ojapukai e'ỹ mbove mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami”, he'iague re.

62 Ha'e rami vy Pedro ojepe'a vy ojae'o vaipa.

Jesus rarõa kuery ojavyky rei okuapyague

63 Jesus rerekoa kuery ojavyky rei, oungepa guive.*

64 Hexa omo'ã vy aipoe'i okuapy:

— Emombe'u ke mava'e ete pa nembota ra'e — he'i.

65 Ha'e vy opa marã hexe ijayvuve tema ayvu vai rupi.

Mateus 26.57-68; Marcos 14.53-65

66 Ko'ẽ aje'ive'i reve nhomongeta va'ety kuery, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery onhemboatypa okuapy.* Ha'e vy

* 22:63 Mateus 26.67,68; Marcos 14.65 * 22:66 João 18.19-24

ogueru ruka omboayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

⁶⁷ — Ndee ma Cristo ri vy emombe'u orevy.

Jesus ombovai:

— Xee anhemombe'u ri ramo peẽ kuery ndaperoviai 'rã.

⁶⁸ Ha'e gui xee aporandu ramo peẽ kuery voi naxembovai 'rã.

⁶⁹ Aỹ gui ma voi Ava ra'y ojeapo va'ekue oguapy 'rã Nhanderujete Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re — he'i.

⁷⁰ Ha'e ramo ha'e javive aipoe'i:

— Ndee ae ma nhi'ã Nhanderujete Ra'y?

Ombovai:

— Peẽ ae ri tu aipopeje ha'e aikoa rami — he'i.

⁷¹ Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe aipoe'i:

— Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã?

Mba'eta nhande kuery ae nhaendu ijuru gui.

23

Mateus 27.1,2,11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38

¹ Ha'e gui ijaty okuapy va'ekue opu'ãmba vy ogueraa Jesus huvixa Pilatos-a py.

² Ha'e py ju hexe ijayvu vy aipoe'i okuapy:

— Kova'e ava ma rojou heta va'e kuery ombo'e vaikue rei rã, mba'eta aipoe'i huvixa César pegua imposto repy rome'ẽ ve'ỹ aguã. Aipoe'i avi Cristo huvixave oikoa rami — he'i okuapy.

³ Ha'e rami rã Pilatos oporandu ixupe:

— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?

Jesus ombovai:

— Ndee ae ma aipo're — he'i.

⁴ Pilatos aipoe'i sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e kuery ijaty va'e pe:

— Xee ma mba'eve py ndajoui kova'e ava otekoavyague.

⁵ Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive tema:

— Ha'e rami avi ojapo heta va'e kuery opa marã rei ikuai aguã rami, Judéia ha'e javi rupi ombo'e vy, Galiléia py omboypya gui apy peve — he'i okuapy.

⁶ Ha'e rami Pilatos oendu vy oporandu Galiléia pygua paa re.

⁷ Ha'e vy huvixa Herodes openaa pygua oikoa oikuaa vy ha'e va'e pe ju omboaxa, mba'eta ha'e jave py Jerusalém py oĩ avi ramo.*

Herodes renonde ju Jesus ojexa ukaague

⁸ Herodes ma Jesus oexa vy ovy'a vaipa, mba'eta yma ma oexaxe, hekokue oendu rire. Oexaxe avi hexa pyrã ojapo rã.

⁹ Ha'e rami vy opa marã re oporandu teĩ Jesus mba'eve py nombovai.

¹⁰ Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ha'e py ikuai avi va'e ma hekokue ramigua omombe'u okuapy ijayvu rei vy.

¹¹ Ha'e rami rã Herodes oguereko vaikue rei oxondaro kuery reve. Ha'e vy peteĩ ao iporãve va'e py omonhemonde vy Pilatos-a katy ju omondouka.

¹² Ha'e va'e ára guive Herodes ha'e Pilatos joayvu, joe nda'ija'ei ete va'ekue ri.

Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39-19.16

* **23:7** Huvixa Herodes ma Galiléia yvy re opena va'e (Lucas 9.7-9). Ha'e nunga rupi ixupe ju Pilatos omboaxa Jesus.

13 Ha'e gui ma Pilatos omboatypa sacerdote yvatekueve va'e ha'e huvixa kuery heta va'e kuery reve.

14 Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ava ma peẽ kuery peru kuri penetarã kuery opa marã rei ombo'ea rami peikuaa vy. Ha'e gui ma pendua py xee amboayvu teĩ mba'eve rei ndaikuaai pendeayvuague ramigua.

15 Neĩ huvixa Herodes voi ndoikuaai kuri. Ha'e rami vy ae xea py ju ombou. Ha'e nunga rupi xee aikuaa rã mba'eve ndojapo vai omano aguã.

16 Ha'e rami vy ainupã uka ta, ha'e gui ma apoi uka ju 'rã — he'i.

17 [Mba'eta ngaru oikoa ára nhavõ opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e.]

18 Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojapukai vy

— Eraa upe va'e, ha'e vy epoi Barrabás orevy — he'i okuapy.

19 Barrabás ma nhuã py oĩ, tetã rupi nhomopu'ãmba rei ha'e jojukaague re.*

20 Ha'e gui ma Pilatos ma teĩgue ju aipoe'i Jesus opoixea rami.

21 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma hatãve tema ojapukai okuapy:

— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.

22 Ha'e ramo mboapykuea ma Pilatos oporandu ha'e kuery pe:

— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? Xee ma hexe mba'eve ndaikuaai ajuka uka aguã. Ha'e nunga rupi ainupã ukapa rire apoi ju 'rã — he'i.

* 23:19 Atos 3.13,14

23 Ha'e rami rã katuve ma hatãve tema ojavukai okuapy kuruxu re omoĩ aguã re. Ha'e kuery ojavukaia ipo'aka.

24 Ha'e ramo Pilatos ojapo nho ha'e kuery ojerurea.

25 Ha'e rami vy opoi nhomopu'ãmba rei va'ety jokuague py nhuã py oĩ va'e. Ha'e rã Jesus ma omboaxa ha'e kuery oipotaa rami oguereko aguã.

Mateus 27.32; Marcos 15.21

26 Ha'e gui ma Jesus reraa kuery ovaexĩ peteĩ ava Cirene pygua Simão hery va'e, mba'ety gui ou va'ekue. Ha'e vy ha'e va'e axi'y áry ju omoĩ kuruxu, Jesus rakykue ogueraa aguã.

Jesus ojuka aguã katy ogueraa ague

27 Hakykue heta oje'oi, amongue kunhague voi ipy'a vai vy opexo re oipete-pete oje'oivy.

28 Ha'e rami rã Jesus ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:

— Jerusalém memby kuery, pejae'o eme xere, ha'e rã pendejee ha'e penememby kuery re 'rã pejae'o.

29 Mba'eta ovaẽ 'rã aipopeje aguã ára: “Ovy'a ete 'rã imemby e'ỹ va'e, noikuavãi, neĩ nomokambui va'e”, peje aguã.

30 Ha'e va'e ára aipopeje 'rã yvyty pe: “Pe'a ke ore'áry”, ha'e yvy'ã'i pe “Oreao'i ke” peje 'rã.*

31 Mba'eta yvyra pyau re ha'e rami ojapoa rire, mba'e tu ojapoa 'rã ipirukue re? — he'i.†

* **23:30** Oséias 10.8, Lucas 21.20-24; Apocalipse 6.15-17 † **23:31** “Yvyra pyau oapy aguã rami e'ỹ opyta va'e” he'ia ma heko porã va'e re ijayvu vy, ha'e rã “Ipirukue” he'ia ma opaga aguã rami ikuai va'e re ijayvu vy (Ezequiel 20.47, 21.3).

³² Mokoĩ avi ogueraa joapo vai va'ety hexeve ojuka aguã katy.

Mateus 27.33-44; Marcos 15.22-32; João 19.17-27

³³ Ha'e gui ma peteĩ henda py ovaẽ Calvário 'epy va'e py. Ha'e py omoĩ kuruxu re, joapo vai va'ety kuery guive: peteĩ ijaxu e'ỹa re, ha'e rã amboae ma ijaxua re.

³⁴ Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

– Xeru, eperdoa ke, mba'eta ha'e kuery ndoikuaai mba'e pa ojapoa – he'i.

Ha'e gui ma ijao omboja'o-ja'o xortea oexa vy.

³⁵ Heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e oexa okuapy oiko va'e. Huvixa kuery voi ojojai rei vy aipoe'i:

– Amboae kuery ogueraa jepe rire ha'e ae ju tojereraa jepe, anhetê ri Cristo Nhanderuete rem-biporavo oiko vy – he'i okuapy.

³⁶ Xondaro kuery voi ha'e rami ojojai rei reve onhemboja vy vinagre ogueru oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:

³⁷ – Judeu kuery pegua huvixave ri reiko vy ejereraa jepe ha'vy ndee ae – he'i.

³⁸ Inhakã áry omoĩa avi ipara [grego, romano ha'e hebraico ayvu py]: “*Kova'e ma judeu kuery pegua huvixave*” he'ia.

Mokoĩ joapo vai va'ety ijayvuague

³⁹ Peteĩ joapo vai va'ety kuruxu re oĩ va'e ojojai rei vy aipoe'i ixupe:

– Ndee Cristo e'ỹ ri ty'y? Ejereraa jepe na ndee ae, ore avi.

⁴⁰ Ha'e rã amboae ma oirũ ombovai vy ijayvu ete ixupe. Ha'e vy aipoe'i:

– Nhanderuate renonde teĩ ndee neremoĩ va'e ty'y rejererokyje aguã? Mba'eta peva'e rami nhandembopagaa.

⁴¹ Ha'e gui nhande ma ha'evea rami jajexavai, jajapoague py japaga aguã. Ha'e rã peva'e ma mba'eve ndojapo vai – he'i.

⁴² Ha'e vy aipoe'ive ju:

– Jesus, nema'endu'a ke xere ndepo'akaa rupi reju jevy ma vy.

⁴³ Jesus ombovai:

– Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e árave reĩ 'rã xereve 'amba marã e'ỹ py – he'i.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30

⁴⁴ Kuaray mbyte rai'i jave kuaray naexakãvei. Yvy jave re pytũmba kuaray ojero'a puku peve.

⁴⁵ Ha'e gui hendaiky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi.

⁴⁶ Ha'e gui ma Jesus oja pukai atã:

– Xeru, ndepo py amboaxa xenhe'ẽ – he'i. Po rami ijayvu vyve omano.*

⁴⁷ Ha'e nunga xondaro ruvixa oexa vy omboete Nhanderuate. Ha'e vy aipoe'i:

– Anhetẽ ae ra'e kova'e ava heko porã va'ekue – he'i.

⁴⁸ Heta va'e kuery ha'e py mba'emo oiko va'e oexa aguã ijatypa va'ekue ojepe'apa ju, ipy'a vai vy opexo re oipete-pete reve.

* **23:46** Salmo 31.5

⁴⁹ Ha'e rã Jesus rexaaty kuery ha'e kunhague Galiléia guive hupive oje'oi va'ekue ma mombyry'i opytapa okuapy oma'ê aguã.

Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42

⁵⁰ Peteĩ ava oiko avi José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua heko porã va'e.

⁵¹ Ha'e va'e ma ndojou porãi oirũ kuery ojapoague. Ha'e ma judeu kuery rekoa Arimatéia pygua, Nhanderuede po'akaa oarõ oikovy va'e.

⁵² Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.

⁵³ Ha'e rami vy yvyra gui omboguejy vy onhovã ajukue xiĩ porã va'e py, ha'e peteĩ itaova re ojo'o pyre py onhono porã, avave rei nonhono porãai teria py.

⁵⁴ Ha'e va'e ára ma mba'emo oguereko katupaa ára, ha'e sábado ovaẽ rai'i ma.

⁵⁵ Galiléia gui kunhague Jesus rupive ou va'ekue oje'oi avi oexa aguã itakua hetekue onhono porãague.

⁵⁶ Ha'e vy ojevyy ju heakuã porã va'e oguereko katu aguã imoeakuãarã.

Ha'e gui sábado ára ma opytu'u ranhe okuapy ojapo uka pyre rami vy.

24

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; João 20.1-13

¹ Semana ijypya ára aje'ive reve kunhague ma hupa katy ju oje'oi, heakuã porã va'e oguereko katu va'ekue ogueraa vy.

² Ha'e kuery oexa rã ita ombojerea ma ra'e itakua rokẽ gui.

3 Ha'e kuery oike teĩ Senhor Jesus retekue ma ndojoui.

4 Ha'e gui ma ha'e kuery ndoikuaai rei okuapy jave mokoĩ avakue ojexa uka ijao hexakãmba va'e.

5 Ha'e ramo kunhague okyje vy yvy re anho oma'ẽ joguerokuapy. Ha'e ramo ha'e kuery pe avakue aipoe'i:

— Mba'e re tu peka oikove va'e omanogue rupa rupi?

6 Ha'e va'e ma apy noĩvei ma, onhemboete ju ma. Penema'endu'a ke Galiléia py teri oiko vy ijayvuague re:

7 “Ava ra'y ojeapo va'ekue ma omboaxaa 'rã heko vai va'e kuery po py. Kuruxu re omoĩ rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã”, he'ilogue re.

8 Ha'e ramo mae kunhague ima'endu'a ijayvuague re.

9 Ha'e rami vy hupa gui ojevvy vy omombe'upa hemimbo'e kuery onze-ve va'e ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe.

10 Apóstolo kuery pe omombe'u va'e ma Maria Madalena, Joana ha'e Maria Tiago xy va'e. Ha'e kuery reve oo va'ekue voi omombe'u.

11 Ha'e rami teĩ apóstolo kuery pe rã ha'e va'e ayvu omombe'u rive merami. Ha'e vy ndogueroviai.

12 Ha'e rã Pedro ma opu'ã vy onha ovy hupa katy. Ha'e gui ojevvy reve oma'ẽ vy mba'eve ndoexai, ajukue inhovãague e'ỹ vy. Ha'e vy ngoo katy ju oo, mba'emo oiko va'ekue gui onhemondyi reve.

Marcos 16.12,13

13 Ha'e va'e árave ha'e kuery va'e regua mokoĩ jogueraa peteĩ tekoa Emaús 'epy va'e katy, Jerusalém tetã gui dez quilômetro rivyvyia katy.

14 Ha'e va'e kuery ma mba'emo oiko va'ekue ha'e javi re ijayvu jogueravy.

15 Ijayvu tema jogueravy jave Jesus oupity vy oo avi ha'e kuery reve.

16 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoexa kuaai ranhe, hexa mo'ãa va'e rami.

17 Ha'e ramo Jesus oporandu:

— Mba'e nunga re tu pendeayvu peovy peguataa rupi?

Ha'e ramo ha'e kuery opyta iporiau reve.

18 Ha'e kuery regua peteĩ ombovai, Cleopas hery va'e. Ha'e vy aipoe'i:

— Jerusalém tetã py reiko avi va'eri ndereikuaai teve kuee rupi mba'emo oiko va'ekue? Ndee anho rima ndereikuaai teri ra'e — he'i.

19 Ha'e ramo oporandu:

— Mba'e nunga tu?

Ombovai:

— Jesus Nazaré pygua va'e re oiko va'ekue. Ha'e va'e ma Nhanderuede renonde profeta ipo'akapa va'e oiko va'ekue ayvu py ha'e mba'emo ojapoa py, heta va'e kuery ha'e javi oexaa rupi guive.

20 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhanderuvixa kuery omboaxa imbopagaarã po py, kuruxu re ojuka uka aguã.

21 Ore kuery ma roexa'ã teĩ Israel kuery reraa jepearã oikoa re. Ha'e rami avi kova'e ára reve vy mboapy ára ma ojapo ha'e nunga oikoague.

22 Anhetẽ avi amongue ore kuery revegua kunhague ange oremondyipave ju, mba'eta ko'ẽ e'ỹ re onhono porãague py oje'oi

23 teĩ ndojouvei Jesus retekue. Ha'e vy ojevy vy aipoe'i anjo oexaague rami oikove jevy maa omombe'u va'e.

24 Oreirũ kuery regua mboae ma onhono porãague py oo avi oikuaaxe vy kunhague omombe'ua anhetẽ paa. Ha'e rami teĩ ndoexai ae — he'i.

25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

— Napene'arandui ha'e peneakã ratã va'e perovia aguã profeta kuery omombe'u va'ekue.

26 Cristo nda'u ndoiko vai 'rã ri guexakãa py oike aguã? — he'i.

27 Ha'e rami vy Moisés ayvukue gui omboyppy vy profeta kuery ha'e javi ayvukue re ijayvu, guekorã re ipara oĩ va'e omombe'u porãve vy.

28 Ha'e gui ma ha'e kuery tekoa ovaẽxeague py ovaẽ ramo Jesus oove aguã re ijayvu.

29 Ha'e rã ha'e kuery ma oguerovaẽxe vy aipoe'i:

— Evaẽ na orea py, mba'eta ka'aru ma, pytũ ma — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery reve ovaẽ opyta aguã.

30 Ha'e gui mesa py ovaẽmba ma ramo Jesus ma mbojape ojopy vy oguerovy'a. Ha'e vy oipe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe.

31 Ha'e ramove ha'e kuery rexa ojepe'a rã oexa kuaa ju. Ha'e rã okanhy xapy'a ha'e kuerya gui.

32 Ha'e rami rã joupe aipoe'i:

— Anhetẽ ae rãke tape rupi jaguataa rupi nhandepy'a re nhaendu kuri javy'aa nhandevy kuaxia para omombe'u porãve rã — he'i.

³³ Ha'e vyve opu'ã vy Jerusalém katy ju ojevy jogueravy onze hemimbo'e kuery ijatypa okuapya py amboae kuery reve.

³⁴ Ha'e ramo ha'e va'e kuery ranhe aipoe'i:

– Senhor onhemboete ju vy ojexa uka ma kuri Simão pe – he'i okuapy.

³⁵ Ha'e gui mokoïve ju omombe'u tape rupi oiko va'ekue, ha'e mbojape oipe'ã rã oexa kuaa ague.

João 20.19,20

³⁶ Ha'e nungakue re ha'e kuery ijayvu teri reve Jesus ae ojekuaa ho'amy ha'e kuery mbyte.* Ha'e vy aipoe'i:

– Toĩ peẽ kuery re mby'a porã.

³⁷ Ha'e kuery onhemondyipa vy “Ãgue po ojexa uka” he'i.

³⁸ Ha'e ramo aipoe'ive ju:

– Mba'e re tu penhemondyipa, ha'e pendepy'a re oĩ ri ndaperoviai aguã?

³⁹ Pema'ẽ ha'vy xepo ha'e xepy re, xee ae aikoa peikuaa aguã. Pepoko na xere perovia aguã, mba'eta ãgue ma ndao'oi, neĩ na'ikãguei xee rami e'ỹ – he'i.

⁴⁰ Po rami ijayvu vy oexa uka opo ha'e opy.

⁴¹ Ha'e kuery ovy'a ha'e onhemondyi vy ndogueroviai teri rã Jesus aipoe'i:

– Mba'eve ndaperekoi pa ha'u va'erã?

⁴² Ha'e ramo ixupe ome'ẽ peteĩ pira mbixy pẽgue'i [ha'e ei hetãgue'i reve].

⁴³ Ha'e ramo ha'e kuery oexaa py ho'u.

Kuaxia para Jesus omombe'u porãveague

⁴⁴ Ha'e gui ma Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

* **24:36** Mateus 28.16-17; Marcos 16.14

– Pendereve aiko teri vy aipoa'e va'ekue: “Ojeupity 'rã xerekorã Moisés lei oeja va'ekue, profeta kuery ayvukue ha'e Salmo re oĩa rami”, he'iaque.

⁴⁵ Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u porãve ipara oiny va'e.

⁴⁶ Ha'e vy aipoe'i:

– Po rami ipara oiny: Cristo omano, ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã va'ekue ae.

⁴⁷ Ha'e gui hery rupi yvy jave re ikuai va'e pe omombe'ua 'rã ojeko rerova aguã, ojevavyague omboguepaa aguã. Jerusalém tetã gui ijypy 'rã.

⁴⁸ Ha'e gui peẽ kuery ae ha'e nunga mombe'uarã pendekuai.*

⁴⁹ Ha'e ramo pendevy ambou 'rã Xeru ome'ẽ 'rã va'ekue. Ha'e nunga rupi pepyta ranhe tetã py, yvate gui penembopo'akaarã pendere onhemonde e'ÿa ja.*

Marcos 16.19,20

⁵⁰ Ha'e gui ma Betânia tekoa peve guemimbo'e kuery ogueraa vy opo oupi reve ogueroayvu porã.

⁵¹ Ogueroayvu teri reve ojepe'a ovy ha'e kuerya gui, yva re oupia heravy ramo.*

⁵² Ha'e ramo ha'e kuery omboete vy Jerusalém katy ojevypa jogueravy ovy'a reve.

⁵³ Ha'e vy templo py tema ikuai Nhanderuate omboetea py.

* **24:48** Mateus 28.18-20; Marcos 16.15-18

* **24:49** Atos 1.6-8

* **24:51** Atos 1.9-14

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

CXXX

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddfbf957